משנה · אחרונים · מלאכת שלמה · סדר טהרות

# מלאכת שלמה על משנה כלים

רבי שלמה עדני

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# מלאכת שלמה על משנה כלים

רבי שלמה עדני

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלאכת-שלמה-על-משנה-כלים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 4
**פרק ב** ..... 11
**פרק ג** ..... 20
**פרק ד** ..... 23
**פרק ה** ..... 24
**פרק ו** ..... 30
**פרק ז** ..... 32
**פרק ח** ..... 34
**פרק ט** ..... 38
**פרק י** ..... 42
**פרק יא** ..... 46
**פרק יב** ..... 50
**פרק יג** ..... 53
**פרק יד** ..... 58
**פרק טו** ..... 61
**פרק טז** ..... 64
**פרק יז** ..... 67
**פרק יח** ..... 76
**פרק יט** ..... 79
**פרק כ** ..... 82
**פרק כא** ..... 86
**פרק כב** ..... 88
**פרק כג** ..... 90
**פרק כד** ..... 92
**פרק כה** ..... 95
**פרק כו** ..... 98
**פרק כז** ..... 102
**פרק כח** ..... 106
**פרק כט** ..... 110
**פרק ל** ..... 112

# פרק א

## משנה א

כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים דהתחיל במסכת כלים כו'. עד ושאינם מקבלים ע"כ. נלע"ד שר"ל שאע"פ שקצת כלים שאינם מקבלים טומאה לא נזכרו בסמשנה כיון שהזכיר לנו מה שהם מקבלין טומאה משם נדע גם מה שאינם מקבלים:

**אבות הטומאות וכו'**. מצאתי שהגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ומצורע בימי ספירו ומחק הה"א: [הגהה. וגם הרי"א ז"ל מחקה ונקד סְפָרוֹ הפ"א בקמץ גם כתב ס"א גרסינן אבות הטומאה]:

בפי' ר"ע ז"ל ש"מ דאינו אלא ראשון. כתב ה"ר יהוסף ז"ל בספר ישן מצאתי זה הלשון על המשנה הכי. לא מני בעל קרי ש"מ מכלל דנוגע הוי וצ"ע. ע"כ. ובירושלמי דשבת פ' כלל גדול גרסינן כל הן דתנינן אבות יש להן תולדות תמן תנינן ארבעה אבות נזיקין השור זה הקרן נגיחה ודחיפה אב. תני ר' חייא נשך רבץ בעט תולדות לקרן. תמן תנינן אבות הטומאות השרץ וש"ז תולדות השרץ איזהו ר' יודא אומר בשם ר' נחום מדפות מהו מדפות מגעות. אב הטומאה מטמא את הכל ולד הטומאה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ע"כ:

בפי' ר"ע ז"ל ומדלא קחשיב תנא דידן בעל קרי בהדי אבות הטומאות ש"מ דאינו אלא ראשון והכי תנן וכו' אמר המלקט כתב ה"ר שמשון ז"ל ומיהו על כרחך לאו לכל דבר קאמר דאינם שוין למחנותם כדאמרינן וכו': [הגהה. פי' דבריו ז"ל שאין שוין בעל קרי למגע שרץ למחנותם דבעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות ומגע שרץ שרי למחנה לויה וכמו שכתבתי בפ"ה דמסכת זבים סימן י"א]:

עוד בפי' ר"ע ז"ל ונאמר כבוס בגדים בימי ספירו מה להלן מטמא אדם וכו'. אמר המלקט פי' מטמא אדם קודם הכבוס כדכתיב וטמא טמא יקרא אף כאן מטמא אדם קודם הכבוס השני והוא ימי ספירו:

## משנה ב

**למעלה מהם נבלה**. ואבר מן החי מן הבהמה דינו כנבלה דמקרא דנבלה נפקא לן אבר מן החי מן הבהמה דכתיב וכי ימות מן הבהמה שמקצתה מתה כגון שנתלש ממנה אבר מחיים. ה"ר שמשון ז"ל:

**לטמא בגדים במגע**. מצאתי שהרב בצלאל אשכנזי ז"ל וגם הרי"א ז"ל מחקו מלת במגע. וע"ש ברמב"ם פ"ו דהל' אה"ט סי' י"ג בביאור וחשוכי בגדים במגע לדעת הרמב"ם ז"ל שנדחק בכ"מ לפרש שר"ל דאין מטמאין בגדים מדין מגע אלא מדין היסט ושכתב הר"י

קורקוס ז"ל דאפשר דנ"מ לאם היו קרושין כגליד דליכא היסט ע"כ. וספר קרבן אהרן האריך בזה ברפי"ב בדבורא דחטאות ע"ש:

## משנה ג

**למעלה מהן בועל נדה.** [הגה"ה **כתב החכם ה"ר סלימן אוחנא ז"ל וז"ל עיין בת"כ בפ' צו דף ב' ע"ג ותמצא מפורש התם שבועל נדה אינו מטמא במשא אוכלין דקתני התם יכול יהא טמא מטמא בשר הקודש במשא וכו' ת"ל אשר יגע במגע מטמא ואינו מטמא במשא אין לי אלא טומאות קלות טומאות חמורות טמא מת ובועל נדה וכל המטמאין את האדם מנין ת"ל בכל טמא ע"כ ע"ש. משמע בפירוש שאינו מטמא במשא אוכלין וכלים וה"נ משמע ממתני' דסוף זבין דקתני בועל נדה בטמא מת וכו' ותימה גדול מהרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב שבועל נדה מטמא אדם במשא ובמגע ומטמא בהיסט והרב רבינו שמשון נסתפק אם מטמא אדם במשא לטמא בגדים במגע דלא גרע מנבלה ואפשר לפרש דברי הרמב"ם ז"ל שכתב ומטמא בהיסט אם אדם טהור הסיט בועל נדה טמא במסיט הנבלה אבל אם הסיט כלים או אוכלין טהורים עכ"ל ז"ל**:] קשה קצת דהא אשכחן בועל נדה קל מן נבלה דנושא נבלה מטמא בגדים ונושא בועל נדה אינו מטמא בגדים. וי"ל דשפיר קתני למעלה מהן בועל נדה דהא ע"כ צריך לומר דלא אתא למימר שיהא חמור מן העליון לכל דבר דהא קתני לקמיה למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה ומצינו דזבה נמי חמורה ממצורע דזבה מטמאה את בועלה ואין מצורעת מטמאה את בועלה כדדרשינן בת"כ ואם שכב ישכב איש אותה פרט למצורעת. הר"ש ז"ל:

**שהוא מטמא משכב תחתון כעליון.** כתב בערוך בערך תחת. ולמה אמר כעליונו של זב ולא אמר כעליון הנדה והלא עליון הנדה וזב שוין שמטמאין אוכלין ומשקים ולא אדם וכלים ותחתונים שוין שמטמאים אדם וכלים. לכן אמר כעליונו של זב שבועל נדה וזכר. [הגה"ה נראה שר"ל וודאי זכר הוא דהא לא שייך בנקבה] למדנו דינו מן הזב שהוא זכר כמותו אבל עליונו של בועל נדה אינו מטמא והבא על הנדה עצמה מטמא אדם וכלים והכל ע"כ. ונראה שר"ל אבל לעולם עליונו של בועל נדה אינו מטמא אדם וכלים כמו שאמרנו:

**למעלה מהן זובו של זב.** בגמ' בפ' שני דב"ק בעי ומאן האי תנא דאית ליה ש"ז של זב מטמא במשא ומשני האי תנא דמתני' דקתני ושכבת זרעו. ודחי ודילמא מטעם לפי שאי אפשר בלא צחצוחי זיבה ומשני א"כ ליתנייה גבי זובו מ"ש דקתני ליה גבי רוקו אלא משום דאתי בק"ו מריקו ומה רוק שהוא טהור באדם טהור. אפי' הכי באדם טמא

כגון זב. טמא. ומטמא במשא. כדכתיב וכי ירוק הזב בטהור דמשמע במה שביד הטהור כדדרשינן במס' נדה דהיינו משא וכתיב וכבס בגדיו. קרי שטמא בטהור. שהטפה מטמא במגע כדכתיב וכל בגד וכל כלי עור אשר יהיה עליו ש"ז וגו'. ואדם נמי מטמא במגע. כדכתיב או איש אשר תצא ממנו ש"ז ודרשי' במס' נדה בפ' יוצא דופן מנין לרבות את הנוגע בש"ז ת"ל או איש אינו דין שיהא טמא בזב בין למגע בין למשא:

**המרכב**. התפוס של אוכף ותפוס היינו מה שאחורי האיש כשהוא רוכב ומה שהוא לפניו. וצריך לומר שאינו מחובר לאוכף שהוא יושב עליו שאם היה מחובר לו היה כמוהו דהיאך יהיה לכלי אחד שני מיני טומאות ולקמן נמי בפ' כ"ג תנן אלו טמאים משום מרכב זרז האשקלוני וכו' עד וטפיטן של סוס. הרא"ש ז"ל. ולא כן פירשו תוס' ז"ל בנדה ר"פ בנות כותים ד"ה עליונו של זב ולא רבינו נסים ז"ל בריש פסחים. ועיין בספר קרבן אהרן ספ"ג דפרשת זבים:

**שהוא מטמא תחת אבן מסמא**. לאו דוקא אבן דכך שוה נסר או נייר שיפסיק דבר שאין מקבל טומאה ומשום קרא דכתיב והיתית אבן חדה ושומת. נקט אבן. ועיקר טעם תלוי בזה שעומד במקום אחד ולא זז ולא הסיט וכוליה פירקא בתרא דזבים מוכיח כן דאהנהו דמטמו באבן מסמא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואחד הנושא ואחד הנישא ואהנהו דלא מטמו באבן מסמא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואילו נושא ונישא לא קתני. הר"ש ז"ל: וכתב הר"י מסמא. ס"א מוסמא. ועיין במה שכתבתי בפ"ה דזבין סימן ו': ועיין רפ"ט דשבת ובפ' בתרא דנדה דף ע"א. והתם ר"פ דם הנדה כתבו תוס' ז"ל דמשום דרשא נפקא לן דאבן מסמא לא מטמא אלא אוכלין ומשקי' דלהכי איצטריך התם קרא למעוטי דם הנדה מלטמא אף באבן מסמא שהיא טומאה קלה אע"פ שהנדה עצמה מטמאה במשכב ומושב שהן טומאה חמורה וגם באבן מסמא. ועיין עוד שם בד"ה אבן מסמא:

**ששוה מגעו למשאו**. עיין במ"ש לקמן פ' כ"ג סי' ג':

**למעלה מן המשכב הזב שהזב עושה משכב וכו'**. ומצינו ג"כ חומרא במשכב שאין בזב כדתניא בת"כ פרשת זאת תהיה שיש במשכב שאין בזב ויש בזב מה שאין במשכב הזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב חבורי משכב טמאים וחבורי הזב טהורים פי' בשר הזב טמא ולא צואה שעליו ולא קלקלין ולא שיראין ולא נזמים ולא טבעות אע"פ שאינם יוצאים כה"ג במשכב טמא כגון חבל היוצא מן המטה מחמשה ועד עשרה או אם יש צואה דבוקה במטה דינה כמטה וכן אם טבעת מחוברת בה לנוי ואין יוצאים ממנה דהא דתנן לקמן ר"פ י"ב טבעת אדם טמאה טבעת בהמה והכלים ושאר כל הטבעות טהורים התם כשאינה מחוברת לכלים שיוצאים מן הכלים ומ"מ אע"פ שיש במשכב

שאין בזב תני שפיר למעלה הואיל ובדבר זה מיהא הוא למעלה ממנו הר"ש והרא"ש ז"ל וק"ק לע"ד אמאי לא הקשו ג"כ ממאי דתנן בס"פ שני דזבין הזב מטמא את האדם בחמשה דרכים כו' והמשכב את האדם בשבעה דרכים כו' במגע ובמשא ואין לומר משום דזב נמי משאו עושה ראשון ומדרס לבד הוא דלא עביד כמ"ש שם ספ"ג וכדתנן נמי בר"פ בתרא דזבין דהא נמי אע"פ שאין משכב עושה משכב מ"מ עושה אותם ראשון כדפי' ר"ע ז"ל:

## משנה ד

**למעלה מן הזב זבה**. לאו לכל מילי דהא זב טעון ביאת מים חיים מה שא"כ זבה. הרא"ש ז"ל:

**למעלה מן הזבה מצורע**. עיין בס' ק"א פ' שני דפ' נגעים סי' י':

בפי' ר"ע ז"ל וכן כל הני למעלה למעלה דחשיב וכו' עד דהרבה מהן יש שיש חומרא בראשון שאינה בשני. אמר המלקט וכולהו חומרי שיש בזה מה שאין בזה תנינן להו בתוספתא ומייתי לה רבינו שמשון ז"ל בפי' מתניתין ועוד איכא טובא דלא תני להו בתוספתא כמו שפי' הר"ש ז"ל:

עוד בפי' ר"ע ז"ל דאם הכניס ידו לבית המנוגע טהור. אמר המלקט כתב החכם ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל חתנו של ר"ש לוריא ז"ל נראה לי למחוק מלת המנוגע או פירושו שהוא לומד דין מצורע מדין בית המנוגע ודוק ע"כ וקשה לי עלה דבית המנוגע גופיה היכא רמיז בשום מתנייתא אדרבא תנן בפ' י"ג דנגעים. טהור שהכניס ראשו ורובו לבית טמא נטמא והביא הרמב"ם ז"ל סיפא דההיא דקתני התם וטמא שהכניס ראשו ורובו לבית טהור טמאהו בס"פ עשירי דהלכות טומאת צרעת וא"כ תרווייהו תנן התם דבעי' ראשו ורובו לטמא או להטמא לכן נראה שצריך למחוק מלת המנוגע שבפי' רבינו שמשון ז"ל ורבינו עובדיה ז"ל ומ"מ לענין דלא תיקשי ההיא דאמרי' בפ' שני דחולין דף ל"ג דביאה במקצת לא שמה ביאה אפשר לומר דיש לחלק דלעולם גרע נכנס כולו חוץ מחוטמו מנכנס ראשו ורובו דחוטמו בכלל ראשו וכמו שפי' ר"ע ז"ל שם דבציר מראשו ורובו לא חשיבא ביאה ועוד דהא דאמרינן ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור היינו בנכנס דרך אחוריו משום דלאו דרך ביאה היא וכדאיתא בפ' שני דשבועות דף י"ז ע"ב. ודין הכניס ידיו לבית המנוגע שכתב ה"ר שמשון ז"ל דטהור אם אין טעות נ"ל דנפקא ליה מראש מתני' דבפ"ג דמסכת ידים דו"ק והרמב"ם ז"ל פי' הפרש בין אמרנו דמצורע מטמא בביאה ומת מטמא באהל בסוף מתני' דבסמוך עשר טומאות:

עוד בפי' ר"ע ז"ל כדתנן באהלות. אמר המלקט צריך להיות כדתנן בפי"ג דנגעים נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה וכו'. אח"כ מצאתי בספר אגודה חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל פי' ר"י הא דמצורע מטמא בביאה מכל מקום אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור כדאמרינן בפרק שני דשבועות ואפילו מחיצה עשרה מצלת בבית שהמצורע שם כדאיתא פרק י"ג דנגעים עד כאן:

## משנה ה

**עשר** טומאות וכו'. חזר להיות בעל קרי. יש ספרים דגרסי חזר לראות יותר והראשון עיקר:

**מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל**. דבמגע כתיב ועל הנוגע בעצם וכו' כך נ"ל שצריך להגיה בפי' ר"ע ז"ל ובשאר מפרשים שהובא מקרא זה. וזו הראיה הביאה ג"כ הרמב"ם ז"ל אבל הר"ש והרא"ש ז"ל הביאו ראיה דמייתי בנזיר פ' כהן גדול (נזיר דף נ"ג) דתרי בחלל כתיבי חד ליש בו כדי להעלות ארוכה וחד לאין בו:

**שיעור בשר כראוי כדי**. מצאתי מוגה שיעור הבשר כדי וכו'. וכן הגיה הרי"א ז"ל וכתב עוד להעלות ס"א לעלות. והגיה עוד כחוט בכ"ף וכתב כן מצאתי:

**כדי להעלות ארוכה**. פי' באדם חי ויתרפא וישלם וכן בפרק ב' דהל' טומאת מת סימן ג' ד' ובפ"ג סימן ב':

בפי' ר"ע ז"ל בפ"ז דנזיר סימן ב' ששיעור הבשר הזה פחות מכזית ע"כ:

**בחוט ערב**. בחוט בבי"ת וכן הוא בערוך וי"ס בכ"ף:

## משנה ו

**עשר קדושות הן וכו'**. וכתוב בערוך בערך עשר שאלו מרבינו האי גאון ז"ל ומנין עשר קדושות ששנינו בריש כלים כשתחשוב אותם יבואו י"א והשיב כך ארץ ישראל אינה חשובה מן הקדושות לפי שבשאר הקדושות יש בהן כבוד למקום מונעים ממנו מקצת טומאה או שמונעים מקצת בני אדם להכנס אליו ואין בסתם ארץ ישראל קדושה זו והבאת בכורים ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים אינם כקדושות הללו ועשר קדושות בארץ ישראל הן וסדר אחד הן כל אחת כתורתה ע"כ וכן ידוקדק תירוץ זה בל' הרמב"ם ז"ל שם בחבורו. וגם ר"ע ז"ל הביאו בסוף פירקין. ומלות ולחם הפנים דבערוך נלע"ד שהן טעות. וגם הביא ר"ע ז"ל תירוץ אחר והוא להר"ר שמשון ז"ל והוא דמתני' ר' יוסי היא. וכתב עוד הר"ש ז"ל ומיהו עדיין קשה דאע"ג דמתני' ר' יוסי היא אכתי לדידיה נמי איכא אחד עשר קדושות שיש מעלה בהיכל מבין האולם ולמזבח כדתניא בפ' טרף בקלפי ר' יוסי אומר וכו' כמו שכתוב לקמן בסוף פירקין וי"ל דכי קחשיב במתני' קדושה דממילא

אבל קדושה דע"י עבודה לא קחשיב לחלק לקדושה ומיהו ה"מ למיתני י"א קדושות וליתני ברישא דכולהו סוריא דקדושה מחוצה לארץ בשלשה דרכים כדאיתא בפ"ק וכו' ושמא להכי לא תני לה משום דבח"ל נמי לא גזור אאוירא אלא לתלות כדאיתא בפ"ק דשבת ע"כ:

**שמביאין ממנה העומר**. מתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה דאמרי' בפ' כל קרבנות תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר עומר בא מח"ל הר"ש ז"ל. וכתבתיו שם פרק כל קרבנות בראש אותו פרק. ובירושלמי דשקלים רפ"ד מוקי לה כר' ישמעאל דאמר אין העומר בא מסוריא. וק"ק לע"ד דה"ל למיתני העומר ושתי הלחם והבכורים דהא אין מביאין בכורים קודם לעצרת וגם שכן רגיל לשנות עומר ושתי הלחם בהדי הדדי כדתנן בפ' כיצד צולין העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושמא משום דשתי הלחם נמי איקרו בכורים אקדמינהו לבכורים:

## משנה ז

**עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחין מתוכן את המצורעים**. פי' בימי חלוטו דוקא כדמוכחי קראי אבל אינו לוקה אא"כ נכנס לירושלים כמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהלכות ביאת מקדש ועי' בס' קרבן אהרן פ"ד דפ' מצורע:

**שמשלחין מתוכן את המצורעים**. לאו דוקא מצורעים דהה"נ שאר מנוגעים ומ"מ כל המצורעים או שאר המנוגעים יכולין לישב זה עם זה ואפילו מצורעים עם שאר המנוגעים חוץ משאר טמאים כגון זב וטמא מת ובעל קרי ובועל נדה. זה למדתי מתורת כהנים פי"ב דפרשת כי תזריע. אבל בגדים המנוגעים ואבנים ועצים ועפר המנוגעים משלחין אותם חוץ לעיר אע"פ שאינה מוקפת חומה וכן הוא בחבורו שם ספי"ג דהל' טומאת צרעת והוא מן התוספתא ומתורת כהנים:

**ומסבבין וכו'**. הרמב"ם ז"ל בחבורו בהל' בית הבחירה גרים ומשכיבין וכו' והראב"ד ז"ל השיגו. ומצאתי מוגה לתוכם מתוכו' במ"ם:

**יצא אין מחזירין אותו**. כתב הר"ש ז"ל דזהו מדרבנן דמדאורייתא שרי אפילו במחנה לויה כדתניא בפרק אלו עוברין ובפרק היה נוטל טמא מת מותר ליכנס במחנה לויה ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפי' מת עצמו ע"כ וכתבו ר"ע ז"ל. וראיה מקרא דכתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו פי' במקום שהוא יושב:

## משנה ח

**לפנים מן החומה מקודש מהם שאוכלין וכו'**. ועוד מקודש לכמה דברים דלא תנן הכא כגון לענין שוחט את התודה בפנים ולחמה חוץ לחומה ולענין שוחט על חמץ אליבא

דר' יוחנן [הגהה בפי' הרא"ש ז"ל אליבא דריש לקיש] בפ' התודה. פי' דאיתא התם ובפ' תמיד נשחט אמתני' דהשוחט את הפסח על החמץ עובר בלא תעשה דאמר ריש לקיש לעולם אינו חייב עד שיהא לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה עמו בעזרה ור' יוחנן אמר אע"פ שאין עמו בעזרה אלא חוץ לחומת בית פאגי חייב. ועוד נ"מ לענין המראה דזקן ממרא דאם המרה עליהן בבית פאגי אינה המראה כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין. הר"ש ז"ל:

**שאין עובדי כוכבים וטמא מת נכנסין לשם**. וגם בועלי נדות דהא תנן בפרק בתרא דזבין ובועל נדה כטמא מת שכן פסק הרמב"ם ז"ל שם בהלכות בית הבחירה גם בפ"ג דהלכות ביאת מקדש:

**שאין ט"י וכו'**. משמע מהכא דאפי' ט"י דזב וזבה ונדה ויולדת שרי במחנה לויה חוץ מעזרת נשים וצריך לומר דקסבר האי תנא טבול יום דזב לאו כזב דמי דאיכא מאן דסבר בפ' שני דזבחים דאפילו מחוסר [כפורים] דזב כזב דמי וכ"ש טבו"י. הר"ש ז"ל:

**עזרת הכהנים מקודשת ממנה**. תימה אמאי לא חשיב מעלה שהיתה בין עזרת כהנים למזבח דבמסכת מדות קחשיב מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה המזבח ל"ב אמה בין האולם ולמזבח כ"ב אמה ומשמע הכא שאין ישראל נכנסים לצרכיהן אלא בעזרת כהנים אבל לא לדרוס המזבח ולצפונו ושמא הכל בכלל עזרת כהנים. הרא"ש ז"ל. וכתב הרי"א ז"ל מצאתי כתוב גליון מדלא קתני עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין נשים נכנסות לשם אלא לצרכן ש"מ דליכא איסורא כלל ע"כ:

## משנה ט

**ופרועי ראש**. מגודלי פרע דכתיב ראשיכם אל תפרעו ובת"כ יכול לא תפרעי מן הכובע הרי אתה דן נאמר כאן פריעה ונאמר להלן פריעה מה פריעה האמורה להלן גידול שיער אף כאן גידול שער ע"כ והרמב"ם ז"ל הוסיף שם בהלכות בית הבחירה וקרועי בגדים שגם הם אין נכנסין בין האולם ולמזבח. ובפ"א דהלכות ביאת מקדש סי' ט"ו כתב יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין או שכור משאר משקין המשכרין או פרוע ראש או קרוע בגדים כדרך שקורעים על המתים אע"פ שלא עבד עבודה ה"ז לוקה הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה מנוול ככה והרי הוא מוזהר שלא יכנס לוקה ע"כ:

**שלא רחוץ ידים ורגלים**. מצאתי מוגה אלא רחוץ ידים ורגלים. וכן הנוסחא בפ"ז דהל' בית הבחירה. וביומא פ' טרף בקלפי (יומא דף מ"ד א)"ר אדא בר אהבה ש"מ וכו' דמעלות אלו הלמ"מ ולא מדרבנן ואיכא התם דחייה לדבריו:

**שלא רחוץ ידים ורגלים**. ואילו מחוסר בגדים ושתויי יין לא חשיב ושייר. הר"ש. והתימה לע"ד על הרמב"ם ז"ל שגם הוא ז"ל שם בהלכות בית הבחירה לא הביא אלא משנתנו כלשונה:

**בית קדש הקדשים מקודש מהם**. הא דלא חשיב הא דתניא בס"פ כיצד צולין אבא שאול אומר עליית בית קדשי הקדשים חמורה מקדש הקדשים שקדש הקדשים נכנס לה כ"ג פעם אחת בשנה ועלית בית קדש הקדשים נכנסין לה פ"א בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל לידע מה היא צריכה בתוספתא דכלים תני לה ואמרו לו אין זו מעלה פי' דלאו משום קדושה נמנעין אלא משום שלא היו צריכין. ה"ר שמשון והרא"ש ז"ל:

**א"ר יוסי בחמשה דברים וכו'**. וכתב הרמב"ם ז"ל ואין הלכה כר' יוסי ואע"פ שהתוספתא כבר ייחס מאמרו לחכמים והמאמר הקודם לר"מ ע"כ:

**ופורשים וכו'**. וכן בשעה שיכנס בדם חטאות הנעשות בפנים פורשין הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא שנא' וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגו' בנין אב לכל כפרה שבקדש שלא יהא שם אדם ובריייתא דר' יוסי היא שם:

בסוף פי' ר"ע ז"ל. צריך למחוק מלות ולחם הפנים וכמו שכתבתי לעיל סימן ו' ג"כ על דברי הערוך שמשם נראה שהעתיק ג"כ רבינו עובדיה ז"ל:

## פרק ב

### משנה א

בל' ר"ע ז"ל. ובכלי חרס טמא כה"ג וכו'. כתב הח' הר"ס ז"ל צ"ע מנא לי' שכ"ח שיש לו תוך אע"פ שאין לו בית קבול טמא דלכאורה נראה שיש ללמוד זה מדין התנור שיש לו תוך ואין לו שולים שיקבל ואפ"ה טמא. ומ"מ יש לדחות דשאני תנור שגזרת הכתוב הוא שהרי מקבל טומאה אע"פ שהוא מחובר לקרקע. ועוד קשה ממשפך דתנן לק' משפך של בע"ב טהור אמאי הרי יש לו תוך אע"פ שאינו מקבל וכן קשה מטיטרוס דתנן לק' עכ"ל ז"ל:

**וכלי זכוכית**. בשבת פ"ק דף י"ד אמרי' התם בברייתא דיוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם הם גזרו טומאה על כלי זכוכית. וכתבו תוס' ז"ל בפ"ק דשבת דף ט"ו דדוקא בטומאת גבן אמרי' בגמ' דאין שורפים תרומה וקדשים דאינו טמא אלא משום דמדמי להו לכלי מתכות אבל שאר טומאות המיטמאין מתורת כלי חרס שפיר שורפין תרומה וקדשים דהא דמו לגמרי לכלי חרס ע"כ. עוד כתבו שם בדף ט"ז דאה"נ דכלי זכוכית מיטמאין מאוירן והא דלא תני להו בהדי נתר וכלי חרס משום דכלי זכוכית

מיטמו מגבן ע"כ. ובירו' דכתובות ס"פ האשה שנפלו אמרי' שנשתכחה התקנה וחזר שמעון בן שטח והסכים על דעת הראשונים וכמו שכתבתי שם:

**פשוטיהן טהורין**. כתבו תוס' ז"ל בפ' במה אשה (שבת דף ס"ג ע"ב) דפשוטי עור דטהורין מיירי בעור שלוק שהוא קשה דאי בעור רך הרי ראוי הוא לקפל בו שום דבר והוי דומיא דשק דמיטלטל מלא וריקן ע"כ:

בפי' ר"ע ז"ל היינו מדאורייתא. אמר המלקט כן כתב הרמב"ם ז"ל אמנם הרא"ש ז"ל כתב ואפי' מדרבנן לא מקבלי טומאה דאי הוה להו טומאה מדרבנן לא הוה ליה למיתני פשוטיהן טהורין דהא טומאת כלי זכוכית אינה אלא מדרבנן וקתני להו ומיהו יש פשוטי כלי עץ שטמאים מדרבנן כגון שלחן וטבלא ודולפקי דהיינו טבאקיש בלעז שהן רחבין ונשאר עליהן מה שנותנין עליהן ונראין כמקבלין ובת"כ אסמכינהו אקראי ע"כ. ובעל הערוך ז"ל כתב בערך פשט קשיא ליה לרבינו נסים ז"ל הא דתניא בספרי בענין שרצים [הגה"ה בתורת כהנים פ' שמיני ריש פרשה שביעית הכי גרסי' לה כלי חרס אין לי אלא כלי חרס מנין לרבות כלי נתר ת"ל וכלי חרס מנין לרבות את האהלים ודין הוא מה אם כלי עץ שטימא פשוטיו טיהר אהליו כלי חרס שטיהר פשוטיו אינו דין שנטהר אהלים ת"ל כלי חרס לרבות את האהלים מנין לרבות שברי כלי חרס וז"ל וכל כלי חרס ע"כ:] כלי חרס אין לי אלא כלי חרס מנין לרבות כלי נתר ת"ל וכל כלי חרש מנין לרבות אהלים ודין הוא ומה כלי עץ שטימא פשוטיו טיהר אהליו אלמא פשוטי כלי עץ טמאים ופריק דהתם בהני דחזו למדרסות קאמר כגון המטה והכסא והספסל והקתדרא שהן פשוטין ומקבלין טומאה ע"כ וכתוב עוד שם דפשוטי כלי עץ תרי גווני מאי דחזי למדרס מקבל טומאה מדאורייתא וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה מדאורייתא אלא אם כן דרכו להטלטל מלא וריקם ע"כ:

**נשברו טהרו**. כמו נטהרו ועיקר הגירסא נלע"ד שהיא טָהֲרוּ כמו וגם שם עיר המונה וטהרו הארץ שהוא עבר אלא שהוי"ו הפכו מעבר לעתיד או אי נמי גרסי' טָהֲרוּ בקמץ מלעיל דהוי לשון עבר מן הקל והוא הנכון כמו כי לא אותך מָאָסוּ או א"נ גרסי' בקמץ הטי"ת ניחא דהוי כמו כי אותי מָאָסוּ מלרע לשון עבר וכן אשכחן ג"כ וּבָחֲרוּ באשר חפצתי מלרע בקמץ הבי"ת דאילו לגירסת טיהרו הטי"ת בחירק משמע טיהרו לאחרים וכדתנן ג"כ בפ"ח דנגעים סימן ד' שבפריחתם טיהרו טמא וכו' וכי"ב ברפ"ד דמכשירין טיהרו שניים וכו' אבל ודאי לא גרסי' טהרו הטי"ת בפתח והה"א בשבא ופתח דהכי הוי לשון צווי על משקל טענו את בעירכם בחרו לכם היום את מי תעבודון וגו' כך נלע"ד וע' עוד במ"ש בריש חולין במלת שחטו. והרי"א ז"ל הגיה ס"א נטהרו:

**מכאן ולהבא**. אבל למפרע לא דטומאה ישנה לא גזור אלא בכלי מתכות משום גדר מי חטאת דטעם זה לא שייך אלא בכלי מתכות שהדבר קשה להמתין להם הזאה שלישי ושביעי משום דחרב הרי הוא כחלל ועוד דשאר כלים מתקלקל בשבירה ולמאן דמפ' התם בשבת טעמא שמא לא יקבנו בכדי טהרתו גם למ"ד טעמא שמא יאמרו טבילה בת יומה עולה בשאר כלים אין דרך להני לישני ועוד דכלי מתכות איידי דדמיהם יקרים חייס עלייהו טפי ושייך למיגזר עלייהו שמא לא יקבם בכדי טהרתם הר"ש ז"ל:

**כלי נתר**. אלומי בלעז וכן פירשו הר"ש והרא"ש ז"ל וכן פי' רש"י ז"ל שם פ' אין מעמידין וגם בדוכתי אחריני ור"י פירש דתרי גווני איכא מנתר שעושים ממנו כלים ושזה הנתר הנזכר בפ' אין מעמידין אינו הנזכר כאן עם כלי חרס דטומאתם שוה וכתב עוד ר"י ז"ל שיש עוד נתר שלישי שאין עושים ממנו כלים אלא מכבסים בו את הכלים והוא אותו ששנינו בנדה פ"ט אצל ז' סממנים שמעבירין את הכתם ע"כ אמנם הרמב"ם ז"ל פי' שהוא נקלה ג"כ באור כמו כלי חרס. והביא כל דבריו ז"ל בספר קרבן אהרן פרשת שמיני ריש פרשה ז'. והעתיקו בתוספת יום טוב:

**מיתטמאין ומטמאין באויריהם**. [הגהה ה"ר יהוסף ז"ל כתב מיטמאין ומטמאין באויר בס"א מחקו ומטמאין וכן היה נראה נכון דהא סיפא דמתני' לא מיירי אלא בחדא ודו"ק: עוד כתב ומטמאין מאחוריהן ואינן מיטמאין מגביהן כן מצאתי כתוב הראשונה בחיריק ובלא יוד והשניה ביוד ע"כ:] כך צ"ל המ"ם של מיתטמאין בחיר"ק והמ"ם של ומטמאין בשבא דהיינו לטמא אחרים. ואית דגרסי מאויריהם במ"ם:

**ומיטמאין מאחוריהן ואינם מיטמאין מגביהן**. שניהם בנקודת חירק. וכתב הרא"ש ז"ל ומיטמאין מאחוריהן וכ"ש שמטמא אחרים ע"כ וכתוב שם בגליון דהא כלי חרס אינו מיטמא מגבו ומטמא אחרים אם נגעו בו ע"כ והיא גירסת רש"י ז"ל שם בשבת פרק קמא דף ט"ז מיטמאין מאחוריהן ביו"ד ובחיר"ק כדכתיבנא. ועיין שם בשבת פרק קמא שהן בעלי התוספות ז"ל האריכו בזה:

**ואינם מיטמאין מגביהן**. דכתיב וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו הוא מיטמא ואינו מיטמא מגבו עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט אבל מטמא אחרים מגבו והוא פי' הר"ש והרא"ש ז"ל אמנם הרמב"ם ז"ל פי' ומטמאין מאחוריהן שכלי חרס מטמאין מאחוריהן האוכלין והמשקין ואינם מיטמאין מגביהן ר"ל טומאת עצמן ואמנם פעם יקרא גב הכלי אחוריים ופעם יקראהו גב שם הבדל בשמות להבין בעניינים אצל טומאת עצמו לזולתו דלזולתו אמר אחוריהן להיות השרש אצלנו שאחורי הכלים מטמאין אוכלים ומשקין ואצל טומאת עצמן אמר גביהן להיות השרש אצלנו שכלי

חרס אינו מיטמא מגבו ע"כ ולפירושו ז"ל גרסי' ומטמאין מאחוריהן בשבא. ומצאתי כתוב ומיטמאין מאחוריהן הא דלא תנא מיטמאים ומטמאין מאחוריהן כי היכי דתנא גבי אויריהן משום דהתם הוי חדוש בשניהם דאין כן בכלים אחרים אבל מה שמטמא אחרים מאחוריהם אינו חדוש דאפי' מגביהן מיטמו כ"ש מאחוריהן וכלי נתר וכלי חרס טומאתם שוה מתני' ב"ה וב"ש פליגי עלייהו בתוספתא ע"כ וכן כתבו תוס' ז"ל שם פ"ק דשבת דף ט"ז לגירסת רש"י ז"ל דהתם כדכתבינן ע"ש שהאריכו. וכתבו שם דמקום חקק של אחוריו זימנין קרי ליה תנא גבו וזימנין קרי ליה אחוריו. וכתבו עוד ז"ל ור"י ז"ל גריס הכי מטמאין מאחוריהם פי' מאויר אחוריהן אם קבלו טומאה מתוכן ואין מיטמאין מגבן פי' לא מקבלי טומאה אפי' בנגיעת גבן וכ"ש מאויר אחוריהן דאין מקבלים טומאה והה"נ בנגיעת אחוריו נמי לא מקבלי טומאה והא דלא נקט דאין מיטמאים מאחוריהן משום דלא ניטעי לומר דהיינו אויר אחוריהן אבל בנגיעת אחוריהן טמא להכי נקט ואין מיטמאים מגבן דאין כאן אלא נגיעה והא דלא עריב ותני להו מטמאין ואין מיטמאין מאחוריהן ומגביהן היינו משום דלא הוה מפרש רבותא בגביהן ורבותא באחוריהן אבל השתא תנן מטמאים מאחוריהן לרבותא דאפי' באויר אחוריהן מטמאין ואין מיטמאין מגבן דאפי' בנגיעה לא מקבלי טומאה ע"כ:

**ושבירתן היא טהרתן**. וכולהו כלים נמי וכו' לשון ר"ע ז"ל אמר המלקט ומש"ה שינה בלשונו דלעיל קתני נשברו טהרו שגם יש להם טהרה במקוה:

## משנה ב

**הדקים וכו'**. בחולין פ' אלו טריפות (חולין דף נ"ד) תניא לוג כלמטה סאה כלמטה סאתים כלמטה דעד ועד בכלל דאזלינן לחומרא דמטמאינן לשברים בשיעורא זוטא. ועיין במ"ש לקמן פי"ט סי' ב':

**מכדי סיכת קטן**. כדי סיכת קטן פירשו בגמרת שבת אבר קטן של תינוק בן יומו ומסתברא שהוא אחד מתשעים וששה בלוג כשאר שיעורין שהן מתשעים וששה חוץ מן האחרון [הגהה ונלע"ד דה"פ דלשון ה"ר שמשון ז"ל חוץ מן האחרון דהיינו חמש סאים דתנן לה בסיפא ושיעורה בלוג דהיינו אחד ממאה ועשרים כיצד חמש סאים הם שלשים קבים שהרי הסאה ששה קבים והשלשים קבין הם מאה ועשרים לוג שהרי כל קב ארבעה לוגים:] שהוא אחד ממאה ועשרים הר"ש ז"ל: ועיין בסמוך במה שאכתוב בס"ד בשם הרב בעל הערוך ז"ל. עוד כתבו הר"ש והרא"ש ז"ל ונראה דכל בפחות משיעורן אפי' ע"י יחוד לא מקבלי טומאה ואם יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם ואין יחודו יחוד דאין דרך לייחד שברים הבאים מכלי גדול לצורך סיכת קטן ובשיעורן אפי' בלא יחוד טמאים דאי

צריכי יחוד ונטהרו בשעת שבירה תו לא מהני להו לא יחוד ולא תקון כדתניא בתוספתא וכו'. ופירש בערוך בערך קרקר הדקים שבכלי חרס קרקרותיהן ודפנותיהן יושבים שלא מסומכין שיעורן כדי סיכת קטן ועד לוג. פי' הכלים אשר נפחתו ונשתייר בשוליהם שהן קרקרותיהן והיינו קרקעותיהם או בדפנותיהן שהן הצדדין שיעור שישבו במקום שלא מסומכין ויכולין לקבל אפי' כל שהוא עדיין מקבל טומאה ולא נאמר בפירוש כמה שיעור קבלתו ושיעור של אותו כלי כשהיה למטה כדי סיכת קטן למעלה עד לוג. מלוג עד סאה ברביעית פי' הכלי כשהיה שלם היה מחזיק לוג למעלה עד סאה ונפחת ונשתייר ממנו כדי רביעית עדיין עומד במקומו כדי לקבל טומאה בזה נתן שיעור בכלי כשהיה שלם למטה ולמעלה ובשיור כשנשתבר וכן מסאה ועד סאתים בחצי לוג אם היה כלי שהיה מחזיק בתחלה למטה סאה ולמעלה עד סאתים ונשבר ונשתייר ממנו שמחזיק חצי לוג מקבל טומאה וזה שבראש המשנה יושבין שלא מסומכין ולא פירש כמה מחזיק יש לומר הואיל כשהיה שלם שיעורו כדי סיכת קטן שיורו כשנשתבר כדי סיכת אבר קטן של קטן בן יומו שמפורש בגמ' דפרק המוציא יין לענין הוצאת שבת. וי"ל ילמד סתום מן המפורש חצי לוג בסאתים חלק אחד מצ"ו חלקים בה וכן רביעית בסאה חלק א' מצ"ו חלקים בה. גם אלו הדקים אם ישאר להן תוך והן יכולין לקבל חלק א' מצ"ו בלוג מקבל טומאה כדאמרינן בכל מקום סמכו ענין לו ותו אמרינן קתני בסיפא והה"נ ברישא עכ"ל ז"ל ונלע"ד דה"פ שבתחלה נתן שיעור הוא ז"ל לשבר שהוא פחות מכדי סיכת קטן כדי סיכת אבר קטן של קטן בן יומו והיש לומר בא לפרש שגם שבר שתחלתו בהיותו שלם היה כדי סיכת קטן בשיורו ג"כ יהבי' ליה אחד מצ"ו חלקים בשלם שהוא כדי סיכת קטן ככולהו בבי דסיפא ומ"מ בפירוש הראשון הוא חולק עם ה"ר שמשון ז"ל שה"ר שמשון ז"ל סובר דסיכת קטן דתנן במתני' היינו אבר קטן של קטן בן יומו והרב בעל הערוך ז"ל סובר דסיכת קטן דמתני' הוא ממש קטן ולשיור הכלי הוא דיהבינן שיעור אבר קטן של קטן בן יומו דוק:

**ר' עקיבא אומר וכו'**. ר"ע לא פליג אר' ישמעאל אלא ר' ישמעאל נתן שיעורו במדות ור' עקיבא בשמות הכלים והכל אחד ה"ר שמשון והרא"ש וכן ג"כ פי' בספר קרבן אהרן פ' שמיני פרשה ז' וז"ל ור' עקיבא לא פליג את"ק אלא אתא למימר שיעורי המדה שאמר ת"ק מאין נולד לו ע"כ:

בפי' ר"ע ז"ל. לפי גודל הכלי וקוטנו אלא לפי המקומות וכו'. כתב עליו הרי"א ז"ל פי' זה אינו נראה מה תלוי במקום אלא דוקא בגודל הכלי וקוטנו תלוי הכל ונראה דה"ק אין אני שונה בזה הלשון שאתה שונה שאתה אומר עד לוג או עד סאה וכו' אלא אני שונה

החילוקים בכלים כי הכלים הקטנים יש להם שיעור זה והגדולים מהם יש להם שיעור אחר ואע"פ שיש במין הכלים אחד גדול מחבירו ויש בקדרות הדקות קדרה שהיא גדולה מעט יותר מלוג וכן בחביות לודיות גדולות מסאה אפ"ה שיעור אחד להם עכ"ל ז"ל:

**לחמיות**. רש"י ז"ל בבכורות דף כ"ד נקד מגופת חבית הלֶחמיות בנקידת ציריי תחת הלמ"ד וכתבתיו רפ"ה דטהרות:

**רבן יוחנן בן זכאי אומר חצבים גדולים שיעורן בשני לוגין**. ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב נחלקו על ר' עקיבא בתוספתא וכן ג"כ שם בת"כ וסברי להו כריב"ז בחצבים גדולים:

**הפכים וכו'**. עד סוף הבבא נראה דמילתיה דריב"ז נמי היא דפליג אר' ישמעאל ור"ע בתרתי וכן משמע מפי' ר"ש ז"ל לתוספתא שכתב ומיהו בדקין שבכלי חרס לא פירשו ר' נחמיה ור"א בן יעקב אי סברי בכדי סיכת קטן כר' ישמעאל וכר"ע או בכל שהוא כריב"ז ע"כ:

**הגלילים**. פי' הרא"ש ז"ל הנעשים בארץ הגליל והן קטנים מאד והרב ן' גיאת ז"ל פי' הגלילים הגדולים אי נמי העגולים ע"כ. ולפי פירושו הראשון ז"ל נקט גדולים גבי פך דגדול דפך הוי שיעורו בכל שהוא כחבית קטנה שבקטנות דהיינו חביונות דכל המוסיף גורע כך נראה לע"ד:

**והחביונות**. בתוספתא קתני אביונות ופירוש הר"ש ז"ל אביונות כמו חביונות ובערוך אביונות כמו כאובות חדשים ע"כ. וגרסינן לה חביונות החי"ת בקמ"ץ או בשו"א פתח והבית בחירק והיו"ד בחולם:

**ואין להם דפנות**. כי דפנות הכלים הדקים הן שוות השטח וכל מה שישאר מהן דומה ללוח פשוט:

## משנה ג

**הטהורים שבכלי חרס וטבלא**. צריך למחוק הוי"ו שבוטבלא. ועיין במה שכתבתי בפרק ד' דמסכת מקואות סי' ב':

בפי' ר"ע ז"ל נראה שכך צריך להיות אע"פ כפופין אע"פ שכפופין משני צדיהם. אע"פ מקבלין. והוא שלא חקק בהן בית קבול צרורות. אבל מאחר שלא מצאתי סמך להגהתי חוזרני לומר שאני הוא הטועה אלא הכי פירושו אע"פ כפופים והוא שלא חקק פי' כפופים כגון שלא חקק בהן אלא קצת. ולפי זה אע"פ מקבלין. ר"ל שחקק בהן יותר מעט אלא שלא הגיע לבית קבול צרורות וגם זה לא נהירא וצ"ע לע"ד. וגם צ"ע אמאי קתני אע"פ בשתי החלוקות דמשמע דבכל בבא ובבא אשמעי' רבותא וה"ל למיתני בין כפופים בין מקבלין כדרך כל המשניות והברייתות ואם מה שפירשתי היה אמת הוה

מתיישב ג"כ על אותו הדרך דברישא אשמעינן רבותא זוטא ובסיפא אשמעינן רבותא רבא ולא שייך למתני בין בין אלא אי הוה תני בין פשוטים בין מקבלים דליכא שום רבותא ברישא:

**וכבכב שעשאו סל הפת**. אי גרסי' הכי נלע"ד דהכי קאמר ורבותא אשמועינן דאפילו שייחדו לשמור בו הפת במקום הסל אפ"ה טהור הואיל ועיקר תשמישו כפוי ואני מצאתי מוגה לסל הפת. וברמב"ם פי"ח לא נזכר בהדיא לא הכבכב ולא הטפי:

**והטפי**. פי' הרמב"ם ז"ל טפי הוא שם חסר והשלם הוא טפיח:

בפי' ר"ע ז"ל. והספינה אע"פ שעשויה לקבלה ואפילו היא של חרס טהורה ע"כ. אמר המלקט כר' עקיבא ודלא כחנניה דיליף טעמא משק וחרס לא אתקש לשק פי' דלרבי עקיבא דיליף טעמא מקרא דכתיב דרך אניה בלב ים הא נמי בלב ים היא וטהורה ולחנניה דאמר כשק הנך כלי עץ וכלי עור דכתיבי גבי שק הוא דאי מיטלטלי מלא וריקן אין ואי לא לא וטהורין אבל ספינה של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן טמאה:

**כל שאין לו תוך וכו'**. בכורות דף ל"ח ברייתא שהעיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל ביבנה משום רבן גמליאל הזקן והיא ברייתא בת"כ פ' שמיר פרשה ז' וע"ש בספר קרבן אהרן שהאריך לבאר כל סוגיית הגמרא אשר עליה וכתב שם בסוף דבריו דלפי' הרמב"ם ז"ל במשנה. המשנה והעדות שהוא בברייתא אינם דבר אחד ובמשנה גרסי' בכלי חרס בבי"ת ובברייתא גרסינן כל שאין לו תוך ככלי חרס בכ"ף הדמיון ע"ש:

בפי' ר"ע ז"ל נראה שהיה צריך להיות כך חכמים גזרו על משקים טמאים שיטמאו כלים ואע"פ שלא נטמאו המשקים אלא מחמת ידים מטמאים כלים מד"ס וכו' דהא לעולם משקין הם נעשין תחלה בין שנגע בהן הזב בין שנגע בהן השרץ בין שנגעו בהן סתם ידים. ועיין בסוף פי' ר"ע ז"ל למסכת זבים:

עוד בסוף פי' ר"ע ז"ל. אבל כל שאין היה צריך להיות אבל כל כלי חרס שאין וכו':

**עוד** שם בסופו לא נטמא אחורי הכלי צריך לומר לא נטמא אפי' אחורי הכלי:

## משנה ד

**מגופת היוצרים שהוא פותח בה וכו'**. לשון ר"ע ז"ל פי' ראשון שהביא ר"ע ז"ל דנראה לו עיקר הוא פי' הרמב"ם ז"ל והפירוש השני הוא לרבינו שמשון והרא"ש ז"ל ופירשו עוד דלהכי נקט מגופת יוצרין דאין זו כמגופת חבית דבכל דוכתא דההיא אפילו יש לה בית קבול טהורה שהיא עשויה לכסות בה החבית ומשמשת כפויה ע"כ וקיי"ל כל המשמש כפוי בכלי חרס טהור. ומצאתיה מנוקדת מַגוֹפֶת. ומה שכתב ר"ע ז"ל ומתני' ר"מ היא

וכו' ברייתא מייתי לה במסכת ביצה פ' המביא דף ל"ב וכתבתיה שם בסימן ד' ופשוט הוא דגמר מלאכת חקיקתם היא קודם צרוף הכבשן:

## משנה ה

**כסוי כדי יין וכו'**. דכל כפוי בכלי חרס טהור דתוכו כתיב והאי לאו תוך דידיה הוא כיון שאינו עשוי אלא לכפיה:

**וכסוי חביות ניריות**. גרסינן אבל בערוך הביאו בערך נייר ופירש שהם כלי חרס ואין להם שפה ויש מפרשים שהכסוי כמו ניירא ויש מפרשים שע"ש מקומם נקראו ע"כ ואית דגרסי והניירות וכדפי' ר"ע ז"ל. והרמב"ם ז"ל שם פרק י"ח לא הזכיר ניירות אלא חביות סתם:

**הַלַּפָּס** כמו אלפס עכ"ל ר"ע ז"ל נראה שר"ל שהה"א במקום אל"ף דאלפס ולפי זה היא שורש בשם הכלי אבל בהר"ש ז"ל הלשון כך הלפס כמו האלפס וכן שם ברמב"ם כתוב כסוי האלפס. אכן הרי"א ז"ל נקד הלפס בשלשה פתחין. וכתב עוד חדוד פי' בערוך חדוד שיצא מן הכלי כמין קנה שיצאו ממנו המים ע"כ:

**בזמן שהוא נקוב ויש לו חדוד טהור**. פי' או יש לו חדוד וכדפי' ר"ע ז"ל ובהא לא קשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא:

**מפני שהאשה מסננת לתוכה את הירק**. תמהתי שבהרמב"ם פי"ח בכל הדפוסים אני רואה מצננת לתוכו את היד ואין הגהה עליו אפי' בספר מוגה שבא לידי מוגה מספר כתיבת יד שבצובא בחתימת ידי הרמב"ם ז"ל עצמו בסוף הספר. וליכא למימר שכך היה גורס במשנה שהרי בפירושו למשנה גריס ירק אם לא שנאמר שחזר בו וצ"ע:

**רונקי**. אית דגרסי רומקי:

## משנה ו

**גיסטרא שנמצאת וכו'**. ובספר אגודה כתוב גינדא שנמצא בכבשן וכו' פי' ר"י גינדא היינו גיסטרא שבכל התלמוד ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל גסטרא פי' חבית שניטל העליון שלה נקראת גסטרא שנגמרה מלאכתה. אבל חבית שלא נגמרה עשייתה אלא חציה נקראת גסטרא שלא נגמרה מלאכתה ע"כ:

**טיטרוס**. בלשון תלמוד מיאדק בס"פ בתרא דעירובין וגם אפרכס בבראשית רבה כך כתב הרא"ש ז"ל בפרק כל הבשר סימן טו וכן כתב ג"כ הר"ש ז"ל וגם בערוך:

**רבי אלעזר ב"ר צדוק**. אלעזר בלתי יו"ד גרסי' ליה בכל מקום שהוא מוזכר ואין לך ר' אליעזר ביו"ד רק ר' אליעזר סתמא דהיינו ר' אליעזר הגדול בנו של הורקנוס תלמידו של

ריב"ז חברו של ר' יהושע ובר פלוגתיה או מפורש רבי אליעזר בן יעקב או ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ופשוט הוא כל זה וידוע למתחילים:

**ור' יוסי מטמא**. שכך הוא דרך תשמישו וחשיב בית קבול הואיל והמים עומדים ע"י הנחת האצבע ומיהו לשון המשנה לא ידעתי ליישב דקא תלי טעמא מפני שהוא כמוציא פרוטות הר"ש ז"ל. ולשון הערוך בקיצור ור' יוסי מטמא מפני שאותו הנקב מוציא פרוטות ושיעור כלי חרס ליטהר אינו כמוציא פרוטות ור' אלעזר ב"ר צדוק ס"ל שהוא כלי טהור במוציא פרוטה קטנה ע"כ ונלע"ד דלפי דעת הרב בעל הערוך ז"ל ר' אליעזר דאמר בפירקי' דלקמן סי' ב' דנר שיעורו בפרוטה קטנה או אם הוא ר"ש למאן דגריס התם ר"ש כמו שאכתוב שם בס"ד בשיטת ר"א ב"ר צדוק אמרה ולית הלכתא כותייהו. ולשון הרמב"ם ז"ל שם פי"ח טיטרוס אע"פ שהוא נקוב ומוציא פרוטות מיתטמא שהרי המים מתכנסין בצדדין והן עשויין לקבלה ובהשגות אמר אברהם אני שונה מפני שהוא מוציא פרוטות והוא אמר אע"פ שמוציא פרוטות וכבר יישב שם כסף משנה לשון הרמב"ם ז"ל וע"ש שהוא מכוון עם מה שפירש במשנה:

## משנה ז

**המתואמות**. בפי' משנה לה"ר שמשוז ז"ל כתיבת יד ישן נושן ביותר משלש מאות ועשרים שנה מצאתי מנוקד המתאמת וכן בערוך ערך קלמר: ואית דגרסי המתאימות וה"ר יהוסף ז"ל הגיה המותאמת וכתב ס"א המתאמת:

**ובית תבלין של עץ שנטמא אחד במשקה לא נטמא לא נטמא חברו ריב"ן אומד חולקים את עוביו וכו'**. לא פליג רק אבית תבלין של עץ:

## משנה ח

**הלפיד**. בערוך הלפוד ס"א הלפיד וכן כתב הר"ש ז"ל. גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה הלפוד וכתב כן מצאתי:

בפי' ר"ע ז"ל. כשני המסרק שעושין אותן לנוי. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פירוש וכגון שלא יש סביב אותו הנוי מאומה כגון שישנו על ראשו של כלי ע"כ.

**והמסרק של צרצור**. כמין מכבר מעשה רשת והוא בקבוק דקרא הר"ש והרא"ש ז"ל: ופי' הרמב"ם ז"ל וקראוהו מסרק של צרצור מפני שסביב אותה סבכה בולטין שנים כשיני המסרק וכן יקראו הפגימות אשר סביב צואר הרמון מסרק של רמון ע"כ. ובחבורו שם פי"ג סי' י'. וזהו סוף לשונו וזהו הנקרא צרצור אם נכנסה הטומאה לאויר המסרק למעלה מן הרשת נטמא כולו שזהו תוכו של כלי זה ע"כ:

# פרק ג

## משנה א

**העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים**. בגמ' ס"פ המצניע איכא אמוראי דס"ל שאם יחדו לכלי חרס לרמונים שיעורו במוציא רמון ואיכא מאן דס"ל התם שאפי' יחדו לרמונים לא מהני בהן יחוד אלא אם ניקב במוציא זית נפטר לגמרי והרי הוא ככלי אבנים כלי גללים:

**מטילין אותו לחומרו בזיתים**. והא דתנן לקמן בפ"ח גבי כוורת מטילין אותו לחומרו בכונס משקה וכן נמי הא דתנן בספ"ט מטילין אותו לחומרו בצמיד פתיל ובכונס משקה התם מיירי להכניס ולהוציא טומאה לאחרים ומשערינן בכונס משקה לחומרא ובטל מתורת כלי ואינו מציל ולטהרת עצמו אזלינן נמי לחומרא ואינו טהור עד שיוציא זית. והרמב"ם בחבורו כתב ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרא בלבד לפי שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלין מן הכלים ואם הוציאה משקים הרי בטל תשמישה ע"כ. ומצאתי שכתב מהר"י קארו ז"ל בטור י"ד סימן ר"א דף רמ"ג ע"א בשם מהר"י קולון ז"ל שכתב בשרש נ"ה דבכונס משקה היינו נקב רחב כמו עדשה ואיני יודע מנין לו אח"כ ראיתי שם ע"ב שגם הרב מהר"י קארו ז"ל תמה עליו ולא ידע מנין לו הא מילתא וגם בטור א"ח סי' קנ"ט הביאו וכתב עליו והכריח דדוקא לענין מקוה כתב כן אבל לפסול כלי לנטילת ידים בכונס משקה הוי ודאי שיעורא בציר מהכי טובא ע"ש:

## משנה ב

בפי' ר"ע ז"ל. בשמן היינו כונס משקה של שמן וכו' עד שהרי כלי שמחזיק מים. אמר המלקט פי' כלי נקוב מחזיק מים או יין ולא שמן והוא פי' ה"ר שמשון ז"ל וצ"ע אם יש טעות דהא דבר הנראה לעינים הוא דאדרבא כלי שיש בו נקב מחזיק שמן אינו מחזיק יין וכ"ש מים וגם ר"ע ז"ל כן פירש בסימן ב' דפ"ג דמסכת מכשירין והוא פי' הרמב"ם ז"ל שם. ועיין במ"ש לקמן ספ"ט:

**ר' אליעזר אומר**. כך כתוב בפי' הרמב"ם ז"ל ר' אליעזר אבל בפי' ה"ר שמשון והרא"ש ז"ל כתוב ר' שמעון וכמו שהוא בפירוש ר"ע ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. דסבר עביד נמי לאנוחי ביה פרוטות וכו'. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה קשה קצת כי היה לו לומר בפרוטות כמו שאמר בזיתים בגרוגרות באגוזים וכן תנן לקמן ר"פ י"ד חיתנות כדי לקבל פרוטות ותו דלא מצינו בשום מקום לשון זה פרוטה קטנה ויותר היה נראה נכון שהוא חוזר על השמן שהוא נקוב בעגול נקב קטן כפרוטה קטנה ועל זה אמר שאם ניקב הנר נקב קטן עד שהוא נוטף טפין כפרוטה אז הוי טהור וצ"ע ע"כ:

**ושל אדמה שהוסק פיו**. כאילו ניטל חשיב משום דמפריך ומשמע הא לא הוסק פיו טמא והא דקיימא לן דכלי אדמה אין להם טומאה אפי' מד"ס ה"מ כשלא נצרפו בככשן והאי נר של אדמה בנצרף בכבשן איירי ומין אדמה הוא שאינו חשוב כאותו שעושין ממני כלי חרס וכשהוסק פיו בפתילה מפריך ונפיל הר"ש אכן ר"ע ז"ל תפס כפי פי' הרמב"ם ז"ל. ועיין במה שכתבתי לקמן ר"פ עשירי בשם רש"י ז"ל:

## משנה ד

**אע"פ שהוא נוטל את הגללים וכו'**. פי' אילו היה נוטל היו החרסים נופלים טמאה כל זמן שהיא מחוברת ע"י הגללים:

**נשברה**. שנפלו החרסים ודיבק השברים בקולן של סופרים. אמר המלקט לא נתיישב לי יפה לשון ודיבק ממנה חרסיס דקתני במתני'. ושמא שר"ל דדיבק מקצת מחרסיה ומ"מ לשון הרמב"ם ז"ל שם פי"ט נשברה ודיבק חרסיה או שהביא וכו':

**או שהביא חרסים** כצ"ל:

**וטפלן בגללים**. הה"נ טפלן בטיט ונקט גללים משום רבותא דרישא דאע"ג דלא הוי סתימה מעלייתא כמו טיט טמאה דלא בטל שם כלי מעליה. הרא"ש ז"ל:

**ה"ז טהורה**. משמע אפי' מטומאת מגע:

**כולה מיטמאה במגע**. בנקודת חירק במ"ם גרסי' לה וברמב"ם פי"ט סי"ג כמ"ש וגם שם אינו כתוב רק הרי זו טהורה סתם כלשון משנתנו:

**וכנגדו מטמא באויר**. פי' כנגד חרס המחזיק רביעית.

## משנה ה

**הטופל וכו'**. מה שפירש ר"ע ז"ל דנפקא מינה לענין אוכלין ומשקין הנוגעים בטפלה הוא פי' הרמב"ם והר"ש ז"ל: ועוד פי' הר"ש ז"ל ונפקא מינה לענין מי שנטמאו אחוריו במשקים דאם הטפלה בכלי הבריא הנוגע בטפלה לאו כנוגע בכלי וטהור דאין הטפלה חשובה חבור אבל רעוע שטפלתו מעמידתו וטפלתו צריכה לו הרי הוא חבור והרי הוא כנוגע בכלי עצמו וטמא וכשיטה זו מוכחת הכא דבתר הכי קתני יבלית שטופלין בה ונוגע בטפילו של תנור ומיחם שטפלו דכולהו מיירי בנוגע בטפלה ע"כ:

**ואת הראוע**. כמו רעוע:

**חידוק**. כמו הידוק הר"ש ז"ל וכן בערוך אכן בפי' הרמב"ם ז"ל נראה שכתוב בהפך הידוק כמו חידוק ודומה שהוא טעות אע"פ שלא הוגה בפירושו המוגה שהעתקתי:

**הקרויה**. מצאתי כתוב הכרוייה כמו הבריאה ע"כ אבל בפי' הר"ש ז"ל הביא גירסא זו ופי' זה אתוספתא ע"ש וברמב"ם שם רפ"ב פי' דבקרויה של חרס מיירי מתני' וז"ל וכן

המהדק את הקרויה של חרס הדולין בה מים אם חיפה אותה בעור או בקלף וכיוצא בו אם היתה רעועה הרי הן כגופה ע"כ:

## משנה ו

**יְבֵלָה**. כך מצאתי מנוקד בפי' כתיבת יד להרא"ש ז"ל של יותר ממאה ושלשים שנה ובמקום אחר מצאתי מנוקד ע"י הרב בצלאל אשכזי ז"ל

**יְבָלָת** היו"ד בשבא והבי"ת קמוצה והלמ"ד בחירק. וי"ג יַבְלִית היו"ד בפתח והבי"ת בחטף והלמ"ד בחירק ונכון הוא בעיני. ופי' הרא"ש ז"ל שהוא מין עשב ששמו יבלא כדאשכחנא בפ' כל הבשר כרך ריפתא איבלא אבל בערוך בערך יבל ובערך פדס כתוב יבלית ופירש דבלשון הקדש שמו חצובה אבל בערך טפל כתוב יבלת בלתי יו"ד אחר הלמ"ד. והר"ש ז"ל כתב דיש מפרשים יבלת מין טיט:

**הפטסין**. הר"ש ז"ל גריס הפדסין ופי' שהוא אלפס וכן פי' בערוך ג"כ די"ס הפדסין. ולשון הרמב"ם ז"ל שם ר"פ עשרים דברים הלחים המשוכים שטופלין בה הפטסין של מים כדי שלא ידלוף הכלי הרי הן כגופו של כלי שאפי' נטמא הכלי מאוירו אוכלין ומשקים הנוגעין בטפלה טמאים ע"כ. ופירשו הר"ש והרא"ש ז"ל ודוקא בכלים דאורחייהו בהאי טפול הוא דהוי חבור אבל בכלים דלאו אורחייהו לא כדתניא בתוספתא הקנקנים הגדולים שטפלן ביבלת או באדמה הרי אלו [בר"ש הוגה אינו חבור] הן חבור הטבילן הרי אלו חוצצות עליו ע"כ:

**מגופת חבית**. אפי' מחוברת בטיט לחבית אינה חבור לחבית ולשון הרמב"ם ז"ל שם בפ' עשרים מגופת חבית שטפל בטיט עליה ועל החבית אינה חבור לה ואם נגעו בה משקים טמאים לא נטמאת המגופה ואם נגעו במגופה לא נטמאו אחורי החבית ע"כ. וכתב מהרי"ק ז"ל ומשמעה דמתני' ששם המגופה על פי החבית בלא שום חבור והא פשיטא דאינה חבור ולא איצטרי' לאשמועינן ולפיכך פי' דמיירי שטפל בטיט עליה ועל החבית והשתא קמ"ל שאע"פ שהיא מחוברת לחבית על ידי אותה טפלה אינה חבור מפני שהיא עומדת לינטל ומה שכתב בהשגה מי ראה מעולם טפלה על גבי מגופה וכו' י"ל דמעט טיט שמניחין על גבי מגופה כדי לחברה לחבית הלא גם הוא טופל יקרא ע"כ:

## משנה ז

**מיחם שטפלו וכו'**. ומצאתי מנוקד בחֵמַר החי"ת בציר"י והמ"ם בפת"ח.

**קומקום**. ברמב"ם קומקומות:

**כצונן** בכא"ף צ"ל:

### משנה ח

**יותר מצרכה הנוגע בצרכה**. הערוך גורס צרבה בבי"ת לשון צרבת השחין:
**יתר מצרכה** טהור. אית דגרסי ביתר מצרכה:
**זפת שֶׁנִּטְפָּה על החבית**. נראה שהרא"ש ז"ל גריס על פי החבית וז"ל על פי החבית כשמזפתין את החבית עולה על שפתה ואינו חבור כיון שהיין אינו עולה שמה ע"כ:
**שפקקן בזפת** כצ"ל:

## פרק ד

### משנה א

**ור' יהודה מטמא**. ור"מ ס"ל כר' יהודה כדמוכח מן התוספתא הר"ש ז"ל:

### משנה ב

**בחצי קב גרוגרות**. גרסינן:
**גיסטרא** ובספר אחר גרסי' וכן גיסטרא וכו'. הרי"א ז"ל. גיצטרא היינו גיסטרא ה"ר שמשון ז"ל. עוד כתב ז"ל ואינה מקבלת משקי' דוקא בנתרועעה כו' כדקתני לקמיה גבי היו בה חדודין דכי נסדקה (פי' נתרועעה) דוקא משום דבעינן תקון לטופלה כדתנן בפירקי' דלעיל גבי חבית שנתרועעה וגם בכאן מצאתי כתוב בספר אגודה וכן גינדא שנתרועעה ואינה מקבלת משקים וכו':
**שאין שִׁירַיִן לַשִּׁירַיִן**. ס"א שִׁירַיִם לַשִּׁירַיִם במ"ם ה"ר יהוסף ז"ל וכן כתב בכמה מקומות במשנה אחת מהנה בס"פ הערביין הגיה הערביים במ"ם ואיני רואה טעם מספיק דבודאי דבגרסת המשנה הכל שוה שאינו מקרא לדקדק בזה:

### משנה ג

**כל שנטלו אזניה**. חשובה גיסטרא ואפי' היא שלימה וכו' לשון ר"ע ז"ל. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל פי' זה אינו נראה אלא פירושו שניטל כל רחבו עד שניטלו האזנים של החבית אז הוי גיסטרא אבל אם נשבר פחות מזה עדיין נקרא שלם ע"כ והר"מ ז"ל בחבורו כ' חבית שנטלו אזניה הרי היא כגיסטרא אפי' אזן אחת:
**היו בה חדודין יוצאין**. פי' הרמב"ם ז"ל חדודים חלולים בולטין כזה % והיו רחבין אותן חדודין בענין שאם היו נותנין זיתים בגיסטרא היו הן מתמלאין מהן אותו חדוד מטמא במגע רצוני לומר אם נגע שרץ בגיסטרא בתוכה נטמא החדוד או אם היה שרץ באויר הגיסטרא כנגד אויר החדוד כמו שנתבאר מהצורה. נטמא החדוד עם הגיסטרא באויר ע"כ. וכתב ה"ר שמשון ז"ל היו בה חדודין ברוב משניות כתוב והיו בוי"ו ואעפ"כ תחלת

דבר הוא ע"כ. עוד כתב ז"ל ויש משניות דל"ג ברישא וכנגדו מטמא באויר ול"ג נמי כל שאין מקבל אבל במשנה דווקנית גרסי' ברישא כמו בסיפא וסיפא למסתמא כרבנן ע"כ:
**היתה מוטה על צדה**. בפי' ר"ע ז"ל נראה שצ"ל מטעם יד וכן הדין בהיתה מוטה על צדה שנחלקה לארכה וכו':
**עוד** בפירושו ז"ל וסתם מתני' כחכמים דלעיל וכו'. אמר המלקט ודלא כר' יהודה:
**שולי קורפיות וכו'**. ובערוך שולי קרפיות פי' כלי חרס שאין להם שוליים לשבת אלא יביאו כלי חרס אחר כמין גביע ומושימן הקרף הזה עליו ע"כ:
**קוסין**. פי' הרמב"ם ז"ל כמו קוצים כלומר ששוליהן חדין כמין קוץ ויש שכותבין בצדי ובמקצת נוסחאות נמצא כתוב כוסים ע"כ. ובערוך בערך קסם פי' כוסות ממש הן כא"ף בקו"ף מתחלפים ונקראו על שם מקומן על צידון רבה שנעשו שם ודומין לבזיכין ששנינו ולא היו לבזיכין שוליים שמא יניחם ויקרש הדם ע"כ. וכ' הרר"י ז"ל ס"א והצידוניים בוי"ו. עוד כ' שלא מסומכין ס"א אלא מסומכין:

## משנה ד

**ספאיות**. כמו שפה הר"ש ז"ל. שְׂפָיוֹת כך מצאתי מנוקד:
**הפנימית עודפת**. כזו הצורה א%:
**החיצונה עודפת**. כזו הצורה ב%:
**משיצרפו בכבשן**. סתמא כרבי יהודה. ור' מאיר פליג וקאמר משתגמר מלאכתן שהיא קודם הכבשן כמו שכתבתי לעיל בפ' שני סימן ד':

# פרק ה

## משנה א

**תחלתו ד'**. אין גבהו של תנור מקבל טומאה פחות מד' טפחים ואפי' נגמרה מלאכתו:
**ושיריו ד'**. אית דגרסי ושיוריו ור"ל שלא יהא בו שבר של ד' טפחים על ד' טפחים אבל כל זמן שיש שבר של ד' על ד' מקבל טומאה דאכתי חזי למלאכה ראשונה והתם פרק העור והרוטב דייק טעמא דאיכא שיריו ד' הא ליכא שיריו ד' טהור אמרי התם דצלקיה מיצלק הכא דעבדיה גיסטרא ופי' רש"י ז"ל שם קתני מיהא בד"א בגדול דשיריו ד' אבל בציר מד' לאו טמא הוא והתם קתני חולקו לשלשה אבל לשנים לא סגי ואע"ג דליכא בחציו ד' דמדקא מקיל ר"מ ואמר אינו צריך אלא ממעטו מבפנים מד' מכלל דרבנן נמי בהא פליגי דאע"ג דלא הוי השבר ד' אפ"ה בעי' דלא להוי רובא ומשני הכא דקתני בעינן ד' ואי לא לא הוי טמא דצלקיה מיצלק לרחבו דשוב אינו עומד יפה התם דקתני ברובא

טמא ואע"ג דלא הוי ד' דעבדיה גיסטרא פי' שחלקו לארכו בגבהו כזה %( ) ע"כ. ומלת התם דקאמר תלמודא קאי אמתני' דלקמן בפירקין סימן ז'. וז"ל הר"ש ז"ל ועוד מקשינן התם מהא דתנן לקמן בפירקין תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה והכא תנן שיריו ד' ומשני הא דצלקיה וכו' ע"כ. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פ' עשירי:

**אבל בקטן תחלתו כל שהוא**. וא"ת וגדול שאין לו ד' טפחים אמאי טהור והלא אף בקטן טפי טמא וי"ל דגדול וקטן היינו ברחב הרבה והרחב הרבה צריך גבוה ד' להחזיק חומו אבל קטן שהוא צר די בגבוה טפח תוס' ז"ל שם בנדה והתם בגמ' קרי לקטן תנורי בנות. והתם בגמ' בנדה הכי קתני לישנא דמתני' וחכמים אומרים בד"א בגדול אבל בקטן תחלתו כל שהוא משתגמר מלאכתו ושיריו ברובו. וכתבו שם תוס' ז"ל במשניות גרסי' תחלתו כל שהוא ושיריו ברובו משתגמר מלאכתו ואיזהו גמר מלאכתו וכו'. ודרך תלמוד שמהפך פעמים מסדר המשנה לפי הצורך משום דההיא דהעור והרוטב ע"כ:

**ושיריו ברובו**. כצ"ל:

בסוף דבור זה לר"ע ז"ל. ובתנור של תשעה דרובו הוי שיעור גדול מטמא בשיריו בד' כתחלתו ע"כ. אמר המלקט לחומרא הכא והכא. ורש"י ז"ל פי' התם בתנורא בר ז' קאמרי ד' הואיל ורובו בציר מד' הוא לא מטמינן ליה ברובו דלא חמירי שיריו מתחלתו דהא תחלתו כשהוא שלם לא הוי תנור בציר מד' והאי דקתני רובו בתנור בר ט' דאע"ג דבחציו איכא ארבעה לא מטמא עד דהוי רובא ובהא רבנן לקולא ע"כ. וכתבו תוספות ז"ל כמו שפירש בקונטרוס לקולא כן נראה דאין לפרש לחומרא דבר תשעה בארבעה ובר שבעה ברובו דלא עדיף מתחלתו בארבעה עכ"ל ז"ל. ובהרמב"ם ז"ל לא מצאתי שחילק בין תנור שבעה לתנור תשעה לא בפירושו למשנתנו ולא בחבורו אשר עשה:

**משתגמר מלאכתו**. אתחלת תנור קאי ר"ל אגדול דתחלתו ארבעה טפחים לכולי עלמא ואקטן דתחלתו טפח לרבנן:

**איזהו גמר מלאכתו משיסיקנו**. רבי אליעזר פליג בתורת כהנים פ' שמיני פ' עשירי וכאמר דמשתגמר מלאכתו מקבל טומאה אף בלא היסק:

## משנה ב

**כירה תחלתה שלש ושיריה שלש**. גרסי' דאצבעות לשון נקבה:

**הכופח**. בערוך גריס כופה בה"א בכל מקום שהוא מוזכר:

**עשאו לאפייה שיעורו כתנור**. נ"ל בין לענין תחלתו ושיריו בין לענין גמר מלאכתו. וכן עשאו לבשול שיעורו ככירה בין לענין תחלתו ושיריו בין לעניין גמר מלאכתו. ועיין ברפט"ו בהלכות כלים ובסי' ב' ורפט"ז:

**א"ר יהודה וכו'**. עיין במ"ש בפ"ק דעירובין סי' ג':
**אלא בין התנור ולכותל**. ס"א אלא מן התנור ולכותל:

## משנה ג

**עטרת כירה וכו'**. ופי' בערוך עטרת כירה פירוש בנין שסביב הכירה כדי שלא תצא האש ע"כ:
**טירת התנור**. חצר התנור לשון בחצריהם ובטירותם כן פירשו הרמב"ם והרא"ש ז"ל אבל ה"ר שמשון ז"ל פי' עטרה וטירה הכל אחד ובתוספתא קרי לשל כירה טירה דתניא טירת הכירה טהורה וטעמא הוי דכירה לאו אורחה בהכי אבל תנור אורחיה בהכי ע"כ:
**פחותה מכאן טהורה**. דלא חשיבא כתנור ובשלא חברה לתנור מיירי כדמוכח מסיפא:
**מיטמאין במגע**. בנקודת חירק והוא כמו מיתטמאין:
**ור"ש מטהר**. כך צ"ל והכי פליגי נמי לקמן בפ"ז:

## משנה ד

**או שהוסק מבית האומן טמא**. וי"ס שגורסין טהור ושבוש דהוי מעשה לסתור. והר"ש ז"ל תירץ די"ל דהכי מייתי וטמאן רבן גמליאל מכלל דרבנן פליגי עליה מדלא קתני ובא מעשה לפני ר"ג ליבנה וטמאם. ויש בתוספתא מעשה דומה לזה דפליגי בהדיא רבנן עליה דרבן גמליאל וכל הני גווני דנקיט בית האומן ומאחוריו לא היו אלא לפרש כיצד שלא לדעת וכן משמע בתוספתא דלא קתני שלא לדעת ומייתי עלה עובדא דכפר סגנא וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי כי ההיא דתנן בפ' שני דחולין נפלה סכין והגביהה נפלו כליו והגביהן השחיז את הסכין ועף ואי לאו משום דההיא תוספתא הייתי מפ' שלשה עניינים מאחוריו משום דלא חשיב היסק אא"כ מסיק מבפנים ושלא לדעתו משום דבעינן לדעת ובית האומן אפי' לדעת משום דלא נגמרה מלאכת עשייתו ומיהו לא יתכן כלל לפרש כן דעל כרחך מהני היסק מאחוריו כדתנן בסמוך נתנו על פי הבור ולא נתברר לי מנלן הא דבעי' לדעת עכ"ל ז"ל. גם ה"ר יהוסף ז"ל ראיתי שכתב נ"ל שראיה שלו שאומר שגירסת טהור שבוש היא מן המעשה שאומר שטמאן ר"ג וזו אינה קושיא כי בכמה מקומות מצינו כזה שמקשה מעשה לסתור ומשני לה וכן נ"ל ג"כ לפרש הכא חסורי מחסרא והכי קא תני תנור שהוסק וכו'. טהור ור"ג מטמא ומעשה שנפלה דליקה וכו'. וכן הביא ר"ש ז"ל תוספתא שאומרת בפירוש מחלוקת בין ר"ג ורבנן עד כאן. והרא"ש ז"ל כתב ובתוספתא פליגי בתנור שהוסק קודם שנגמרה מלאכתו. והביא ר' יהודה מעשה בתנורי כפר סגנא וטמאן ר"ג וחכמים מטהרין ומעשה אחר היה ע"כ:

## משנה ה

**מוסף התנור**. פי' בערוך תוספת שעושים על התנור שאם ישאר מן הלחם שלא יכילו התנור אופין אותו שם ע"כ:

**מפני שהוא סומך עליו את השפוד**. בתוספתא קתני ר' יהודה אומר מפני שהוא תולה יורה בשפוד ונותנה עליו ע"כ:

**כיוצא בו מוסף היורה וכו'**. ובתוספתא מוסף התנור טפח ומוסף יורה טפחיים:

## משנה ו

**מעפר ולמטן מטמא במגע**. אם נגע שרץ וכו'. עד סוף לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט וכן אם שרץ טמון בעפר התנור טהור עד שיגע בתנור וסתמא כר"מ דבתוספתא איכא פלוגתא. הר"ש והרא"ש ז"ל. והרמב"ם ז"ל פי' משנה זו כך וז"ל [א"ה בס' ח"נ הביא דברים אלו בשם מ"כ (כדרכו בכ"מ להביא דברי המחבר בשם מ"כ) וכתב עליהם בזה"ל ובגרסא שלפנינו בפי' המשנה אינו כמ"ש המ"כ גם הוא קצת תימה דלמה הצריך ברישא שיגע השרץ מעפר ולמטה אברא של' המשנה מורה קצת על פי' הרמב"ם הנזכר שכ' המ"כ ודו"ק עכ"ל. ואני תמה ביותר כי גם בפי' הר"מ למס' כלים אשר העתיק המחבר מכת"י לא נמצא כן וצ"ע:] מעפר ולמטן כלומר אם נגע שרץ בתנור מתוכו מעפר ולמטן אז נטמא אפי' החלק המכוסה בעפר אבל אם נטמא מעפר ולמעלה באויר לא נטמא החלק המכוסה בעפר. ומה שאמר ונתן שם אבן ר"ל ע"פ הבור שנמצא שהאבן היא קרקעית התנור ואומר ר' יהודה שאם הוא בענין שמבעירין האש בבור ובדות תחת האבן והתנור ניסוק ע"ג האבן הרי הוא מקבל טומאה בהיות התנור מחובר בארץ שאין התנור מקבל טומאה לדעת ר' יהודה אא"כ מחובר לארץ שנאמר תנור וכירים יותץ וכו'. ע"כ אבל בחבורו נראה שהסכים לפירוש שפירש ר"ע ז"ל שהוא פי' הר"ש והרא"ש ז"ל:

**נתנו על פי הבור וכו'**. בשבת פ' כל הכלים האריך רש"י ז"ל לפרש פי' מרווח. וכ' החכם ה"ר סולימאן אוחנא ז"ל וז"ל ויש לדקדק במה שאמרו בגמרא שם מחלוקת בהיסק ראשון אבל בהיסק שני אפי' תלוי בצואר גמל [הא נגמרה] מלאכתו בהיסק ראשון ומקבל טומאה [מכבר] ור"ש כ' וז"ל בשאר כ"ח סגי בצרוף כבשן. אבל תנור בעי לדבק בו טיט כדי לעבותו להחזיק חומו ולא נגמרה מלאכתו עדיין עד שיעשה לו טפילה ויחזור ויסיקנו שמתחבר יפה לכלי ותתחזק ולא היסק גדול כ"כ כדבעי לאפיית הפת אלא בכדי לאפות סופגנין עכ"ל. עוד כתב ומיהו נראה דאפי' לא צרפן בכבשן תחלה מקבל טומאה ע"י היסק דעבדי לאפייה דלא גרע מיורות הערביים שחופרין בארץ וטחין בטיט דתנן בפרקין אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו טמא והתם ליכא צירוף בכבשן תחלה ותנן נמי

בחתכו חוליות ומרחו בטיט דמקבל טומאה משיסיקנו עכ"ל. וממה שכתב ולא נגמרה מלאכתו עדיין וכו' נראה שר"ל שבהיסק ראשון אינו מקבל טומאה עד שיעשה לו טפלה ויחזור ויסיקנו וזה אי אפשר לומר שא"כ היסק ראשון אינו מעלה ואינו מוריד שהרי כתב שאפי' לא הסיקו היסק ראשון מקבל טומאה ע"י היסק שני. ועוד הא קתני מתני' לעיל תנור שהוסק מבית האומן טמא. לכן נראה על כרחנו לומר שגם הר"ש ז"ל כונתו שמקבל טומאה ע"י היסק ראשון אלא ר"ל שכשיעשה לו טפלה אינו מקבל טומאה אלא ע"י היסק שני משום דפנים חדשות באו לכאן וכאילו עתה הוא תנור חדש זו היא כונת הר"ש אע"פ שאין לשונו מורה כן עכ"ל ז"ל:

**ר' יהודה אומר כו'**. מצאתי מוגה ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטן והוא ניסוק מלמעלן טמא ואם לאו טהור וחכמים וכו':

**וחכמים אומרים הואיל והוא ניסוק מ"מ טמא**. פי' אפי' שלא יוסק מן הבור מפני עובי השוליים או מפני ריחוקו מן הבור הואיל והוסק מתוך חללו של תנור עצמו טמא דלא בעי' מחובר כלל אפי' בהיסק ראשון אבל בהיסק שני שמתחלה הוסק כדינו מחובר לארץ או לאבן עבה והוסק שם ונעשה כלי וסוף נתצו משם ונתנו על פי הבור ושם נטמא מודה ר' יהודה דאתרבי מוטמאים יהיו לכם ואפי' תלוי בצואר גמל דאינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו. ועיין במה שכתבתי לקמן רפ"ז:

## משנה ז

**תנור שנטמא כיצד מטהרין**. עיין בתוס' ז"ל דפ' כל שעה (פסחים דף ל') ד"ה התורה העידה:

**חולקו לשלשה**. שלא ישאר רובו בשבר אחד ואפי' נשאר ד' טפחים בשבר אחד טהור והא דתנן לעיל שיריו בד' פריך לה בפ' העור והרוטב ומשני הא דלעיל כשחלקו לרחבו והכא מלמעלה למטה הרא"ש ז"ל וכתבתי באורך לעיל ריש פירקין עם פי' רש"י ז"ל וגם לשון הר"ש ז"ל ע"ש:

**וגורר את הטפלה**. כתב רש"י ז"ל בפ' חלק (סנהדרין דף קי"ב) גורר ברי"ש לשון עברי הוא לשון סחיבה כמו גורר אדם מטה כסא וספסל ושלחן וכן היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא אבל כשהוא בדלי"ת הוא ל' ארמי ודומה לו אבל גורדו ומעמידו על גלדו ודומה לו בפסוק ויקח לו חרש להתגרד בו בדלי"ת ופירושו חטיטה שמחטט וגורד בסכין ובכל דבר ע"כ בשנוי הלשון קצת וכן פי' ג"כ הוא ז"ל בריש איוב גבי קרא דלהתגרד. והכא במתני' היה נ"ל דגרסי' בדלי"ת וגורד את הטפלה וכן ג"כ אינו צריך לגרוד בדלי"ת בסוף

אלא שבערוך הביאו בערך גר ברי"ש ופירש לשון מגוררות במגרה. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פ' עשירי:

## משנה ח

**חתכו חוליות כו' בינתים**. פי' בין טפלה לתנור וכשנתן חול או צרור בין חוליא לחוליא פלוגתא דר' אליעזר וחכמים בסמוך:

## משנה ט

**סילק את למודיו**. מצאתי מוגה על ידי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל סילק את הלימודין:
**שכבר הוסק**. בפעם ראשונה כשבא מחותך מבית האומן כשהיו בו הלמודין וזה הפירוש שפי' ר"ע ז"ל הוא פי' הרמב"ם ז"ל אבל הר"ש והרא"ש ז"ל פירשו הא דקתני נטמא היינו כגון שמרחו בטיט כדתניא. בתוספתא א"נ הא דקתני והוא טהור לאו כשנטמא כשנתן עליו הלמודים אלא דאם נגע בו שרץ מקודם ונתן עליו למודים עומד בטהרתו ואם נטמא מסלק את הלמודים והוא טהור אע"פ שמחזירם ומשתמש בו לעולם. אבל מרחו בטיט מקבל טומאה בלא הסקה אע"ג שהטפלה מודבקת בו דודאי תנור שלא נעשה כן מתחלתו לאחר מירוח בעי הסקה כדתנן לעיל אבל האי לא בעי הסקה שכבר הוסק ע"כ ולפירושם ז"ל משמע דגרסי' וסילק את למודיו מלת וסילק בוי"ו כמו שהוא כתוב ברוב הספרים וגם זו המשנה שנויה שם בת"כ:

## משנה י

**חתכו חוליות**. במציעא פ' הזהב פי' רש"י ז"ל פי' אחר בכולה מתני' ודוחק הוא:
בפי' ר"ע ז"ל. צריך להיות שהקיפוהו הלכות תשובות כעכנא זו וכו':
עוד שם בפירושו ז"ל ושרפום באש לפניו וברכוהו וכו':
**אם יכול הטיח לעמוד**. כך צ"ל:
בסוף פי' ר"ע ז"ל. ואני שמעתי על שם שדנו בו דינים הרבה. אמר המלקט והסכימו על הדין כפי מה שנזכר במשנתנו וזהו פי' הרמב"ם ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל וי"א שגם על תנור זה נחלקו. ועמדו על הדין והודה ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל מצאתי כתוב שהוא אליעזר בן דינאי שנזכר בסוף מסכת סוטה ע"כ:

## משנה יא

**ניקב נפגם נסדק**. גרסי' ול"ג כאותם דגרסי נקלף במקום נפגם הר"ש ז"ל. וגם ה"ר יהוסף ז"ל כתב בטופס ישן גרסי' נקלף ונ"ל דטעות סופר הוא דהא לקמן גבי כירה גרסי' גם שם נפגמה ותו דאין שייך לומר נקלף כאן בתנור של אבן ושל מתכת והטעות בא ממסכת סוכה פ' שלישי דתנן התם עלתה חזזית וכו' ניקב נקלף נסדק עכ"ל ז"ל:

**וכן בכירה.** פי' הרמב"ם ז"ל וכן שיעור נקב של כירה אבל הר"ש והרא"ש ז"ל פירשו וכן בכירה אם של אבן או של מתכת דינה כך ואע"ג דתנא וכן בכירה הדר תנא כירה של אבן ושל מתכת משום דגבי תנור כשניקב ונפגם ונסדק קתני עשה לו טפלה שזהו תקונו וגבי כירה כשניקבה ונפגמה או נסדקה קתני עשה לה פטפוטין שזהו תקונה כך פי' משנה זו לפי שכתוב במשנה נסדקה עשה לה פטפוטין דמשמע שהפטפוטין לתקנה אבל במשנה דווקנית גרסי' ועשאה בטיט ועשה לה פטפוטין וה"פ וכו'. טהורה היינו מדין כלי חרס אבל טמאה מדין כלי מתכות עכ"ל. ובתו"כ פ' שמיני פ"י הכריח ספר קרבן אהרן לפי' הרמב"ם ז"ל. וכתב הרמב"ם ז"ל ואין הלכה כר' יהודה שהטפלה אינה מועלת לכירה כלל שאינה נעשית אלא לבשל עליה ולא לאפות בתוכה כמו שהקדמנו והיא סובלת האש שהיא של מתכת נמצא שאין נעזרת בטפלה אבל טפלת התנור של אבן ושל מתכת היא מועלת כיון שאופין בתוכו הלחם שאותה הטפלה מחזקת חומו ומונעת ממנו האויר שמקרר עצמו של תנור והוא הפירוש שהביא ר"ע ז"ל. וקשה לע"ד אני הדיוט כיון דמירוח של טיט מועיל לתנור אמאי פליגי רבנן עליה דר' יהודה בתוספתא בהדיא דקתני גבי תנור מירחו בטיט בין מבפנים בין מבחוץ טהור ר' יהודה אומר מבפנים אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא בין כך ובין כך טמא משום כלי מתכות ע"כ ומייתו לה הר"ש והרא"ש ז"ל בפירקי' כמו שאכתוב בסמוך בס"ד הלשון השנוי גבי כירה ג"כ. ופירשו הר"ש והרא"ש ז"ל מירחה בטיט לאו אניקבה קאי אלא אשְׁלַמָּה וסברי רבנן כיון דשלא לצורך מירחה אין לה דין כלי חרס:

**ר' יהודה אומר מבפנים טמאה.** תניא בתוספתא ר' יהודה אומר מבפנים אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא בין כך ובין כך טמא משום כלי מתכות וה"פ אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור המתכת מדין כלי חרס אבל הטיח עצמו נידון ככלי חרס מידי דהוה איורות הערביין וכן מסתבר דלא גרע לגבי נפשיה מאינו יכול לעמוד ואם אינו יכול לעמוד טמא אף המתכת מדין כלי חרס והיינו דקתני מתני' מבפנים טמאה מבחוץ טהורה בכל ענין הרא"ש ז"ל:

## פרק ו

### משנה א

**העושה שלשה פטפוטין וכו'**. ופטפוט הוא לשון זכר אע"ג שהוא רגל ורגל לשון נקבה וכדמשמע ממשנה ה' דבפירקין דלקמן: שני אבנים. מתוך שהאבנים רחבות סגי בתרי להיות ככירה ור' יהודה בעי תלתא כמו בפטפוטין:

**וחברן בטיט**. פי' ר"ע ז"ל גבי רישא למעלה בראשם אמר המלקט וההה"נ גבי סיפא ואיכא מאן דמפ' בכולה מתני' שחברם בטיט למטה בארץ כמו שכתב הר"ש ז"ל ואחת בטיט ואחת שלא בטיט אתי שפיר כפשטא דמתני' וטהורה אפי' לרבנן וכזה הפירוש הוכיח הרא"ש ז"ל מדתנן בסמוך עליה ועל האבן דהיינו אחת בטיט ואחת שלא בטיט דכולי עלמא היא. וז"ל הר"ש ז"ל ואחת שלא בטיט להך לישנא דפרישית דחבור טיט בארץ קאי ניחא שהאחת חִבֵּר בארץ בטיט ואחת לא חיבר בארץ וטהורה אפי' לרבנן ולאידך לישנא יש לפרש דאחת בטיט היינו דאחת חיבר לחבירתה בטיט בראשה ואחת שלא בטיט שהשלישית לא חיבר ור' יהודה היא וגריעא הך שלישית מכותל א"נ סמך לכותל בעי שחיבר שתיהן בראשן לכותל עכ"ל ז"ל:

## משנה ב

**עליה ועל הכופח**. בערוך גריס כופה בה"א בכל מקום שהוא מוזכר:

**כירת נזירים**. שם שורפים שעריהם ומבשלין שלמיהן:

**בזמן שהוא וכו'**. מלת בזמן אית דל"ג לה וגם ברמב"ם לא נכתבה ומצאתי מוגה ע"י הרב"א ז"ל שהוא נותן אבן בצד אבן אבן בצד אבן נטמאת וכו'. וכ' ה"ר יהוסף ז"ל כנגד הסלע פי' אותה שהוא שופת עליה ועל הסלע היא כירת הטבחים שכן היו רגילין לעשות ואח"כ הוא חוזר לומר דין אחר שבזמן שהוא נותן אבן בצד אבן וכו'. פי' כי רגילין לשום סביב האבן שהוא הכירה אבנים הרבה כדי שלא תזוז ממקומה ואם עשה אם נטמאת אחת לא נטמאו כולן ע"כ:

## משנה ג

**שלש אבנים** שעשאן שתי כירות נטמאת אחת מן החיצונות האמצעית המשמשת לטמאה טמא והמשמשת לטהורה טהור כך מצאתי מוגה ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. וה"ר יהוסף ז"ל הגיה עוד המשמש לטמא טמא והמשמש לטהור טהור וכתב כן מצאתי וכן נכון ע"כ. וקשה לע"ד דבסיפא דמתני' דלעיל בסמוך קתני כירת הטבחים שהוא נותן אבן בצד אבן נטמאת אחת מהן לא נטמאו כולן ופי' ר"ע ז"ל שנמצאת אבן תחת לשתי קדרות וכשנטמאת אחת מהן האחרות טהורות מידי דהוה אקלמרין המתואמו' וכו' ע"כ. והכא מ"ש דאמצעית המשמשת את הטמאה טמאה וכדברי ריב"נ לעיל פ' שני גבי תבלין של עץ. ושמא יש שום טעם לחלק וכמו שתירץ מהרי"ק ז"ל בכסף משנה סימן ה' דפט"ו דכלים על ענין אחר דוק. או שמא תנא ברישא סתם והדר מפ' הכא:

**הוחלטה האמצעית**. נ"א לטמאה וכן בסיפא לטהורה:

**נותן לזו כדי שפיתה מכאן וכו'**. מפ' בתוספתא שהוא ג' אצבעות הרא"ש ז"ל פי' היינו כשהקדרה קטנה אבל כשהיא יורה גדולה או מיחם גדול מפ' בתוספתא דצורך מקום שפיתתם טפח ותמהתי שלא מצאתי שהזכיר הרמב"ם ז"ל שם כמה הוא שיעור כדי שפיתה לא ליורות גדולות ולא ליורות קטנות:

**החזירה טהורה**. פי' הכל טהור וכדפי' ר"ע ז"ל:

**מדתה בטיט מקבלת טומאה משיסיקנה כדי לבשל עליה את הביצה**. פי' שיסיק לכל אחת ואחת כשיעור זה:

### משנה ד

**שתי אבנים וכו'**. זה מבואר והוא שבעבור ששם בצדה אחת טהורה נעשה חציה אשר ימשך לטהורה טהור והחצי אשר ימשך לטמאה טמא כמו שקדם וכן ענין האבן האחרת מפני הטהורה אשר הורכבה בצדה. הרמב"ם ז"ל:

**ונטמאו**. אם היו מחוברות וכדכתבינן. והגיה ה"ר יהוסף ז"ל חציה של זו טמא וחציה טהור. חציה של זו טמא וחציה טהור. ובספר אגודה מצאתי כתוב כאן כירה שנתנה ע"ג הטף של אבן פי' אבן דקה והיא חוץ לתנור והכירה מונחת עליה ע"כ והיא תוספתא והביאה ג"כ הר"ש ז"ל ועלה הוא דמפרש בתוספתא רשב"ג משום ר' יהודה דצורך שפיתתה שלש אצבעות:

## פרק ז

### משנה א

**הקלתות**. מקום מושב הכירה נקרא קלת כן פי' הרמב"ם ז"ל וכמו שהעתיק ר"ע ז"ל וכן בערוך וכמו שאמרו לענין ריחים אבל לא את הקלת ופי' קלת בסיס לריחים התחתונה ע"כ אבל הר"ש והרא"ש ז"ל פירשו קלת הוא כלי עשוי מסלי נצרים יש בו בית קבול למטה ולמעלה ועושין מהם של כסף ושל זהב וגם יש עושין כזו הצורה של חרס לשפות עליהם הקדרה והגחלים למטה בבית קבול התחתון. שנפחתה הקלת שנרחב מקום דופני בית קבול התחתון ולהכי קתני שנפחתה [הגהה נלע"ד הלשון דחוק] ולא קתני שנפחתו כלומר שנפחתה הקלת שנרחב מקום מושב הקדרה כו' ע"כ:

**וזו היתה תשובת ר' יהודה בתנור וכו'**. רבינו עובדיה ז"ל העתיק מהר"ש ז"ל אמנם הרמב"ם ז"ל פי' וז"ל מה שאמרו חכמים שזאת האבן אשר הושמה על פי הפחת לא תהיה לכירה כמו קרקע עד שנמרחה בטיט הנה זאת טענה עליהן במחלוקתן על ר' יהודה שהאבן אשר תהיה על פי הבור לא תהיה מקום קרקעיתו נחשב כמחובר בארץ

שהענין אחד ע"כ ומ"מ לכל הפירושים יקשה שפיר קאמר להו ר' יהודה לרבנן דמ"ש וצ"ע לע"ד ולא ראיתי עד עתה מי שדבר בזה ואי אפשר לומר דהכא מיירי בהיסק שני ופלוגתייהו דוקא בהיסק ראשון כמו שמפורש שם דא"כ מה תשובה היא זו מהיסק ראשון להיסק שני. וזו היא צורת % הקלת והפחת שלו לפי' הרמב"ם ז"ל אחר זמן רב בא לידי ספר תוספת יום טוב בשנת השפ"ג ליצירה בירח סיון והילך כל פירושו הקלתות של בעלי כו':

## משנה ב

**דָכוּן**. כך מצאתיו מנוקד בשורק:

**הצדדין שלו**. חוזר ומפרש מה שאמר טהור משום כירה וקאמר הצדדים שאינם אצל הכירה טהור לכולי עלמא וברוחב שלו היינו כותלי הדכון שאצל הכירה פליגי. הרא"ש ז"ל. והרמב"ם סוף פרק ט"ז מהלכות כלים כתבו ז"ל דוכן של חרס שיש בו בית קבול הקדרות והרמץ נתון בתוכו טהור משום כירה וטמא משום כלי קבול לפיכך אם היה מחובר בארץ טהור כשאר הכלים ואם ניקב אינו מקבל טומאה ככלי קבול מה שא"כ בכירה הצדדין שלו הנוגע בהן אינו טמא משום כירה הרחב שלו שיושבין עליו בשעת בשול מתטמא אם נטמא הדוכן וכן הכופה את הסל ובנה כירה על גבה ה"ז טמאה משום כלי עץ לא משום כירה לפיכך אינה מקבלת טומאה מאוירה ככירה ע"כ:

## משנה ג

**מיטמאה במגע**. גרסי' בנקודת חירק במ"ם וכן כולהו:

**כופח**. בערוך נראה דגריס כופה בה"א בכל מקום שהוא מוזכר וכבר כתבתי זה פעמים רבות:

**מיטמאה במגע וכו'**. בנקודת חירק תחת המ"ם:

בפי' ר"ע ז"ל. ומיהו מיטמאה במגע מדרבנן. אמר המלקט עיין לעיל פ"ה סימן ג' בפירושו של ר"ע ז"ל:

**מלמעלן למטן**. י"ס דגרסי' מלמטן למעלן וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל והרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה מלמעלן למטן ומלמטן למעלן וכן נראה מפי' הרמב"ם ז"ל:

**וכנגדו מיטמא באויר**. כך צ"ל. והשמיט הרמב"ם ז"ל השערתו של ר' ישמעאל וכמו שאכתוב עוד בסוף הפרק בס"ד:

## משנה ד

**מיטמאה במגע ובאויר**. בנקודת חירק תרת המ"ם גרסי' בכולהו עד סוף הפרק:

**פחות מכאן כל שכן הן טמאים**. כתב הרי"א ז"ל ס"א כל שהן הן טמאים ע"כ:

**ואפי' הן ארבעה**. רגלים נדונין ככירה אפי' שאין דרך לעשות אלא שלש. הרא"ש ז"ל. ואפי' הן ארבעה גרסי' דפטפוט לשון זכר וכדמשמע ממתני' דבסמוך:

### משנה ה

**מיטמאין במגע ואינם מיטמאין באויר**. וכולהו מיטמאין דתנן בהאי מתני' בנקודת חירק גרסינן להו:

**דברי ר"מ ור"ש מטהר**. ר' מאיר לטעמיה דגזר בבית הפך לעיל בפ"ה ור"ש לטעמיה דלא גזר. הר"ש והרא"ש ז"ל:

**עשה שנים זה כנגד זה**. ר' מאיר מדמי ליה לשתי אבנים שעשאן כירה דבסוף פרק דלעיל:

**היו גבוהין משלש וכו'**. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א היו גבוהין שלש וכו':

### משנה ו

**ומקום הכנה טמא**. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל מקום הכנה טמא בלא וי"ו וכתב כן מצאתי:

## פרק ח

### משנה א

בפי' ר"ע ז"ל. דאפי' כלי שטף מציל. אמר המלקט כתב החכם ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל פי' דוקא כשפי כלי השטף למעלה מפי התנור דאין שייך צמיד פתיל אלא דוקא בכלי חרס כדלקמן או שהוא כלי מחזיק מ' סאה ע"כ. ראייתו ז"ל ממתני' דלקמן סימן ו' ומפ"ט סי' א' ב' ורפ"י מוכח דכלי שהוא מחזיק מ' סאה מציל בצמיד פתיל. ועיין בברייתא דת"כ פ' ויהי ביום השמיני שהביא הר"ש ז"ל לקמן בפירקי' סימן ג' ור"ע ז"ל הביאה לקמן בסימן ו'. וכתבו תוס' ה"ר פרץ שם בזבחים ופקוקה בקש אשמעינן דאפי' פקוקה בקש לגמרי ובטיט דכה"ג מצלא באהל המת מטעם מוקף צמיד פתיל אפ"ה בשרץ לא [צ"ל מצלה] מעלה כיון דלא הוי כלי דלאו מינה הוא דלא מחריב בה לבטל שם תוכו ממנו ע"כ:

**א"ר אליעזר ומה אם וכו'**. כך צ"ל:

**לא אם הצילה במת החמור שכן חולקים אהלים**. פי' שני שתפס ר"ע ז"ל לעיקר הוא פי' הרמב"ם ז"ל. ופירוש ראשון הוא פי' רש"י ז"ל. ומשמע דשני הפירושים קרובים זה לזה. ועיין בספר קרבן אהרן פ' שמיני פרשה ז':

## משנה ב

**העשוי לאוכלין וכו'**. ופי' ה"ר יהוסף ז"ל פי' נקבו העשוי הכלי מאלה הכלים שנזכרו למעלה שהוא עשוי לאוכלין בנקב בזיתים ע"כ. וברמב"ם בפי"ד דהלכות כלים סי' ט'. נראה מדבריו ז"ל דמתני' מיירי דוקא בכלי חרס אבל אם היה כלי שטף שיעורו לענין צמיד פתיל לעולם במוציא זיתים ופי' מהרי"ק ז"ל שטעמו ז"ל שכל נקב שמוציאו מתורת כלי הרי הוא כשבר כלי ואינו מציל בצמיד פתיל ע"כ והראב"ד ז"ל השיגו שם שלא נמצא זה ההפרש בשום מקום:

## משנה ג

**ושוקעת בתוכו**. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

**שאין מצילין מיד כלי חרס**. הר"ש ז"ל פי' על פי התוספתא שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים שיש להם תוך וזו הואיל ואין לה גפיים שהן מחיצות כדתנן לקמן בפט"ו סרידא של נחתומין טמא ושל בעלי בתים טהור גפפו מד' רוחותיו טמא חשיבא אין לה תוך ואינה מצלת. וכפירוש זה פי' ר"ע ז"ל לקמן פ"ט סימן ו' ויש מפרשים גפיים לולאות:

**נחושתו של תנור**. קרקעיתו והתנור אין לו שוליים אלא מושיבין אותו על הקרקע והקרקע הוא שוליו ואם יש גומא אחת תחת התנור וחבית מלאה משקים מונחת בגומא כנגד אויר התנור וזו היא הצורה %:

## משנה ד

**הקדרה טהורה**. אפי' נפל השרץ לבסוף והוא שלא ראה השרץ אויר הקדרה כשנפל בתנור:

## משנה ה

**ונפל לאויר דתנור התנור טהור**. כך מצאתי מוגה גם על ידי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**הפת שבתוכו שניה**. ואינה מטמאה חולין לרבנן ודלא כר' עקיבא דס"ל דשני עושה שלישי בחולין פ' כשם סימן ב':

בפי' ר"ע ז"ל. צ"ל שהשרץ שהוא אב הטומאה וכו':

## משנה ו

בפי' ר"ע ז"ל. צריך להיות נקראת קרץ לפי שהיא של חרס מלשון מחומר קורצתי וכו':

**ואם יש שם פ"ט הכל טמא**. פי' הרמב"ם ז"ל שנפרצה המחיצה שבין השאור ובין כזית מן המת. והר"ש ז"ל פי' ואם יש בו פ"ט היינו שמעצמו נפרד החבור של צמיד פתיל דלעולם מציל עד שיסתור בפותח טפח ע"כ. ומצאתי בפירושי הרא"ש ז"ל הגהה וז"ל אמר יצחק פי' ה"ר מנחם ז"ל יש אומרים דהא דקתני הכל טמא אכזית מן המת קאי אבל

בשרץ אע"פ שיש טפח אין הטומאה עוברת כיון שהוא כלי אחד וכך נעשה מתחלתו והוא מוקף צמיד פתיל ולי נראה דקאי גם אשרץ מידי דהוה אכוורת פחותה בפ' זה ע"כ. ועיין בספר קרבן אהרן פרשת שמיני פרשה ז'. והילך פי' תוספת יום טוב. אם יש שם פותח טפח לענין טומאת מת וכו' שיעורו בפותח טפח ע"כ. וכך הם דברי הר"ש ז"ל. ולפי זה צריך לחלק דהכא שאני שהוא כלי אחד אלא שהקרץ בינתים משא"כ בתנור וחבית דמתני' ג' שהם שני כלים נ"ל עד כאן [משמע שכן הי' גירסתו בתי"ט ולפ"ז הבין הת"יט בדברי המהר"ם והר"ש דקאי גם אשרץ וע"ז כ' לחלק מהך דלעיל מ"ג דהכא דהוא כלי א' מועיל עירוב האויר בפ"ט לטמא וכן מצאתי בס' חזון נחום שהעתיק בשם התי"ט כמ"ש המחבר. וע"ש מ"ש ליישב לענין דינא דברי ה"ר מנחם עם דברי התי"ט הללו דה"ר מנחם מיירי שהפ"ט נעשה מתחלה והתי"ט מיירי כשנפחת אח"כ ומ"מ גם לפי הגירס' זו בהת"ט מוכח שלא דקדק התיו"ט שהר"ש פי' שפותח טפח הוא בהצ"פ ולא בהקרץ וצ"ע. שוב ראיתי בהתיו"ט שנדפס פעם ראשון ע"י המחבר [פראג שע"ו] מהדורא קמא כדברים האלו שהביאו המ"ש והח"נ בשמו.]:

## משנה ז

**השרץ שנמצא בעין של תנור וכו'**. ז"ל הרמב"ם ז"ל בחבורו על ואם היה באויר דמתני' וכן אם נמצא באויר העין טהור שהרי לא נכנס לאויר התנור או הכירה או הכופח אלא תחת עובי דפנותיהן הוא תלוי ואפי' היה שם כזית מן המת טהורים אא"כ היה בעובי העין פותח טפח ע"כ וכן פי' ג"כ כאן בפי' המשנה וכתב עליו שם הראב"ד ז"ל מפני שראה במשנה ואם היה באויר אפי' היה שם כזית מן המת טהור וסבר שעל השרץ אמר שהיה באויר ולא כן דמה שלא אמר אלא על התנור וכו'. ומהרי"ק ז"ל כתב גם ר"ש פי' כפי' הראב"ד ז"ל ולא נתחוור רבינו בפי' זה משום דמאי קמ"ל דאם היה התנור באויר אפי' כזית מן המת טהור מילתא דפשיטא היא אבל לפירושו קמ"ל שאין אויר העין ואויר התנור נחשב לאחד ע"כ. ונלע"ד שאין צריך לגרוס מלת בעין העי"ן בצירי אע"פ שהוא סמוך כיון דכבר קתני מלת של ושני עניינים להורות על הסמיכות למה לי:

## משנה ח

**נמצא מקום הנחת העצים**. בכירה לחוד מיירי מתני' וכן פי' ר"ע ז"ל:

**וחכמים אומרים**. אין עובי כותלי הכירה נחשב אלא כלחוץ ואינו כתוכה של כירה כך צ"ל בפי' ר"ע ז"ל כתוכה בכא"ף:

**ישיבת הבלן**. במקום שיושב המחמם וכו'. עיין בפי' הרמב"ם ז"ל:

בסוף פי' ר"ע ז"ל. אבל בטומאת מגע מטמא אפי' מן הסתימה ולחוץ. אמר המלקט פי' מתורת יד או מדרבנן:

## משנה ט

**כור**. בכא"ף היא גירסת הרמב"ם ז"ל ומן התוספתא משמע כפירוש ר"ע ז"ל שהוא תנור של נפחים והפירוש הראשון שהביא ר"ע ז"ל וגם האחרון הם פירושי הר"ש ז"ל:

**איצטגיות**. פי' הרמב"ם ז"ל נקבים כעין אותם שעושים לתנורים. ובערוך פי' בפי' ראשון אצטגיות כמו גג ולא גג ממש אלא כעין כיפה ע"כ. וז"ל התוספתא פורנה ה"ז טהורה שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע ר"מ אומר משום ר"ג אם יש לה לזבז טמאה ר' יהודה אומר משום ר"ג אם יש לה איצטגיות ר' יוסי אומר משום ר"ג אם יש לה שפיות. ונלע"ד דמשמע שיש חילוק בין תנור דבעי ר' יהודה מחובר לקרקע במתני' דלעיל פ"ה סימן ו' לפורנה דתשמישו עם הקרקע דגרעה פורנה מן תנור. שאינו מחובר לקרקע דאמרי' בשבת פ' כל הכלים דבהיסק שני אפי' לר' יהודה מטמא אפי' הוא בצואר גמל אבל האי פורנה אפי' בהיסק שני ושלישי לעולם טהורה הואיל ומשמש עם הקרקע אא"כ יש לה איצטגיות דוק:

## משנה י

**הכניס ראשו לאויר התנור טהור טמאהו**. כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל:

**והכניס ראשו לאויר התנור טמא נטמאו**. כך צ"ל. פי' האוכלין והמשקים:

בפי' ר"ע ז"ל. ואוכלין דנקט הכא כדי נסבה. אמר המלקט אלא משום סיפא תנא ברישא הר"ש והרא"ש ז"ל וגם הרמב"ם ז"ל. וכתב ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל ונ"ל דלרבותא נקט אוכלין דאין המשקים בטלין באוכלים ע"כ ונראה לענ"ד דמילתא דמסתברא קאמר ז"ל:

## משנה יא

**האשה שנטף חלב וכו'**. ובגמרא דכריתות פ' אמרו לו (כריתות דף י"ג) הוינן בה במאי אתכשר פי' דאע"ג דחלב משקה הוא כיון דהיינו אוכל של תינוק אמרי' משקה הבא לאוכל כאוכל דמי כדאמרי' בפ' חביות חולב אדם בי"ט לתוך הקדרה דקדרה עושים בה אוכל ומשקה הבא לאוכל אוכל הוא וכאוכלא דאיפרת הוא אבל לא לתוך הקערה דקערה פעמים משימין בה משקים הלכך אינו חולב לתוכה דהוי נולד. ומשני א"ר יוחנן בטפה המלוכלכת ע"פ הדד פי' שדרך הוא ללכלך פי הדד בטפה ראשונה בדעת כדי שתהא נוחה ליחלב. ופי' הר"ש ז"ל בסוף מסכת מכשירין דהא דמשמע דמטמא חלב אפי' בפחות מרביעית היינו דוקא לתרומה וקדשים אבל לחולין בעי רביעית וכן בכל

מקום דאשכחן דמטמו בכל שהוא נעמיד לתרומה וקדשים והנהו מקומות דבעי רביעית נעמיד לחולין עכ"ל ז"ל:

**ונפל לאויר התנור טמא**. כלומר אוכלין שבתוכו טמאים דחלב הוי אוכל ראשון ואוכל ראשון מטמא אוכל שני ע"י הכשר כן פי' הרגמ"ה ז"ל שם בכריתות. ובגליון כתוב שם תנור טמא י"מ דר"ל פת שבתנור ול"נ דלאויר משמע שלא נגע ואי אין התנור טמא גם הפת אינו טמא ע"כ. [דברים אלו לכאורה א"ל מקום כאן אלא במשנה הקודמת.] וברמב"ם דהלכות טומאת אוכלין ספט"ו היה פונדיון לתוך פיו ופשט ידו ליטלו והדבילה בתוך פיו אם הניחו לצמאו ה"ז הרוק כעקור ונטמאת הדבילה מחמת משקה פיו שנטמא מחמת ידיו ע"כ]:

**היתה גורפתו**. השתא מיירי שהאשה טהורה והתנור הוא הטמא ורישא אפכא דכן פי' הרמב"ם ז"ל דרישא מיירי באשה טמאה ותנור טהור וסיפא היתה גורפתו אפכא וגריס נטמאת ור"ל מטמאה התרומה שבפיה לפי שידה נטמאת באויר התנור כמו שיתבאר בפ"ג דידים ונעשו ידיה ידים מסואבות וטמאו רוקה ונעשה משקים טמאים ומטמא שלא לרצון כמו שהקדמנו וזו היא כונתו באמרו נטמאת שאין מיטמא כל גופו של אדם בנגיעת משקים טמאים ע"כ. אבל לפי הפירוש שתפס ר"ע ז"ל בין ברישא בין בסיפא דמיירי שהאשה טמאה נראה שצריך להגיה בפירושו לסיפא כך היתה גורפתו שהיתה גורפת התנור הטהור להוציא אפרו וכו'. א"נ אפשר להגיה התנור הטמאה וקאי על האשה פי' האשה הטמאה היתה גורפת התנור ודוחק:

**ונתנה אצבעה לתוך פיה**. ונטמאה הרוק והדם וטמאו את התנור והוא פי' הר"ש והרא"ש ז"ל וז"ל הרמב"ם ז"ל שם ס"פ ט"ו האשה שהיתה אוכלת אוכלין של תרומה שאינם מוכשרין והיתה גורפת את התנור הטמא והכה הקוץ ויצא ממנה דם ומצצה אצבעה מפני הדם או שנכוית ונתנה אצבעה בפיה נטמאת התרומה שבפיה שהרי רצונה להוציא המשקה מפיה ולעוקרו במציצת אצבע עד כאן:

## פרק ט

### משנה א

בפירוש ר"ע ז"ל. וכגון שהיו בלועין ברצפה קודם שחברו התנור שם ע"כ. אמר המלקט אי נמי כגון בתנור שאין לו שוליים ונמצאו במקום שהושיבוהו:

עוד בפי' ר"ע ז"ל. בטמא אם התנור טמא וכו'. אמר המלקט כתב הר"א אשכנזי ז"ל פי' אם התנור כבר טמא דאז אינו מועיל צמיד פתיל כדלקמן או לפרש כפי' הרמב"ם ז"ל

ודוק ע"כ. והילך לשון הרמב"ם ז"ל שם פ' כ' מחט או טבעת שהיו מובלעין בטפילת התנור ונטמא התנור באהל המת או שנפל שרץ לאוירו נטמאו הכלים שבתוך הטפלה ואם היה התנור מוקף צמיד פתיל הואיל והתנור טהור אף הכלים המובלעים בטיט שעל גביו טהורין ע"כ. והוא מכוון עם מה שפירש כאן בפירושו למשנה ויתכן שלכך ג"כ כיון הר"ש ז"ל בפירוש שהעתיק משם ר"ע ז"ל וכ"כ ג"כ כסף משנה שם בהלכות טומאת מת גבי השגת הראב"ד ז"ל. ופי' הר"ש ז"ל בסוף מתני' דבסמוך הא דמוקף צמיד פתיל מציל על מחט וטבעת מיירי בכלי של חבר דטהור ע"כ. ולשון החכם הר"ס ז"ל אם בטמא פי' שנטמא בשאר טומאות טמאים לפי שכלי טמא אינו חוצץ והכל טמא באהל המת ע"כ:

**נמצאו במגופת החבית מצדיה**. כנגד עובי שפתה או כנגד דופנותיה שהמגופה יורדת למטה סביב פי החבית. הרא"ש ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. מצדיה של חבית טמאים שאין צדי החמת צריכין לטיט ע"כ אמר המלקט פי' להיות צמיד פתיל:

**מכנגד פיה טהורין נראין מתוכה אבל לא לאוירה טהורין**. כצ"ל ולא זו אף זו קתני וכדפי' ר"ע ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. כגון מחט וטבעת שיש להם טהרה במקוה אין צ"פ בהן ע"כ. אמר המלקט כתב ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל פי' מדרבנן אינו מציל כדלקמן ע"כ. פי' דמתני' דבסמוך תנן דאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרש הטהור בלבד וכדמפ' ר"ע ז"ל. ומה שכתב ר"ע ז"ל כך נראה בעיני פי' משנה זו ע"כ. אמר המלקט ר"ל פי' דסיפא שוקעין בתוכה וכו' הוא שפירש ז"ל מסברא דנפשיה או הוא פי' הרמב"ם כמו שאעתיק בסמוך. והילך לשון הרא"ש ז"ל שוקעין לתוכה שנשתקעו למטה משפתה בצדיה ויש שם סדק בחבית דהוו כנגד תוכה אם תחתיהן טיט כקליפת השום טהורים דנחשביה כמגופה עצמה הואיל ובלועין לתוכה ואינם נראין ואע"ג דלבינה שבלעה את הטבעת טמאה כדתנן לקמן בפירקין שאני הכא דמסייעת לחבית להציל כנגדה שלא תכנס הטומאה כנגד הסדק אבל אם אין תחתיה טיט לא חשיב כמגופה ואע"ג שהחבית נצלת ע"י צמיד פתיל של מגופה מחט וטבעת לא נצולו והרמב"ם ז"ל פי' שוקעין לתוכה שבולטין מן המגופה ושוקעין עד כנגד חללו של חבית טמאים אם אין עליהם טיט לפי שכלי חרס אינו מציל על כלים שבתוכה עכ"ל ז"ל בכתיבת יד ומצאתי כתוב עליו וקשיא לי א"כ אפי' יש עליהם טיט נמי כיון שהכלי אינו מציל גם הטיט לא יציל עכ"ל וגם הר"ש ז"ל פי' כפירוש שכתבתי בשם הרא"ש ז"ל ולשון הרמב"ם ז"ל שם בהלכות טומאת מת ואם תחתיהן כקליפת השום אע"פ שהן שוקעין לתוך אוירה הרי אלו טהורין ע"כ:

## משנה ב

**ובה"א אף מנקת טהורה**. והכי נמי פליגי בפ"ה דאהלות וחזרו ב"ה להורות וכו'. ועיקר פלוגתייהו בספ"א דעדויות. אבל הרמב"ם ז"ל שם בחבורו יש לו פירוש אחר בהאי מתני' ולפי אותו הפירוש אין למתני' שייכות עם ההיא דאהלות וכ"ש עם ההיא דעדויות וז"ל חבית שהיא מלאה משקים טהורים ומנקת של חרש בתוכה והחבית מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת החבית והמשקים טהורין והמנקת טמאה מפני שקצתה האחד בתוך החבית המוקפת והקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום אע"פ שהיא עקומה אין העקום כסתום ע"כ והקושיות שהקשה הראב"ד ז"ל על פי' זה יישבם הרב ז"ל בכסף משנה:

## משנה ד

**שסוף משקה לצאת**. הלכך הבלועים חשיבי כפלוטים לפחות נמי שבלעו משקים הרא"ש ז"ל. וז"ל הערוך וכן חתיכה של לפת ושל גמי פי' אם נפלו במים טמאים ושתו ואח"כ נפלו לתנור ע"כ:

## משנה ה

**חרסין שנשתמש וכו'**. בנדה פ' האשה שהיא עושה (נדה דף ס"ב) גרסינן אמר ריש לקיש לא שנו הוסק התנור אין אי לא לא דכל זמן שהן נבלעים בחרסים אין מטמאים את אויר התנור אלא משקים קלים שאינם אב הטומאה כגון דמעת עינו ודם מגפתו או מי רגלים דטמא מת או טמא שרץ דאפי' כשהוסק ויצאו והיו הן ממש באויר התנור לא טמאוהו אלא מדרבנן דאין משקה מטמא כלי חוץ ממשקה אב הטומאה אבל משקים חמורים כגון מי רגלים של זב ושל זבה שריבה בהן הכתוב מעיינות לטמא אדם וכלים טמא התנור אע"פ שלא הוסק כיון דיכולים לצאת ע"י היסק לאו טומאה בלועה היא ומטמאה ור' יוחנן אמר אחד משקים קלין ואחד משקים חמורים אם הוסק התנור אין אי לא לא דה"ל טומאה בלועה בחרסין וטומאה בלועה לא מטמאה כדאיתא בפ' בהמה המקשה אמתני' דהתם סי' ג' ומבואר בסוף מסכת מקואות ועיין במ"ש בפ"ג דאהלות סי' ב' דמסיק רב פפא התם בנדה דכל היכא דאין יכול לצאת ולא הקפיד עליו דברי הכל טהור אפי' לריש לקיש יכול לצאת והקפיד עליו ד"ה טמא אפי' לר' יוחנן כי פליגי דיכול לצאת ולא הקפיד עליו ר"ל סבר כיון דיכול לצאת אע"ג דלא הקפיד עליו טמא והנך חרסין אע"ג דלא קפיד עלייהו להוציא כל מה שבתוכן טמאים כל זמן שלא יצא הואיל ויכולין לצאת ע"י היסק ור' יוחנן ס"ל אע"ג דיכול לצאת ע"י היסק אם הקפיד עליו אין אי לא לא:

**ואם ידוע שיוצא מהן משקים**. מצאתי מוגה ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ממנה משקים. וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל גם הגיה אפי' לאחר שלש שנים נטמאת וכתב אח"כ מצאתי ס"א טמא ע"כ:

## משנה ו

**הגפת והזגין**. גרסי' כמד"א מחרצנים ועד זג אבל זוגין בשורק הוא פעמונים ובחולם הוא ל' זוגות:

**הצנורא**. י"ס הצנירה:

**לבינה שבלעה את הטבעת**. שגבל הטבעת בטיט ונשרפה כך נלע"ד שצריך להיות בפי' ר"ע ז"ל או ונצרפה בצדי. ובערוך פי' שהיה מנהגם לעשות סימן בטבעת על כל לבינה ואם נשקעה הטבעת בלבינה אינה נצולת מטומאת אהל. עוד בפירושו ז"ל וכן מיד כלי חרס אלא כלי שיש לו תוך. אמר המלקט כדתנן לעיל בפ"ח סי' ג' וכמו שכתבתי:

**נפלו לאויר התנור טהור**. מצאתי שמחק הרב בצלאל אשכנזי ז"ל מלת טהור:

## משנה ז

**סרידה שהיא וכו' מוקף צמיד פתיל**. פי' בין תנור לסרידא הר"ש והרא"ש ז"ל:

**מרדע**. תנן לקמן פי"ז דיש בהקפו טפח ועביו דהיינו רחבו שליש טפח דהיינו אצבע ושליש אצבע בגודל שהן שתי אצבעות בקטנות:

**היה עגול**. הנקב:

**אין רואים אותו ארוך**. י"ג ארוך אין רואים אותו עגול ודיוקא הוא הרא"ש ז"ל. והחכם הה"ר מנחם עזריה נ"ע נשאל בסימן פ"ה דאפכא ה"ל למיתני היה ארוך אין רואין אותו עגול דהלא פי מרדע עגול הוא ותירץ אני שאלתיה לחברי ימים רבים ואין מגיד לי ובתר דבעינא פשיטנא לה דהכי קתני היה עגול כטבעת אין רואים אותו עגול משוך או עגול ארוך כמו פי מרדע שהוא כגלגל כביצה לא ככדור לפיכך אם היה הנקב עגול ככדור וכטבעת אין פי מרדע נכנס בתוכו ואין משערין בו עכ"ל נ"ע:

## משנה ח

**נכנס ויוצא דולק**. שהנקב רחב והכוש נכנס ויוצא בריוח ואינו כבה:

**ניקב מצדו**. של עין דהיינו במקום שהמירוח דבק לעין:

**נכנס ויוצא שלא דולק**. כך צ"ל:

**שיעורה מלא מיצה**. כך צ"ל. ופי' בערוך בלשון שני הקש שאע"ג השיפון שדומה לירק קרוי מוצא וכל חסדו כציץ השדה תרגומו כמוצא דחקלא.

**וכן היה אומר במגופת החבית וכו'**. פי' אבל רבנן ס"ל בין במגופת החבית בין בחצבים גדולים שוה אמצען למן הצד דבמגופת החבית שיעורה לעולם מלא מיצה שנייה של שיפון וחצבים גדולים נמי שיעורם לעולם מלא מיצה שנייה של קנה והבד"א הוא בין לרבנן בין לר"ש ומ"מ קשיא לע"ד דמ"ש שאר משקים דמחמרינן בהו טפי מיין. ועיין במ"ש לעיל פ"ג סי' ב':

**אפי' כל שהן טמאין**. כך מצאתי מוגה ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל בשתיהן:

**אבל אם נעשו בידי אדם אפי' כל שהן טמאים**. פי' אפי' נעשו ליין:

בפי' ר"ע ז"ל. דכלי גדול שניקב במוציא רמון וכו'. אמר המלקט הר"ש והרא"ש ז"ל [הוכיחו] מכח קושיית בקיאות דתוספתא דנקב שאינו עשוי בידי אדם על ידי מירוח מציל אפי' במוציא רמון:

**שיעורו במשקים** כצ"ל. וכתב הר"ש ז"ל לעיל ריש פרק ג' ובסוף פרק המצניע דקדקנו אותה משנה דלקמן סוף פרק ט' דלא תיקשי אהא דאמרינן התם ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו ע"כ:

## פרק י

### משנה א

**כלי גללים**. של צפיעי הבקר אבל כלי שייש הן בכלל כלי אבנים והרמב"ם ז"ל מפ' גללים שייש [תמוה דלפנינו מבואר בהיפך שהר"מ דוחה דברי המפ' שייש:] וכן פי' רש"י ז"ל ג"כ בפ"ק דשבת דף ט"ו אבל בפ' במה אשה (שבת דף נ"ח) פי' צפועי בקר וכן בכמה דוכתי ועיין בתוס' מנחות דף סי"ט ע"ב ועיין במ"ש בס"פ שני דעוקצין. ואע"ג דכלי גללים אינם מקבלין טומאה אפ"ה אינם מצילין משום אהל בלתי המרחה רק בכסוי בעלמא משום דלא שייך אהל בכלים כי אם בתנור חדש כדלקמן סי' ז' ובכלי שהוא מחזיק מ' סאה כתב הראב"ד ז"ל שהוא מציל משום אהל בכסוי בעלמא ואין צריך המרחה:

**כלי אדמה**. פי' רש"י ז"ל בריש מסכת יומא כלי אדמה שאין עשויין ככלי חרש בכבשן אלא מן האדמה הן שהיא כאבן רכה וחוקקים ממנה כלים ע"כ. וגם בפ"ק דשבת כתב כלי אדמה דלאו על ידי גבול הוא ככלי נתר וכלי חרס ע"כ.

**ועצמות חיה שבים ועורה**. גרסי' וכן הגיה הרי"א ז"ל:

**על הכל מצילין וכו'**. משנה זו לאחר חזרה שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ונ"ל שהסבה שנשנית משנה זו להודיענו שאע"פ שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש הלכה כב"ה וזה מוסר גדול שמן הראוי לכל אדם להחמיר אע"פ שהיתה האמת בהפך. הרא"ש ז"ל [דברים

אלו הובאו בס' ח"נ בשם מ"כ כדרכו וכ' ע"ז וז"ל ודברים אלו צריכין באור ואם הכוונה לומר שלכך נשנית משנה זו להודיענו שלא מפני שהדין עם ב"ש חזרו בהם ב"ה כ"א מצד חומרא. צריך לדעת מה נשתנה דין זה מכל הדינים שנחלקו ב"ש וב"ה וב"ש לחומרא למה לא חזרו להורות כדברי ב"ש לחומרא וצריך יישוב. ע"כ:]:

## משנה ב

**בָּחֳמָר** כך מצאתיו מנוקד:

**שהוא פתיל ואינו צמיד**. שאינו מתמרח ויפרד מן הכלי וכתב ה"ר שמשון ז"ל ואם עשאו לחזוק ה"ז מציל ע"כ:

**אין מקיפין לא בדבילה שמינה וכו'**. ועצה טובה קמ"ל דאם בתוך הכלי קדש או תרומה אסור לגרום לו טומאה. הרא"ש ז"ל:

**שלא יביאנו לידי פיסול**. פי' שמא יפלו עליהן משקים ויוכשרו ואין דבר טמא מציל ונלע"ד דמתני' דלא כר"ש דלא חייש לטעם שמא יביאנו לבית הפסול כמו שכתבתי בפ' התערובת סי' ג'. והרמב"ם ז"ל פי' דבחולין מיירי וז"ל אין מקיפים וכו' וכל זה הוא למשנה ראשונה כו'. וז"ל בחבורו ומקיפים בדבלה שמנה שלא הוכשרה ובבצק שנילוש במי פירות כדי שלא יטמא שדבר טמא אינו חוצץ ע"כ נראה שרוצה לומר במה שאמר כדי שלא יטמא שהוא מפ' מתני' דקתני שלא יביאנו לידי פסול שר"ל שלכך לש הבצק במי פירות כדי שלא יקבל טומאה וכיון שכן הוא מותר להקיף בו מאחר שאינו מקבל טומאה שאם היה דבר המקבל טומאה אינו יכול להקיף בו דהא קיימא לן שדבר טמא אינו חוצץ:

## משנה ג

**ואינה נשמטת**. פירש אע"פ שאינה נשמטת לרבנן אינה מצלת:

**היה בית אצבע שלה שוקע לתוכה**. כך הגיה הרי"א ז"ל:

## משנה ד

**עד שימרח מלמטן למעלן**. כך מצאתי מוגה על ידי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. וכן הגיה גם כן ה"ר יהוסף ז"ל:

**היתה של נייר**. אם הוא נייר של עשבים אינו מקבל טומאה ואם לאו צריך שלא יהא בו כשיעור:

**וקשרה במשיחה**. גרסי':

## משנה ה

**חבית שנתקלפה**. חבית זפותה מבפנים וזהו פי' הר"ש ז"ל אבל הרא"ש ז"ל פי' והסכים בפירושו לפירוש הרמב"ם ז"ל דפירש שגפסן עם השפה אמר שאם נקלף דופן החבית וכן נאד המורייס מלמעלה ונשאר הזפת עומד במקום שנסתלק מן החבית ונמצאת זו שהיא צורת החבית למעלה זפת ותחתיה חרס ואמר שאם כסה החבית על מקום הזפת והדק הכסוי עם הזפת שהוא שפת החבית וזהו שאמר שגפסן עם השפה עכ"ל ז"ל משמע דשגפסן עם השפה קאי בין אחבית בין אקבותים של מורייס שנקלף מצד פי אחד מהן החרש ונשאר הזפת אשר היה תחתיו ונראה חבית זו או נוד זה של מורייס כאילו חציו שלמטה לצד השוליים חרס שהרי עדיין לא נתקלף החרס מע"ג הזפת והצד העליון של צד הפה כלי של זפת ר' יהודה ס"ל כיון שהזפת מפסיק בין הכסוי ובין החבית או הקבותים אינו מציל וחכמים ס"ל דאע"פ שגפסן עם השפה שהיא זפת לבד מציל ולא בעינן שיהא הכסוי נוגע בחרס החבית עצמה ומציל דלא הוי הפסק. ובערוך קבותים פי' קנקנים שדומין לקב ע"כ:

## משנה ו

**וסתמוה שמרים הצילוה**. סתמא כחכמים דיש צמיד פתיל מבפנים ובהדיא פליג ר' יהודה אהאי בבא בתוספתא. ועיין במ"ש בפ"ד דעדויות סי' ו':

**היו שתים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחברתה**. גרסי' משום דזמורה לשון נקבה:

**עשאה בסינים**. בערוך בסנים בלי יוד וכן ג"כ בערך שגם וכן מצאתיו מוגה בנקודת קמץ. ובפי' הרמב"ם ז"ל בסינים הוא שיקוב בעובי השתי זמורות שני נקבים זה כנגד זה ויכניס עץ דק ראשו האחד בנקב האחד וראשו השני בנקב השני ויכה עליהם בקורנס עד שיתקרבו זה אצל זה ויעשו כזמורה אחת או נסר אחד ושוגמין ושועמין אחד ושעם הוא מין גמי ואומר שאם כרך השעם על שתי הזמורות עד שנעשו אחד אין צריך למרח ביניהם ע"כ. וגם הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה בפרשת תרומה גבי משולבות פי' סנין כמו שפירשו הרמב"ם ז"ל והביא שם ברייתא השנויה במלאכת המשכן ושני הסינים יוצאין מן הקרשים וכו' ע"ש. ובערוך פי' שוגמין זמורות שמתוחין מקיר אל קיר ושוטחין עליהן בגדים וי"א עץ כפול שהן כופלין אותו ולא ישבר והוא עץ רך ולא ישתבר בין לח בין יבש ובלשון תלמוד שעם ע"כ. וה"ר יהוסף ז"ל כתב פי' זה שפי' ר"ע ז"ל קליפות דקות של סנה וכו' אינו נראה שהרי אין שייך לומר עשאן בסינין וכו' אלא היה לו לומר תחב ביניהן סינין וכו' על כן נראה לפרש דה"פ שדרך האומנין הבקיאים בחרושת עץ הוא שהם עושים ארגז והם רוצים לעשותו שלא יהיה בין דף לדף ריוח כלל חותכין בכל דף

כמין שליבות ושליבות של דף זה נותן בחלל חברתה ונמצא שכשמכניסין אח"כ זה בזה אין ביניהם ריוח כלל ונקרא סינין כזה % עוד עושין אופן אחר נותנים עובי חצי דף זה כעובי אצבע בצד זו באורך הדף וחצי עובי דף זה כעובי אצבע בצד זו באורך הדף השני ומניח אותם זה ע"ג זה שהאחד ממלא חתך חברו ואין ביניהם אז ריוח כלל וזה נקרא שוגמין % וזה אי אפשר לציירו בדיו כראוי ע"כ:

## משנה ז

**תנור ישן בתוך החדש וסרידא על פי הישן**. [**כ"ה בס' חזון נחום**] [פי' הרא"ש] דגרסי' על פי החדש דהיינו החיצון דומיא דסיפא דסרידא ע"פ הישן שהוא החיצון וכן מצאתי שהועתק מפי' הרמב"ם ז"ל ע"כ וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל וגם בחבורו פכ"א דהלכות טומאת מת סימן ט' וגם הראב"ד ז"ל משמע שהסכים שם בהשגות לגרסא זו ולפי' זה. ומשנתנו אינה מתפרשת אלא על פי משנה ראשונה דבפי"ב דאהלות דתנור ישן הוי כלי ואינו מציל אלא בצמיד פתיל ותנור חדש לא הוי כלי אלא אהל וכל המציל משום אהל אינו צריך לצמיד פתיל וזהו פי' הרמב"ם ז"ל שהסכימו עליו הראב"ד והרא"ש ז"ל וכן פי' ר"ע ז"ל:

**ניטל הישן וסרידא נופלת**. פי' שהסרידא אינה רחבה רק לכסות שפת הישן וא"כ כשאין כאן הישן נופלת הסרידא לתוך התנור חדש [כ"ה בס' חזון נחום] [הר' אפרים אשכנזי ז"ל]. אם אין בין חדש לסרידא פותח טפח חשבינן לסרידא כאילו היתה מונחת על החדש ומה שבחדש טהור דמה שבולט ממנה ומגיע עד הישן כמאן דליתיה דמי שאין סמיכת הישן מועיל וכיון שאינה גבוהה טפח מן החדש אין הטומאה נכנסת לה. הרא"ש ז"ל. ומצאתי כתיב הגהה על פי' הרמב"ם ז"ל כתב ה"ר יעקב בן הרא"ש ז"ל לא ידענא למה לא נחשוב הבולט כמאן דליתיה כיון שהוא עומד ע"י סיוע הישן ואפי' אם אין פותח טפח בין הסרידא לחדש לא היה לו להציל על מה שבתוך החדש דכיון שהוא עומד ע"י דבר המקבל טומאה חשיב כמאן דליתיה לענין הצלת טומאה כדאמרי' בפ"ח דאהלות כל דבר שהוא מקבל טומאה מביא ואינו חוצץ וא"כ אפי' אין בין הסרידא לחדש פותח טפח כמאן [דליתיה] דמי ומביא טומאה לחדש אם לא שנאמר דארישא קאי דמיירי בשניטל הישן וראויה הסרידא לעמוד על החדש לבדו ע"כ וצ"ע דהכא נראה שמסכים לפי' הרמב"ם ז"ל ואעפ"כ מקשה מה שאתה רואה שראוי להחמיר ואילו שם בהשגות הביא הראב"ד ז"ל פירש הרב היוני שנראה שהוא פירש הר"ש ז"ל והקשה עליו מה שהקשה הר"ש ז"ל עצמו שראוי להקל אף כשיש בו פותח טפח שיציל הואיל והוא מוקף מבחוץ ועוד הקשה שם בהשגות קושי' אחרת על פי' הר"ש ז"ל ע"ש:

### משנה ח

**העליונה**. היא הפנימית והחיצונה היא התחתונה כך נראה לעניות דעתי שצריך להגיה בפי' ר"ע ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. ומיהו אם היו אוכלין ומשקים בפנימית וכו' כתב החכם הר"ס ז"ל הרמב"ם ז"ל פירשה לענין אוכלין ומשקין ע"כ:

עוד בסוף פי' ר"ע ז"ל. וה"ה דה"מ וכו'. עד ויש משקה טופח באמצעיות. אמר המלקט נראה שהם דברי ר"ע ז"ל עצמו. וז"ל הרא"ש ז"ל ובעליונה ותחתונה עודפת דאיירינן בהו ואמרינן דאמצעית טהורות כל שיש משקה טופח טמא דנטמאו המשקים מאויר החיצונה וטמאו את הכלי דגזרו וכו' ע"כ. ואפשר דכוונת ר"ע ז"ל שהוקשה לו דה"ל לתנא למיתני הכי השרץ בעליונה והתחתונה עודפת היא והתחתונה טמאה ואם יש משקה טופח באמצעיות כולן טמאות ואמאי פלגינהו לתרי באבי. וקשה לי קצת כיון דרישא איירי באלפסין שלימות וסיפא נמי באלפסי' שלימות אמאי פסיק תנח למילתיה בבבא דהיו נקובות והדר תנא השרץ בעליונה והתחתונה עודפת דמיירי בשלימות ויש לומר דאי הוה תני הכי בבא דהשרץ בעליונה והתחתונה עודפת קודם בבא דהיו נקובים בכונס משקה ה"א דהיו נקובות בכונס משקה השרץ בעליונה כולן טמאות קאי אמאי דסליק מיניה אתחתונה עודפת ולא אשפתותיהן שוות וה"א דמשום הכי כולן טמאות משום שהן באויר התחתונה ולא משום דרואין כדפי' ר"ע ז"ל כנלע"ד. וי"ס דגרסי בסיפא דמתני' העליונה והתחתונה עודפת כל שיש בה משקה וכו' העליונה בה"א וכן הגיה הרי"א ז"ל וכתב כן מצאתי ע"כ:

## פרק יא

### משנה א

**כלי מתכות וכו'**. פי' הרמב"ם ז"ל החלק הראשון דבר בדיני כלי חרס שהם העשרה פרקים הקודמין ועכשיו התחיל לדבר בזה החלק בדיני כלי מתכות ע"כ:

**חזרו לטומאתם וכו'**. תקנת שמעון בן שטח היא בשבת פ"ק דף י"ד:

**רשבג"א לא לכל טומאה וכו'**. גזרה שמא תשתכח תורת מי חטאת מן הכלים וכו' פי' ר"ע ז"ל. אמר המלקט והאי טעמא אמרי' בירושלמי בפ"ק דתרומות גבי מי שתרם שמן על זתים הנכתשין דאמרי' התם יחזור ויתרום וכמו שכתבנו שם וברמב"ם פ"א דהלכות כלים סי' ט' כתב כלי מתכות אחד פשוטיהן כגון הסכינים והמספרים או מקבליהן כגון היורות והקומקומסין הכל מקבלים טומאה שנאמר כל דבר אשר יבא באש בין מקבל

בין פשוט אפי' תיבה או מגדל וכיוצא בהן של מתכת שהן מקבלין מ' סאה בלח או יתר מקבלין טומאה שנאמר כל דבר אשר יבא באש ע"כ. וכתב שם בכסף משנה ומה שלמדה רבינו מדכתיב בכל דבר בספרא. ומ"ש אפי' תיבה וכו' תוספתא רפי"א דכלים וטעמא משום דכלי מתכות לא אתקוש לשק ע"כ ונלע"ד דעיקר הראיה דתרוייהו היא משום דלא איתקוש לשק אלא דבספרא אשכח ג"כ לאסמוכה אכל דבר וכן ברבינו שמשון ז"ל לא הביא רק ראית דלא איתקש לשק דו"ק. ושם פי"ב סי' ט' כתב שאם נטמא הכלי מתכת בטומאה שהיא מד"ס כגון שנטמא בע"ז וכיוצא בה ה"ז ספק אם חזר לטומאתו הישנה או לא חזר ע"כ:

## משנה ב

**כל כלי מתכות וכו'**. וגרסי' כְּלִי הלמ"ד בנקודת חירק שהוא לשון יחיד וכן נקד ה"ר יהוסף ז"ל. והגיה עוד חוץ מן הדלת והנגר והמנעול:

## משנה ג

**העשת**. חתיכה של ברזל כשמוציאים אותו מן המחצב ונלע"ד שהוא מלשון עששיות של ברזל וקרוב ללשון המקרא בספר יחזקאל סימן כ"ז ברזל עשות שר"ל ברזל הנדי. וכן מצאתי אח"כ בפי' הרמב"ם ז"ל:

**חררה**. כמין עוגה והיא תחלת עשיית הכלי:

**הוגני כלים**. כמו אוגני כלים והוא כמין ענק סביבות שפת הכלים ופי' בערוך שאינם מגוף הכלי אלא מסובב עליו כדכתיב ומחולות ומתרגמינן וחנגין אבל אזני כלים הם מגוף הכלי וכתב הרא"ש ז"ל דכך פי' הר"ש ז"ל וכולהו ניחא לי לבד מאזני כלים שהן מגוף הכלי והן ידות הכלים ויד מכניס ומוציא טומאה כדאיתא בריש העור והרוטב וא"כ למה לא נחוש להם לטומאה ישנה ואפשר דכיון דטומאה ישנה מדרבנן לא גזרו אלא על כלי הנעשה מגופו של כלי הטמא ולא מידות הכלי והרמב"ם ז"ל פי' משנה זו בדרך אחרת ולא ישר בעיני עכ"ל ז"ל:

**השחולות**. בפי' ר"ע ז"ל מלשון כמשחל ביניתא מחלבא וכו' אמר המלקט וכמו השחול דתנן בפ' על אלו מומין:

**ומן הגרודות**. בדל"ת וכמו שפירש ר"ע ז"ל וכן הוא בערוך. ותמהתי שמצאתי מוגה ומנוקד ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כך מן השחוֹלֶת ומן הגרוֹרֶת ריב"ן אומר אף מן הקצוֹצֶת אכן גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה כן:

**שידוע שנעשו מכלים טמאים**. מלת טמאים היא הגיזרה וכמו שפי' ר"ע ז"ל:

**מן המסמרות**. סתם דלא ידעי' אם נעשו המסמרים מכלים או מן העשת אבל בידוע שלא באו מכלים מודו ב"ש דטהורים הרא"ש ז"ל. ועשיית כלים מן המסמרות מבואר הוא כגון שיעשה ממנו מחט של יד או מחט של סקאים או שפוד ודומה לו לפי מה שיהיה ארך המסמר ועביו:

## משנה ד

**חַלַמָא** כך מצאתיו מנוקד והוא טיט היון הדבק בלובן ביצה. ובפי' כר"ש ז"ל הוא טיט עבה שעושים ממנו כירות כדמשמע בתוספתא:

**קלוסטרא טמאה**. נוסחא אחרינא קלוסטמא. ובשבת פ' כל הכלים (שבת דף קכ"ד א)"ר אלעזר דקודם התרת כלים נישנית משנה זו כאשר כתבתי בפ"ה דמסכת פסחים:

**ומצופה טהורה**. פי' הרמב"ם ז"ל אם היתה הקלוסטרא מעץ ומצופה במתכת טהורה לפי שכלי עץ המחופה במתכת אינו מקבל טומאה ואפי' היה לו בית קבול כדאיתא בסוף חגיגה דמזבח הזהב והנחשת אין מקבלין טומאה לפי שהן מצופים וליתיה להאי פירושא דאדרבא מוכח שם דפשוטי כלי עץ המחופים במתכת טמאים והוא עיין במשנה ולא עיין בגמרא הרא"ש ז"ל וכן ג"כ השיגו הראב"ד ז"ל בפ"ד דהלכות כלים והאריך שם מהרי"ק ז"ל בשם הר"י קורקוס ז"ל:

**והקלסטרא**. מצאתי שמחק הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הוי"ו והה"א וניקד הקו"ף בשב"א והלמ"ד בחיר"ק והסמ"ך בשב"א והטי"ת בציר"י והרי"ש בקמ"ץ:

**ותולה בחברו**. בנקודת פתח בלמ"ד ובמפיק בה"א גרסי' לה:

בפי' ר"ע ז"ל. ושמא אתא תנא לאשמועי' וכו' עד סוף. אמר המלקט וכן משמע בהדיא בתוספתא דקתני ר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין וברוריה אשתו של ר"מ אומרת שומטה מפתח זה ותולה בחברו בשבת וכשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר יפה אמרה ברוריה הר"ש והרא"ש ז"ל. ועיין עוד בפי' הר"ש ז"ל. ופי' בערוך בלשון שני קלוסטרא הוא כמין יתד וראשו עגול כמו רמון וכשיש בפתח שני דלתות עושים טבעת בדלת אחת וכן באחרת ומכניסים באותם טבעות היתד ע"כ:

## משנה ה

**ר"א מטמא בלחיים**. קשה לע"ד מלת בלחיים דמשמע דבלחיים דוקא ולא הוה צריך למיתני אלא ור"א מטמא ושמא אתא תנא לאשמועי' דר"א מטמא בכל מין לחיים אפי' של אדם ואע"פ שאין לשל אדם בית קבול מים ודלא כסתם מתני' דבסמוך ריש סימן ח':

**וחכמים אומרים אין טמא אלא עקרב**. תימה דחכמים היינו ת"ק ולא הוה צריך למיתני אלא ובשעת חבורן הכל טמא הרא"ש ז"ל:

## משנה ו

**פיקה של מתכת**. כמין חצי כדור. אבל הר"ש ז"ל פי' בשם הערוך דגאון אחד פי' חטם של גמל דהיינו זממא דפרזלא. והיינו פיקא דקתני עלה בתוספתא ר' עקיבא מטהר ותרי תנאי אליבא דר' עקיבא ע"כ:

**עימה**. פי' הרמב"ם ז"ל הוא הכלי שכורכין עליו הפשתן או הצמר גפן בעת הטוייה. ובערוך אימה יש ששונים עימה פי' בלשון מקרא כישור ובלשון ישמעאל לקטא ע"כ והתימה על הר"ש והרא"ש ז"ל ור"ע ז"ל שלא פירשו בו דבר כאן. ומ"מ כבר פירשוהו לקמן רפכ"א:

**סימפוניא וכו'**. כלומר חוץ מסמפוניא שאם יש בה בית קבול כנפים אע"פ שמצופה טמאה:

## משנה ז

**הקו שלה**. ברוב ספרי כתיבת יד כתוב קב בבי"ת וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

## משנה ח

**קסרא**. בלי יו"ד גרסי' לה:

**ולחיים טהורים**. שאין להם שם בפני עצמן:

**הכידון**. פשוט הוא שהוא בדלי"ת וכדכתיב וכידון נחשת:

**והשיריון**. נלע"ד דגרסי' לשון יחיד כחבריו השנויין במשנה בצדו ברישא. וכן הוא בקצת דפוסים:

**כל תכשיטי נשים וכו'**. עיין בשבת בפ' במה אשה (שבת דף נ"ט) אם זו היא מאי דמייתי התם שאם היא משנה זו צריך לגרוס כך לפי מה שפי' שם רש"י ז"ל וטבעות וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ונזמי האף וז"ל רש"י ז"ל וטבעת בין שיש כו' כלומר וטבעת שאמרנו בין שיש עליה חותם וכו' ע"כ. אכן ממה שכתב שם בפי' הסוגיא מוכח דההיא דהתם בריתא היא:

**קטלאות**. הן הנקראין בתורה רביד:

**וטבעת בין שיש עליהן חותם ובין שאין עליהם חותם**. פי' חותם לא קאי רק אטבעות ואיכא מאן דגריס וטבעת בין שיש עליה חותם כמו שכתבתי על הברייתא וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. ופירוש הרמב"ם ז"ל חוחם בלשון ערבי פ"ץ כמו שעושים במקצת הטבעות חותמי אודם פטדה ודומיהם:

**שחוליות שלה של מתכת**. כמו שרגילין לעשות חוליות של זהב כמין גרגרין נקובין ומכניסין אותן בחוט וקושרין על הצואר:

**שירי קטלא**. מיירי בחוט של מתכת וחוליות של אבנים טובות ומרגליות ונפסק החוט והחוליות ונשתיירו מלא צואר בת קטנה טמא והא דאמרינן דהחוט בפני עצמו טמא היינו כשהחוט שלם אבל נפסק קצתו ונשאר מן החוט ומן הגרגרים מלא צואר קטנה טמא ורבי אליעזר סבר אם נשתייר מלא צואר קטנה ובו אפילו טבעת אחת כלומר חוליא אחת אכתי תכשיט הוא הרא"ש ז"ל ובזה אין מקום לקושית הרב רבי שמשון ז"ל.
**ר' אליעזר אומר וכו'**. ואין הלכה כר' אליעזר:

### משנה ט

**וכעדשה מלמעלה** כזה %:
**כקדדה טמא וכו' וכעדשה טמא וכו'**. יש גורסים הקדרה טמאה והעדשה טמאה:
**כלי בית קבול**. אית דלא גרסי מלת בית. ומנקדים הלמ"ד בחירק:
**צנורא טהורה**. בתוספתא פליג ר"א אמתני' דצנורא של נזם טמאה בפ"ע ואני רואה הגירסא שם ביו"ד וה"א בכל הדפוסין צנירה:
**ונפרק**. טהור דאין ראוי לתשמיש משנפרק ואין כלי מתכות מקבלין טומאה אלא בא' משלש תנאים הללו או שיהיה לו שם בפ"ע או שיהיה תכשיט או שיהיה לו בית קבול הרמב"ם ז"ל:

## פרק יב

### משנה א

**טבעת בהמה והכלים ושאר כל הטבעות טהורות**. פי' כשאין הטבעות מחוברות לכלים שיוצאות מן הכלים אבל אם אין יוצאה הטבעת מן הכלים טמאים כמ"ש בפ"ק בשם הר"ש והרא"ש ז"ל. וז"ל רש"י ז"ל שם בפ' במה בהמה הא דטבעת הכלים טהורה דוקא בשאינה מחוברת לכלי אבל בעודה מחוברת לכלי טמאה עם הכלי דהוי כמו יד לכלי דכל המחובר לו הרי הוא כמוהו ע"כ:
**קורת החצים**. שהיא המטרה שיש בה לשונות של מתכת מקבלת טומאה כך הלשון ברמב"ם בפ"כ דהלכות כלים:
**לכפיתה**. פי' הרמב"ם ז"ל שכופתין בה האדם וזולתו כגון חבילי עצים ודומיהן ממה שדרך לקושרם בשלשלת כדי שיעמדו:
**שלשלת של סיטונות**. פי' הרמב"ם ז"ל מוכרי הלחם והחטה יש להם שלשלאות שסוגרין בהן החנויות והם בכלל המסגרות אבל של בעלי בתים אין סומכין על סגירתם והן עראי ליפות הפתחים ולפיכך אם היו שנים א"ר יוסי טמאה הרא"ש ז"ל:

**או שקשר חלזון בראשה**. פי' כדמות דג שבים שמדמו צובעין תכלת והוא עשוי מברזל ומשוי לה מנא אפי' אינה אלא אחת:

## משנה ב

**טמא מפני אונקיות ושל בעלי בתים אם יש בו אונקיות וכו'**. כך מצאתי הגירסא בערוך ובפי' כתיבת יד להרמב"ם ז"ל. ופי' אונקיות הם האוקיות. וכן נראה מפי' הר"ש ז"ל ופי' אונקיות הם כף של מאזנים ויש להם בית קבול שעשויין כמין כוס קטן ויותר היה נראה לפרש משנה זו משום טומאת כלי ברזל דסתם הנך פירקי בכלי מתכות עסיקי' ובפ' תמיד נשחט תנן אונקליות של ברזל היו קבועים בכותלים וכו' והם מסמרים של ברזל שראשיהן כפופים למעלה ושמא כך היה מסמרים לקנה של מאזנים וכן לכתפים אלא דשל מאזנים מיקרו אונקיות ושל כתפים אונקליות עכ"ל ז"ל. אבל ר"ע ז"ל גריס אונקליות. ומה שפירש שהוא הפלס נראה שהוא פי' הראב"ד ז"ל בהשגות פ"ט דהלכות כלים:

**אונקלי של כתפים**. פי' הרמב"ם ז"ל הסבלים יש להם אונקלי גדול של ברזל ויש לו בית יד של עץ שמחזיקים הבית יד בידיהם וראש האונקלי במשא שעל כתפיהן שלא יפול:

**אקון**. פי' הרמב"ם ז"ל יש גורסים עקון וכן בערוך:

**כל המחובר לטמא וכו'**. בס"פ החובל (בבא קמא דף צ"ב) גרסי' ודבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים בספר בן סירא ושנוי במתני' דהכא ובברייתא ג"כ לא הלך זרזיר וכו' והיינו דאמרי מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי פי' דרך דקל רע ליגדל אצל אילני סרק דהיינו אילנות בטלים:

**לטהור**. כגון מנורת העץ שהיא טהורה מפני שאין לה בית קבול טהור:

## משנה ג

**הדלת שבמגדל**. לשון הרמב"ם ז"ל שם פ"י הדלת של מתכת שבמגדל של בעלי בתים אינה מקבלת טומאה ושל רופאים מקבלת טומאה מפני שמניחין בה את האספלנית ותולה בה את המספרים ע"כ וכבר מפורש בר"ע ז"ל. והגיה ה"ר יהוסף ז"ל הדלת של מגדל:

**היתיכין**. בערוך וכן הר"ש ז"ל פירשו תניא אלו הן יתיכין שהחנוני מנער בהן את הקדרה והן כמו זומא ליסטרון ויש אומרים וכו' כדפי' ר"ע ז"ל. ועיין עוד בהר"ש ז"ל. וכתב הרב בצלאל אשכנזי ז"ל נ"א הותיכין:

**והפרכין**. פי' הרמב"ם ז"ל הם ברזליים הקבועים בכיריים לשמרה מלהשרף בזמן מועט ולפי' זה הסכים הרא"ש ז"ל:

**ואונקלי שבכותלים טהורה**. פי' הרא"ש ז"ל ואינם מחוברין תמיד אלא פעמים מסירין אותם דאי לאו הכי פשיטא דכל המחובר לקרקע טהור:

## משנה ד

**מסמר הגרע**. בפירוש משנה כתיבת יד ישן נושן ביותר משלש מאות ושלשים שנה מצאתי כתוב גדע בדלית. ובתוספתא תניא מסמר הגרע ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע וכתב מהרי"ק ז"ל בפ' עשירי דהלכות כלים דאפשר שהתוספתא מחשב האזמל שמקיזין בו שהוא משמש עם הקרקע מפני שהמוקז סומך זרועו עליו והוא תקוע בקרקע ותנא דמתני' לא חשיב מפני כך משמש עם הקרקע ולפיכך טמא:

בפי' ר"ע ז"ל. ומחבר על הקנה. אמר המלקט נראה שצריך להיות וכורך על הקנה:

**היתה עגלה שלה**. נ"א שלו ויש גורסין שלהם. וה"ר יהוסף ז"ל הגיה שלו וכתב עוד וארון של גרוסות ר' צדוק מטמא וחכמים מטהרין בכאן הזכיר ר' צדוק ראשונה ואח"כ חכמים מה שלא עשה כן בשאר המשניות מפני שהוא צריך לומר היתה עגלה שלו של מתכת טמאה לדברי חכמים על כן איחר דבריהם כן נ"ל ע"כ:

## משנה ה

**העשוי לשמירה**. פי' בערוך בערך מסמר אם שמו בדלת כדי לשמור המסמר שלא יאבד טהור. עד שיצרפנו מערבו עם כלי אחר ויהיה כלי ע"כ:

**שלשה דברים ר' צדוק מטמא וכו'**. פי' לפי ששנה מחלוקתם של ר' צדוק וחכמים בפזור חזר וכללם יחד ועוד אגב דבעי למיתני מחלוקת ר"ג וחכמים הדר תנא מחלוקת ר' צדוק הרא"ש ז"ל:

## משנה ו

**ומודים חכמים לר"ג וכו'**. בתוספתא מוקי ר' יהודה לפלוגתייהו דוקא בשוין כדתנן במתני' וכמו שכתבתי בעדיות פ"ג סי' ט'. ור' נתן אמר בתוספתא לא נחלקו ר"ג וחכמים על מגרדות של אוליירין שהוא טהור שלא נעשו אלא לשמש עם הקרקע על מה נחלקו על חבית של מתכת של בעלי בתים העשויה ככיפה שר"ג מטמא מפני שעבדים מתגרדין בהן וחכמים מטהרין:

## משנה ז

**וכן סלע שנפסלה וכו'**. וי"ס דלא גרסי מלת וכן. גם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו:

### משנה ח

**האולר וכו'**. טמאים משום דכל חד מהני יש לו שם בפני עצמו ופי' בערוך בפירוש ראשון אולר פי' עץ שחותכין בו הקולמוס ומערבין בו הדיו ע"כ. וברמב"ם בספ"ט דהלכות כלים כתוב ג"כ והאולר שכורתים בו הסופרים ראש הקולמוס של קנה ע"כ:

**מטוטלת**. בערוך מטולטלת וכן ג"כ ברמב"ם ספ"ט דהל' כלים:

**הכידין**. בדלי"ת הביאו הערוך בערך כדם וכתב ס"א כדים ומפ' עכידין כדגרסי' בבא בתרא מאי עכידין כבשי וכו' ע"כ. אבל בערך עכר כתוב ברי"ש:

**והכן והכנה**. נראה דהאמה נקראת כנה והלוח שמסרגלין עליה הוא הכן כך פי' הר"ש ז"ל לעיל בספ"ז אליבא דפי' הערוך ובס"פ בתרא דמכלתין הביא הר"ש ז"ל תוספתא דקתני בה האולר והקולמוס וכו' עד של זכוכית טהורין וכתב וכל הנך שנויין לעיל במתני' ספי"ב אלא דהתם תנן הכידים והכא תניא העכידין והכל אחד והתם תנן טמאים דבשל עץ מיירי אבל הכא בשל זכוכית וטהורים עכ"ל ז"ל:

בפירוש ר"ע ז"ל. ופי רשע הוא עצי גופר אמר המלקט נלע"ד דמשום הכי קורהו פי רשע שנעשה ממנו תיבה לצדיק נח להנצל מן המבול של הרשעים. וכן גירסת הערוך פי רשע. ואפשר דגרסי' פירשע כולו תבה אחת:

**ר' יהורה אומר אף**. אית דלא גרסי מלת אף. גם הרי"א ז"ל מחקו.

## פרק יג

### משנה א

**הסייף וכו'**. מימרא בפלוגתא דר' יוחנן ור"ש בן לקיש פ' הפועלים דף פ"ד מאימתי גמר מלאכתם לקבל טומאה ר' יוחנן אמר משיצרפם בכבשן ריש לקיש אמר משיצחצחם במים:

**פיגיון**. פי' הרמב"ם ז"ל הוא סכין עקום כמין מגל קטן תופשין אותו הסוחרים והסופרים בקסתותיהם:

בפי' ר"ע ז"ל. וכן התער יש שאין בית יד שלו מחובר וכו' אמר המלקט פי' למאן דמפרש דשחור היינו תער:

**מספרת**. ר"ע ז"ל תפס פי' הר"ש ז"ל כמו שאעתיק אבל הרמב"ם ז"ל פירש חתיכת ברזל שמגלחין בה השיער באיזו צורה שתהיה ונקראת ע"ש פעולתה תרגום וגלח ויספר. והרא"ש ז"ל פי' מספרת הוא ברזל ארוך וכופפים אותו לאמצעיתו ובשני ראשיו כמין שני סכינים ע"כ וכן הוא ג"כ בפי' הר"ש ז"ל. וז"ל ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל מספרת ואינה של

חוליות ודו"ק ע"כ. ובתוס' שבת פ"ד דף מ"ח משמע התם דהאי מספרת מיירי כשאינה של פרקים:

## משנה ב

**קוליגריפון**. מצאתי מוגה קליגריפון בלי וי"ו וכן הוא שם בהשגת הראב"ד ז"ל וז"ל כלי שבראשו כף אחת כסבכה לצלות עליו ובקצה השני שְנַיִם להוציא בהן הבשר מן הקדרה או מעל האש אמר אברהם זה עשה תחת קליגריפון ובערוך לא פירש כן אלא בראשו אחד כעין פאלא להדביק בו פת בתנור ולרדותו והשני לגרוף בו את האפר והגחלים אבל נראה כדבריו שזהו קליגריפון ע"כ והרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה במשנה וגם בפי' הרמב"ם ז"ל קַלַגְרִיפוֹן הקו"ף בציר"י והלמ"ד בפת"ח. ואפשר דמש"ה קרי ליה קלגריפון שם מורכב ע"ש שתי המלאכות שעושין בו קולי כמו אונקלי לתחוב בבשר או בלחם גריפון לשון גריפה שגורפים בו את הגחלים ואת האפר וכן נ"ל ג"כ הטעם בזומא ליסטרון זומא לשון זוהמא לסטרא לשון צד כלומר צד אחד מן הכלי להוציא בו הזוהמא. או אפשר ג"כ לומר לסטרא שהוא קרוב ללשון בשר מלשון דוכשוסטוס ולקמן פכ"ה פי' ר"ע ז"ל כמו שפי' הר"ש ז"ל כאן ושם דבכף מעלין בו המרק ויהיה זומא מלשון יוני מרק זומי. וראיתי מוגה זומי ביו"ד. ועיין בפי' הרמב"ם ז"ל שהוא ז"ל פירשו בדרך אחרת וז"ל שם בחבורו כלי שיש בראשו האחד כף להרים בו הדשן ובראשו השני מזלג לצלות בו הבשר וכו' ע"כ. והוא זומא ליסטרון דאסבריה רב סחורא לרבא בשלהי פ' אלו מציאות וכתבוהו תוס' ז"ל בס"פ מצות חליצה ובפ"ק דע"ז דף י"ט וכתבו שם הם ז"ל דרבה גרסי' בה"א. ואיתה למילתייהו ג"כ בר"פ ד' מיתות:

**מכתב**. שניטל הכותב בנקודת ציר"י התי"ו. וברמב"ם פי"א כתב והוא שיהיה הנשאר יכול לעשות מעין מלאכתו כיצד עט שניטל המוחק שלו ונשאר הכותב אם נשאר מארכו כדי שיגע לקשרי אצבעותיו טמא שהרי אפשר שיאחוז בו ויכתוב בו ניטל הכותב ונשאר המוחק אם נשאר מארכו מלא פס ידו טמא שהרי אפשר לו למחוק בו נשאר פחות מזה טהור וכן כל כיוצא בזה ע"כ:

## משנה ג

**חרחור**. כתב הרמב"ם ז"ל שם המרדע הוא המלמד והוא עץ ארוך עב וכמו מסמר חד תקוע בקצתו מלמעלה וזה הברזל נקרא דרבן ובקצה השני מלמטה ברזל כמו רומח והעץ נכנס בו וזה הברזל נקרא חרחור ע"כ:

**נשבר מקופו טהור**. קשה קצת דאמאי איצטריך ליה לאשמועינן האי מילתא גבי חרחור וגבי קורדום דמאי שנא. וראיתי שנקד הר' יהוסף ז"ל מְקופו המ"ם בחיר"ק וכתב ס"א מיקופו ע"כ:

## משנה ד

**מגריפה שניטלה כפה וכו' מגרה**. נקראת ע"ש מלאכתה שנעשית ע"י גרירה:

**שניטלו שניה אחת מבנתים וכו'**. כך צ"ל:

**מלא** [**כ"ה בר"מ ד"נ ובר"ב ד"ו. אבל בכה"ד הסיט**:] **היסט**. הרמב"ם ז"ל בשם אביו ז"ל ורוב הקדמונים ז"ל פירשו דמלא היסט הוא מראש הגודל עד ראש האצבע כל מה שיוכל לפתוח וזהו בעיניו חלוק בין אמרם מלא היסט או רוחב היסט וכן פי' הר"ש ז"ל ולזה הסכים ג"כ הרא"ש ז"ל:

**והמפסלית** ס"א והמפסֶלֶת בלתי יו"ד ובנקודת סגו"ל תחת הסמ"ך והלמ"ד:

**וכולן שנחלקו לשנים טמאים**. לשון הר"ש ז"ל וכולן שנחלקו לשנים אין עושי' מעין מלאכתם חוץ מן המקדח ע"כ והיה נראה לי שצריך למחוק מלת אין אכן אחר זמן רב בא לידי תוספת יום טוב בשנת השפ"ג ירח סיון וראיתי שהעתיק לשונו וכתב שנראה שהוא ז"ל גורס טהורים ושכן הגיה מהר"ם ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל שם פי"א גריס טמאים. ובפירוש המשנה לא נזכרה זו הבבא:

**והרוקני בפני עצמה טהורה**. אבל הברזל בפני עצמו טמא וצריך לחלק בין הני דקתני בהו מתני' ניטל חסומן טהורין לקורדום דקתני עליה בתוספתא דאע"פ שניטל חסומה טמאה הר"ש ז"ל. ואית דגרסי והרונקי וכן הוא ברמב"ם וגם בפי' המשנה וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

## משנה ה

**מחט שנטל חרירה או עוקצה וכו'**. וכתב הר"ש ז"ל אית דגרסי חדידה מלשון תחתיו חדודי חרש ע"כ ופי' בערוך חרירה פי' מחט יש לה שני ראשים ראש אחד לתפירה שמו חרירה שעושה בה חורים בבגד וראש אחד להכניס בה החוט הוא עוקצה כמו עוקץ של אתרוג ויש אומרים אפכא חרירה מקום שמשימין בו החוט מלשון ויקוב חור בדלתו שהוא נקב ע"כ ושני הפירושים הביאם הר"ש ז"ל:

**אם התקינה למיתון**. כך היא גירסת הרמב"ם ז"ל ופירש שרוקמי הבגדים בעת אריגתם יש להם מחטים שכורכין עליהם חוט משי כמו שכורך הגרדי חוטי פשתן על הקנים הדקים ויהיה נקל להכניס המחטים בין הארוג בעת הריקום ואותן המחטין נקראין של מיתון מחמת כריכת החוטים עליהם מלשון לכתא ומיתנא שהוא דבר הכרוך בחוט

ואותו מחט אם ניטל חרירה או עוקצה טמאה לפי שאין צורך בהן ע"כ וכן ג"כ פי' בפי"א דהלכות כלים אבל הר"ש ז"ל גריס מיתוח או מיתה. ועיין במ"ש בפ"ק דערלה בשם הערוך בסימן ד' והביאו הר"ש ז"ל הכא בפירקין וכתבתיו בשמו בסוף פירקי' אלא דבכתיבת יד ליתיה:

**שהוא כותב בה**. מכאן משמע דחרירה הוא קופא דמחטא שנכנס בו החוט והעוקץ שהוא חדוד ראוי לשלחני לכתוב בו על פנקסו כאותן מחטין הגדולים הר"ש ז"ל:

**של מיתוח וכו'**. קשה קצת אמאי לא קתני אם התקינה למיתוח טמאה כדקתני ברישא:

**ואם לאו טמאה**. י"מ דמאי דקאמר בפ' במה בהמה והוא שרישומה ניכר קאי אהאי סיפא וה"פ ואם רישומה של מחט ניכר הוא דהויא כלי וטמאה הר"ש ז"ל:

**צנורא**. בהיותה כפופה היא כלי וכמו שפי' ר"ע ז"ל ואית דגרסי צנירה כמו שכתבנו לעיל:

## משנה ו

**כיצד פותחת של עץ וחפין שלה וכו'**. תוס' שבת פ"ח דף פ"א כתבו ז"ל דמשמע דאתיא מתני' דקתני אפי' אחת טמאה כר' נחמיה דאזיל בתר תשמיש דהיינו חותם ולא אזיל בתר מעמיד ולפירושם ז"ל סיפא לא אתיא כותיה דהא בהדיא תנן בברייתא טבעת של מתכת וחותם שלה של אלמוג ר' נחמיה מטהר ורישא דמתני' ר' נחמיה וסיפא רבנן וכן פירשו הר"ש והרא"ש ז"ל דר' נחמיה פליג אדקתני וחותם שלה של אלמוג טמאה דס"ל הלך אחר החותם:

בפי' ר"ע ז"ל. אפי' אחת טמאה ואע"ג וכו' עד מ"מ השינים חשובים עיקר והפותחת משמשת. אמר המלקט אבל בטבעת הטבעת עיקר והחותם משמש ור' נחמיה פליג וכו' כדכתבינן:

**השן שבטס**. ל"ד לפין של פותחת דרישא דבעי' שיהא קבוע דהכא השן משמשת בפני עצמה מה שא"כ בפין:

**שבפותחת ושבמפתח טמאה בפני עצמה**. קשה דהא שן וחף הכל אחד והכא קתני שבפותחת טמאה בפני עצמה ובפ' המוציא יין תניא חפי פותחת טהורין ושמא יש קבועין ויש שאינם קבועין הר"ש ז"ל ובמה שכתבתי מתורץ:

## משנה ז

**הכרומין**. ברוב הספרים כרומין בריי"ש אבל בערוך הביאו בערך כדום בדלי"ת ופי' שהוא זֵר של ברזל או של נחשת כאותם שתולין הנרות לפני הארון ובו קבועין אונקליות לצנן בהם המים וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כדומין בדלי"ת:

**המעבר**. בערוך הביאו בערך מעדר מלשון וכל ההרים אשר במעדר יעדרון ואיכא דאמרי המעבר ואיכא דאמרי המעפר והוא כמו רחת אלא שהרחת רחב בפה וזה שְׁנַיִם שְׁנַיִם כדי להעביר התבן ממקום למקום ודומה ליד של בני אדם כדתנן שניטלה אחת משיניהם ע"כ ואני מצאתי מוגה המעבֵד בדלי"ת ובניקוד ציר"י בבי"ת:

**והמגוב**. בגימ"ל ובבי"ת והוא ליגוב בו תבואה המלוחלחת. וז"ל הערוך פי' מגיב כלי עור שלובש אדם על ידו פי' אחר כלי שדומה ליד של אדם ויש לו אצבעות והוא לנגב בו תבואה המלוחלחת:

**ואין לי מה להשיב**. מפני מה אמרו כן ולא נשאו לבו לחלוק עליהם ומשנה זו בפ' בתרא דטבול יום [וע"ש בתוי"ט] ועוד יש שם שתי משניות לפני זו ועל אלו שלשה משניות אמר ר' יהושע דבר חדש חדשו סופרים והיינו דקאמר על כולן הרא"ש ז"ל. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל דבר חָדָשׁ חִדשׁו וכו':

## משנה ח

**מסרק של פשתן וכו'**. ביבמות פ' החולץ אמרי' דמסיימי בה דווקני זו דברי ר"ש ולאו סתמא הוא:

**ושל צמר שניטלו שניו אחת מבינתים טהור**. בפ' החולץ פריך רישא לסיפא. ומשני הא בגווייתא הא בברייתא פי'. המסרק הוא של עץ ורחב הרבה ובית יד שלו הוא באמצע ואותם אמצעיים שכנגד הבית יד ע"י שנים מהם המלאכה נעשית אבל בברייתא שמכאן ומכאן שלא כנגד בית היד אין המלאכה נעשית בהן בפחות משלשה הר"ש והרא"ש ז"ל:

**אחת והתקינה לנר**. בהחולץ פריך דבשל פשתן קתני אחת אחת בפני עצמן טמאות בלא תקון והכא בעי תקון ומשני הא בקתייהו הא בלא קתייהו פי' כשניטל עמה חתיכת עץ היא נעשית לו בית יד וא"צ תקון ורב פפא משני הא באלימתא הא בקטינתא פי' גדולות לא בעי תקון דחזו לכתוב בהו דדמיא כל א' מהן לשל סקאים דתנן לעיל דאם ניטל חרירה טמאה מפני שהוא כותב בה הר"ש והרא"ש ז"ל:

**או למיתוח**. גם פה גריס הרמב"ם ז"ל למיתא והוא מלשון מיתנא כדכחבי' לעיל בפירקין ועיין במ"ש בשם הערוך בפ"ק דערלה דאית דגרסי למיתה למיתוח למיתוי למיתון והכל אחד וכן כתב ג"כ הר"ש ז"ל:

# פרק יד

## משנה א

**כלי מתכות כמה הוא שיעורן**. בכלי מתכות שנתרועעו איירי הני תרי קמאי דלי וקומקום אבל מיחם ולפס וקיתונות מיירי בניקבו כדמוכח בתוספתא דבקומקום שניקב מפ' שיעור אחר ובקיתון שנתרועע שיעור אחר הר"ש והרא"ש ז"ל. והגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הקומקומוס. ובערוך מחם כדי לקבל סלעים פי' מיחם שניקב ממלאים אותו סלעים אם לא יצאו ממנו הרי הוא כלי ומקבל טומאה ע"כ. עוד בערוך הלבס בבי"ת וס"א הלפס בפ"א והוא קומקום גדול וחם מותר והוא צר משוליו ומחמין בו חמין ומכניסין בו הכלים כעין קיתונות והדומה להן להדיחן במים חמין. ולשון הרמב"ם ז"ל שם רפי"א דהלכות כלים הלפס כדי לקבל קיתונות של מתכת ע"כ. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל קומקומוס כדי לחום בו. ס"א לְחַיֵּים בו ע"כ:

**המחוסר הגפה**. כך היא הגירסא בפי' ר"ע ז"ל. אמנם הר"ש ז"ל נראה דגריס חטיפה. וכתבו הר"ש והרא"ש ז"ל וי"מ חטיפה כמו טפיחה ופליגא ברייתא אר' עקיבא דקתני בתוספתא קיתון שהוא עתיד לטפח על פיו ולעשותו כצנור טהור עד שיטפח פיו כו' ולטפח פי' להכות מלשון טפח ליה בסנדליה עכ"ל ז"ל ובערוך מצאתי כלשון הזה חטפא פי' כלים עשויין וגמר מלאכתם גרידה ואלו עדיין לא נגרדו ע"כ וכן הוא ג"כ בפי' הר"ש ז"ל בשם הערוך. וגם בפי' כתיבת יד ישן נושן להרמב"ם ז"ל כתוב חטיפה ופירש שהוא שיפה ומריטה וגם בתוספתא קתני חטיפה וז"ל התוספתא כלל אמרו בכלי מתכות המחוסר חטיפה טמא ומחוסר לטישה טמא דברי ר' עקיבא ע"כ. ותרי תנאי אליבא דר' עקיבא. וברמב"ם רפי"א דהלכות כלים כמה שיעור השבר שישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה או יטהר מטומאתו הכל לפי מה שהוא כל זמן שהכלי יכול לעשות מעין מלאכתו עדיין הוא כלי וחשוב כלי שלם כיצד הדלי וכו' וכן ג"כ פי' בפי' המשנה והוא הפירוש שהעתיק ר"ע ז"ל ודחוק לפי' זה מלת מיחם כדי לקבל בו סלעים ולפירוש שכתבתי בשם הר"ש והרא"ש ז"ל אתי שפיר. ועיין במ"ש לקמן רפי"ז:

## משנה ב

**חזינא**. גרסי' ביו"ד אחת בנקודת חיר"ק בזי"ן וכן הגיה ונקד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**סימרו** טמא. כתב הר' יהוסף ז"ל בס"א גרסי' סימנו כן היה נראה הכתב ע"כ:

**ר"ש אומר עד שיעשה בו שלשה סדרים**. בתוספתא קתני עשה בראשו מסמר להיות מכה טמא לנוי טהור ר' אליעזר בר' צדוק אומר דור אחד טמא שני דורים טהור:

בפי' ר"ע ז"ל. ואחר שחברה ראויה להשתמש בה ככלי טומאה ומקבלת טומאה וכו'. אמר המלקט משמע שהן דברי עצמו ז"ל דלכל המפרשים שראיתי הכי צריך לומר וחברה למקל מקבלת טומאה כמו שהיתה. או מלת בכלי הס"ד ומלת טומאה ומקבלת וכו' צ"ל טמאה מקבלת טומאה וכו' והת"ד. ומבואר בפי' הרמב"ם ז"ל אלא ששם סוף פי"א עשה פי' אחר רחוק. ועיין בפי' מהרי"ק ז"ל אשר שם:

**מאימתי היא טהרתו**. כתב הרי"א ז"ל כן מצאתי טהרתו בוי"ו:

## משנה ג

**הקינטר**. כך מצאתיו מנוקד בציר"י תחת הטי"ת. ואמרו בירושלמי דמגילה צריך שיהא איש בריש דפא ואת בסופה שניץ ונחוץ כהדין קנטרא ומפרש לשון זה בעל הלכות גדולות והביאו בית יוסף בא"ח סי' תרצ"א ופירש קנטירא הוא כמו מטה ושבט של ברזל שהוא של בנאים לחתוך בו את הכותל לכאן ולכאן כך נחלקה שירה זו לשני חלקים לכאן ולכאן ע"כ בקיצור:

**והדקור**. הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה והדקר בלי וי"ו:

**שלשלת של משוחות טמאה**. לפי שבמדידת החבל יש עול פעמים שמותח לזה יותר מזה או מפני שבימי הגשמים החבל נמתח יותר מבזמן היובש. העשויה לעצים. יש מקומות שמוכרין עצי ארזים במדה. טהורה. דהויא כמתכת המשמשת את העץ ועוד דאין לה שם בפני עצמה. שלשלת דלי גדול. לא חשיב אלא עד ד' טפחים כי ממלאין בו בחבל ואין עושים שלשלת ארוכה מפני הכובד אבל בדלי קטן ממלאין בשלשלת לפי שהיא קטנה ואינה כבידה ומאריכין בה עד עשרה טפחים הרא"ש ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. ובמקום אחר מצאתי שהוא כלי ברזל וכו'. אמר המלקט הוא פי' הרמב"ם ז"ל:

**שעשה שיניה לתוך החור**. פי' הרמב"ם ז"ל ר"ל שהרכיב שיניה בחורים שלא היו השנים מגוף הברזל. וענין מלמטן למעלו הוא ששם השנים להפך ממה שצריך שנמצא שאין ראויין לנסר בהן עכ"ל ז"ל והגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל לתוך החור בלמ"ד:

**וכל הכסויין טהורין**. אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ דהא איכא כסוי טני של רופאים דטמא לכ"ע ובתוספתא קתני כסוי קוביא ומיחם כסוי טני ובית הדיו טמאים ושאר כל הכסויין טהורין הר"ש והרא"ש ז"ל:

## משנה ד

**קטרב**. הרמב"ם ז"ל פי' שקטרב הוא העץ שנמשך על שני צדדי הבהמות והעול באמצעו וזו היא צורתו % וכתוב בכסף. משנה פכ"ז דמכירה דקטרב היינו צמד וזהו ההפרש שבין צמד לעול דקתני התם בתוספתא שהביא שם הרמב"ם ז"ל:

**והכנפים**. מלשון על כנפי בגדיהם שהוא לשון קצה:

בפי' ר"ע ז"ל. ואית דגרסי והמסגר והוא יתד וכו'. עד סוף אמר המלקט הוא פי' הרמב"ם ז"ל וגריס מחגר לשון חגר שהוא פסח שלא תחגר העגלה:

**ותתמחויות**. פי' הרמב"ם ז"ל הם המקומות המקבלים שמשימין בהן האבנים ושאר דברים הנשאין בעגלה:

**והצנורא**. אני רואה הגרסא שם בפ' עשירי הצנירה ביו"ד וה"א בכל הדפוסים וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וכבר כתבתי זה פעמים שלש:

**ומסמר המחבר את כולן**. בהא פליג רשב"ג ומטהר אותו הר"ש ז"ל:

## משנה ה

**הסייף**. בסייף שהעלה חלודה מיירי שהוא טהור עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט הוא פי' הרמב"ם ז"ל בפי"א דהלכות כלים וכן משמע קצת מפי' הר"ש ז"ל שכתב משישופנו כמו ושפית יתיה בשופינא אבל בפי' המשנה פי' הרמב"ם ז"ל משישופנו ר"ל משיחליקנו בשמן אחר הלטישה והמריטה תרגום ויסך ושף ולזה הפירוש הסכים הרא"ש ז"ל:

## משנה ז

**מיטמאין ומיטהרין**. בנקודת חיר"ק תחת המ"ם:

**דברי ר' אליעזר. כיצד וכו'**. ועוד קאמר ר' אליעזר בתוספתא כלי מתכות שנטמא ונשבר והתיכו מזה עליהם בו ביום ושונה ברביעי ושנטמא והזה עליו ונשבר והתיכו שונה ומזה עליו בו ביום ור' נתן אומר כלי מתכות שנטמא ונשבר והתיכו והזה עליו ונשבר והתיכו ישנה עליו בו ביום ר' יהושע אומר גם בזה אין הזייה פחות מג' וז' ובזה נלע"ד שידוקדק מילתיה דר'יהושע ששינה דבריו דסיפא מדבריו דרישא במתני':

בפי' ר"ע ז"ל. דר"א כרשב"ג ס"ל אמר המלקט נראה שהן דברי עצמו ז"ל:

## משנה ח

**מפתח של ארכובא**. זו היא צורתו % ושל גם כצורת גימל כך %ג הרמב"ם ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. כמין נון כפופה שלנו לשון הר"ש ז"ל בשם הערוך דדמיא לנון דמיניה כייף ומיניה זקיף ועיין במ"ש ברפ"ג דמדות בפי' נון הפוכה:

**מתוך גומו**. ס"א מתוך גמו וכן הוא שם ברמב"ם והכי מסתברא. היו בו חפין. כשנשבר מתוך גומו וכו'. לשון ר"ע ז"ל אמר המלקט כתב הר' אפרים אשכנזי ז"ל היה נראה לפי שזהו ערן בפני עצמו ולא קאי על נשבר מתוך גומו אבל הר"ש ז"ל להדיא פי' כר"ע ז"ל וגם ברמב"ם משמע כפי' ר"ע ז"ל וצ"ע ע"כ:

**ניטלו הפין**. אית דגרסי ניטלו חפין בחי"ת והרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה בכולן החפים בה"א וחי"ת וכן ג"כ הנקבים בה"א:

**מלמטן**. פי' לאפוקי מן הצדדין אבל הר"ש ז"ל פי' מדקתני מלמטה משמע ששתים הן זו ע"ג זו והתחתון נקביו דקין יותר מן העליון ע"כ:

**מלמטן זה מצד זה**. כך מצאתי מוגה. וכן הגיה הר' יהוסף ז"ל.

**והאפרכס**. בערוך אית דגרסי ארפכס והכל אחד ע"כ. ועיין עוד במ"ש בשמו ז"ל לקמן ס"פ בתרא. ופי' הר"ש נ"ל ארפכס של מתכת עושין לחרדל ארפכס קטנה כעין שעושים לריחים וחשובה כלי:

## פרק טו

### משנה א

**שיש להם שוליים**. היה נראה לפי' אע"פ שיש להם שוליים טהורים מרוב גודלם שאם אינו יכול לישב שלא מסומך טהור אע"פ שאינו גדול שמחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש וי"ס דגרסי בהדיא אע"פ שיש להם שוליים. אבל ברפ"ג דהלכות כלים כתב הרמב"ם ז"ל וכל כלי עץ שהוא סתם אם היו לו שוליים לישב עליהן על הקרקע כדי שלא יהא נוח להתגלגל והיה מחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש אינו מקבל טומאה כלל לא מן התורה ולא מד"ס מפני שחזקתו שעשוי לנחת ע"כ משמע דתרתי בעינן וכן נראה ג"כ מפירושו למתני' ולע"ד נראה דטעמא הוי דאם אין לו שוליים הוא נוח להתגלגל אפי' מלא ואינו נקרא עשוי לנחת והוי דומיא דשק המתטלטל מלא וריקן וטמא מיהא מד"ס אבל כשיש לו וגם הוא גדול אי אפשר לו להתטלטל מלא אפי' ע"י גלגול וטהור אפי' מד"ס. וכן כתבתי בשמו ז"ל בפ"ח דאהלות סי' ג'. והרב בצלאל אשכנזי ז"ל מחק מתלמודו שם בעירובין מלות אע"פ אמנם רש"ל ז"ל לא ראיתי שמתקו. ומ"מ דו"ק במה שכתבתי לקמן סוף סימן ב' דפי"ח בשם הרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל גם בפי' ר"ע ז"ל סימן ג'. ועיין בת"כ פרשת שמיני פרשה ו':

**שהן כוריים ביבש וכו'**. משום דלת אין בו גודש וביבש הוי גודשא תלתא [הגה"ה בירושלמי פ"ק דעירובין דף י"ט ע"א כתוב א' אומר אלפים בת יכיל וכתוב א' אומר

שלשת אלפים יכיל א"א לומר אלפים שכבר נאמר ג' אלפים ואא"ל ג' אלפים שכבר נאמר אלפים בת נמצאת אומר אלפים בלח שהן ג' אלפים ביבש מיכאן למדו חכמים מ"ס בלח שהן כוריים ביבש ע"כ[:] בכלים שהן עשויין כים גבהן כחצי רחבן והן עגולין:

**טהורין**. דאתקוש כלי עץ וכלי עור לשק. וכתבו תוס' ז"ל בשבת פ' ר' עקיבא דף פ"ד דלהכי נקט בכל דוכתא מה שק מיטלטל מלא וריקן וכו' ולא נקט מה בגד מיטלטל מלא וריקן אע"ג דבגד כתיב גבי שק או בגד או עור או שק דלא שייך למילף הכי אלא משק כדכתיב ויהי הם מריקים שקיהם ע"כ:

**דרדור**. מצאתיו מנוקד בשור"ק:

**וקוסטות**. אית דגרסי קסתות ואית דגרסי קצתות וי"ס וקסטות ונראה שהיא גרסת הרי"א ז"ל ונקד הסמ"ך בצר"י וקסְטוֹת. ופי' בערוך הוא לגין והגאון פי' מלשון קסטא דמורייסא בלומא קסטא דחמרא בד' לומי דבפרק אין מעמידין הר"ש ז"ל. והר' בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה וקוסטת בלי וי"ו אחר הטי"ת:

**ובור ספינה קטנה**. נראה לע"ד דהיינו ספינת הירדן המוזכרת בשבת בשבת פרק ט דף פ"ג שהיא ספינה קטנה שאינה יכולה לילך באמצע הים הגדול רק בירדן שהוא נהר קטן. ובירושלמי פ' במה טומנין עריבת הירדן למה היא טמאה מפני שממלאין פירות ומוליכין אותה מן הים ליבשה ומן היבשה לים ע"כ. אבל אי אפשר לומר כן דמי הירדן מים מתוקים הן ואין צריכין לעשות בור בספינה העוברת דרך שם:

**שאינם עשויין להטלטל**. גרסי':

## משנה ב

**ארוכות**. בכא"ף והן לוחות ואית דגרסי ארובות בבי"ת פי' עריבות שלשין שם הלחם וי"ס דגרסי עריכות פי' שעורכין עליהם הלחם:

**דף של נחתומין וכו'**. ובפ' חומר בקדש דף כ"ד כתבו תוס' ז"ל דכי אמרי' דדף של נחתומין טמא אע"ג דלית ביה קבול כלל היינו משום משמשי אדם ומשמש משמשי אדם ע"כ. ובטור חו"מ סימן צ"ה כתוב וכן רבינו חננאל ז"ל פסק כר' אליעזר דאית ליה כל המחובר לקרקע כקרקע דמי ע"כ וכתוב שם בבית יוסף לא ידענא היכא א"ר אליעזר הכי וכך ה"ל לכתוב ור"ח פסק כרבנן ע"כ פי' כרבנן דפליגי אר' מאיר בפ' שבועת הדיינים דתנן ר"מ אומר יש דברים שהם כקרקע ואינם כקרקע ואין חכמים מודים לו ואפשר להיות דלר' אליעזר דמתני' כיון רבינו חננאל ז"ל ומ"מ קשה לע"ד דא"כ קשיא דרבנן דהכא אדרבנן דהתם ושמא דמפני טעם זה וגם מפני שיש לחלק שום חילוק בין טומאה לשאר דינים לא בחר הרב הגדול מהרי"ק ז"ל לפרש ולומר דהיינו ר' אליעזר דמתני':

בפי' ר"ע ז"ל. [צ"ל לשון מחומר קרצתי כו'] (ואע"ג דטמא מדרבנן) וכו' אמר המלקט נלע"ד שצריך להיות טמא דס"ל וכו'. מערוך. הוא הלוח שמסדרין עליו הלחם שתים מערכות הרמב"ם ז"ל אבל בערוך פי' עץ ארכו אמה ומרדדין בו הרקיקין ע"כ וכן הביאו הר"ש ז"ל:

## משנה ג

**סלתין**. גרסי' בלתי יו"ד אחר הסמ"ך:

**מפני שהבנות יושבות בתוכו**. פי' הרמב"ם ז"ל לקבל שם מה שיפול מראשם מבשמים ומר. תניא בתוספתא מפני מה נפה של סלתין טמא מפני שהוא מחזירו לכלי ושל בעלי בתים טהור עד שיחזירו לכלי רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש אף של סלתים טהור עד שיחזירו לכלי:

## משנה ד

**כל התלויות**. ס"א הַתְלוּיִן ונכוחה היא בעיני ואף אי גרסינן תְּלוּיוֹת צריך לגרוס התי"ו בנקוד חיר"ק וקל להבין:

**מקל הבלשין**. בשתי יודי"ן הגיהו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הַבַּלְשִׁיִּין ונקודת חיר"ק תחת השי"ן וגם תחת היו"ד הראשונה:

**העשוי לתלות**. פירוש העשוי לתלות בו את הכלי בלבד ואין מסתייעין בו כלל בשעת מלאכה טהור:

## משנה ה

**לכינוס**. בנקודת חיר"ק בכ"ף ושור"ק בנו"ן. פי' לכינוס ממקום פזורן אבל לא לקבל ולאסוף בתוכו:

## משנה ו

**נבלי השרה**. כמו השירה ובערוך נבלי השרה פי' נבל של שרים ושרות:

**טמאים**. פי' ר"ע ז"ל ודרך המנגים וכו'. אמר המלקט נראה שהם דברי עצמו ז"ל אבל הרא"ש ז"ל תפס פי' הר"ש ז"ל שפירש טמאים מדרבנן ובשל מקדש לא גזור כי היכי דלא גזור אמשקה בית מטבחייא ע"כ:

**כל המשקים וכו'**. כצ"ל:

**כל הספרים וכו'**. בפ"ק דשבת קאמר משום דר' פרנך שלא יאחוז ס"ת ערום ובספר עזרה דהיינו במקדש לא גזור וי"א ספר שכתב עזרא הר"ש והרא"ש ז"ל. ובערוך ערך ספר פירש חוץ מספר עזרה שהכהנים זריזין הם ולא יבאו להצניע ספר אצל תרומה שבשביל כן גזרו עליו טומאה ע"כ:

**מרכוף**. סוס של עץ וזהו שפירש גאון וכן ערוך שמצאו תלמוד ממסכת כלים בארץ [צ"ל רומא] דוחה ומצאו בו פי' מרכוף סוסיא דבר גיניתא. עוד פי' בערוך דיש ששונים המרכוב טהור ומפרשין העץ שבכנור שכורכין עליו החוט ומרכיבין אותו עליו ע"כ:
**אנקטמין**. אין זה לוקטמון דבפ' במה אשה דקאמרי' התם חמרא דאכפא דהכא טמא והתם טהור וענין אחר הוא הר"ש ז"ל:
**אליית** בנקודת חיר"ק תחת הלמ"ד ותחת היו"ד. אכן הר' יהוסף ז"ל קד האל"ף והלמ"ד בפת"ח:

## פרק טז

### משנה א

**כל כלי עץ וכו'**. כלי הלמ"ד בחיר"ק גרסינן לה שהוא לשון יחיד:
**והאפיפורין**. הרי"ש בנקודת חיר"ק אי גרסי' לה ביו"ד ואי גרסי' לה בלא יו"ד הרי"ש בסגו"ל:
**קוד**. בפ' מי שאחזו גבי שלמה חד אמר קודו היה חלקו מכל עמלו וחד אמר מקלו:
**קוד הבבלי**. בברייתא קחני הקוד טהור ואינו קוד הבבלי דר' יהודה אי נמי הברייתא פליגא הר"ש ז"ל. ועוד יש קוד אחר של חרס דטמא אע"פ שאינו יכול לישב בלתי סמיכה:
**משישופם בעור הדג**. מין דג ידוע שיש בו כמין גרגרים והוא נקרא אלספן ושפין בו הכלים והוא לוטשן ומבהיקן הרמב"ם ז"ל. ובפ"ק דחולין דף כ"ה אשכחן בברייתא להטיח בטונס והוא מן דג כדאיתא באלו טרפית:
**ר' מאיר אומר המטה וכו'**. נראה דר"מ מקיל דאע"פ שכבר שפשף עדיין אינה מקבלת טומאה עד שיסרג בה ג' בתים וכן משמע שם בגמ' פ' הנודר מן הירק דסירוג אחר שפשוף:

### משנה ב

**משיחסום**. גמר עשיית שפתו מלשון לא תחסום שור שהוא קשירת פיו:
**ויגמור את התלויה**. בחיר"ק התי"ו דתלויה וכדכתיבנא בפירקין דלעיל סי' ד':
**בית הכוסות**. כלי שמצניעין בו כוסות:

### משנה ג

**סוגין**. קופות גדולות שדומין לסאה ואית דגרסי סואים:

**שני דורים** בפי' ישן להרמב"ם ז"ל מצאתי דודים והוא קבוץ דוד והוא האבוס שאובסי' בו הבקר ע"כ:
**וכן של מאזנים**. גרסי' בנו"ן לפי הפירוש שפי' ר"ע ז"ל:
**שתי צפירות**. שתי סבובים מלשון באה הצפירה שרוצה לומר חזרה החלילה להגעת אותה מלכות הרמב"ם ז"ל:
**והערק**. ברי"ש גרסי' לה: בפי' ר"ע ז"ל. צ"ל וערק עשוי משעם וארכו וכו':

## משנה ד

**התורמיל**. ובילקוט מתרגמי' ובתורמילא:
**משיחסום**. חסימה בכלי עור הוא שיכפול השפה ויתפרנה הרמב"ם והרא"ש ז"ל:
**קיהותיו**. אית דגרסי קיחותיו בחי"ת ובערוך מנין שזה קיהותיו לשון סגירה שנאמר ולאסורים פקח קוח וכן בפי' הרמב"ם ז"ל:
**הכר והכסת**. כר קטן מכסת עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט ממתני' דלקמן פכ"ח סי' ה' הוכיחו תוס' ז"ל דכר גדול מכסת דקתני כר שעשאו סדין וכו' ועוד נלע"ד אני הדיוט דיש להוכיח ג"כ מן התוספתא דמתני' דקתני עור העריסה שהוא עתיד לעשות לו טבור דהיינו פתח להכניס ולהוציא בו המוך ר' יהודה אומר בכר אין פחות מחמשה ובכסת אין פחות משלשה הרי שנתן שיעור גדול לגדול ושיעור קטן לקטן. ותרי תנאי אליבא דר' יהודה דבמתני' יהיב חד שיעורא לכר ולכסת ובתוספתא מחלק. ועוד אשכחן בתוספתא דאהלות פי"ב הביאה הר"ש ז"ל בפי"א דאהלות דקתני כר מלא תבן כסת מלאה מוכין כסת מלאה מטפחות הרי ששם משל לכסת שהוא תחת הראש בדבר יותר רך מן התבן:

## משנה ו

**קסיא וכו'**. ובספר אגודה כתוב קשיא בשי"ן כמו קשותיו ומנקיותיו. ויש להסתפק אם הרמב"ם ז"ל היה גורס זורעי גנות במקום זור גרנות שכך הוא שם בפ"ז דה"כ:

## משנה ז

**כסוי של קופסא**. מצאתי מוגה כסוי קופסא ונ"א קפצא:
**והקמרון שלה**. מכסה שעל התיבה העשוי כעין קובה כדאמרי' שש עגלות צב דהיינו קמרונא כמין קובה שלא תשלוט בהן עין הרע:
**אנליגין**. גרסי' וכן הוא בערוך ובפירוש ראשון פי' שהוא ספסל שמשימין עליו הספר לקרות בו ע"כ. ואית דגרסי אנלינגין ופי' הרמב"ם ז"ל שהוא דפוס של עץ כדמות ס"ת ועושין עליו התיק של ס"ת כשנעשה מעור. ולזה הפירוש הסכים הרא"ש ז"ל. ובתוספתא

פרק המשנה בכלי עור תניא ר' אליעזר בר' צדוק אומר אנלינגין של ס"ת טהורין התיק שלו טמא משמע משם דאנלינגין לאו היינו תיק הר"ש ז"ל:
**בית הנגר**. הרמב"ם והרא"ש ז"ל פי' של עץ:
**בית מזוזה**. פי' הרמב"ם ז"ל קנה של עץ:
**והמרכוף של זמר**. פי' בערוך בלשון שני יש ששונים המרכוב של זמר פי' בית יד של מגל מלשון לא תזמור ע"כ:
**וגנוגנית העני**. היא סוכת האומן מלשון גנון והציל ור"ל הסכך שעושה האומן על ראשו כשעושה המלאכה בשמש ורוב הנעשין אצלנו הן משיפה וקרא האומן עני שכן כתיב כי עני הוא הרמב"ם ז"ל וגם הרא"ש ז"ל הסכים לפירוש זה ונראה שאינו גורס רק ?הגננת בשני נונין וגימל אחת כדי שיבא מכוון עם מלת גנון וכן הגיה הרב בנלאל אשכנזי ז"ל:
**אימום של עושי סותות**. אית דגרסי סאגות וכפירוש הראשון שפי' ר"ע ז"ל דהיינו שלשלאות ע"ג אמום דהיינו דפוס. ואית דגרסי סאבות וכן הגיה הר' יהוסף ז"ל וכתב ובס"א הגיהו סאגות ע"כ:
**כל משמשי משמשיו של אדם בשעת המלאכה ושלא בשעת המלאכה טמא**. כך צ"ל:
בפי' ר"ע ז"ל. ויש כלים שמניחין עליהם הכסוי תמיד פי' כגון כסוי של קופסא:
**וכל שאינו אלא בשעת המלאכה**. פי' כגון הדפוסים הנזכרים במתני':

## משנה ח

**וסקורטיא**. פירשה כבר ר"ע ז"ל לעיל בפירקין. ומ"מ אותו הפירוש דוחק הוא לפרשו כאן:
**בית הפגוזות**. בזי"ן הגיהו רב"א ז"ל וגם בפי' הרמב"ם ז"ל כן הגיהו וכן הוא ג"כ ברמב"ם פ"ד בזי"ן:
**תיק סומפוניא בזמן שהוא נותנה מלמעלה טמא וכו'**. כ' ה"ר יהוסף ז"ל פי' בזמן שהוא נותנה לסומפוניא לתוכו של תיק מלמעלן טמא התיק בזמן שהוא נותנה לתוכו של תיק מצדו כגון שהתיק פתוח מצדו אז טהור דאין התיק אלא חפוי. תיק חלילין וכו'. מפני שהוא נותנו מצדו פי' מפני שהוא נותנו לחליל תוך התיק מצדו ועל כן קאמר גבי סומפוניא לשון נקבה וגבי חליל לשון זכר עכ"ל ז"ל:
בסוף פי' ר"ע ז"ל. פרט לחפוי כלים. אמר המלקט פי' הרמב"ם ז"ל כגון הצפויים של כסאות מכסף וזהב וכן כלים רבים שמחפים בעור ע"כ:
**לחפוי טהור**. מסתברא אתיא כר' יוסי בר' יהודה משום אביו דלקמן פכ"ו סי' ז' אם לא שנחלק בין שאר כלים להנהו דהתם מה"ר שמשון ז"ל. וע"ש בפי' ר"ע ז"ל שחילק.

והילך פי' תוספת יום טוב תיק טבלא וסקורטיא בערוך ערך דמות סקורטיא כו'. ואני מביא סעד לפירושו ממשנה ח' פ' שני דר"ה צורות לבנות היו לו לר"ג בטבלא עכ"ל [הגה"ה גדול כחן לפרש נגד הגאון הרב ר' נתן בעל הערוך ז"ל. וודאי שגם הרמב"ם ז"ל וגם ה"ר שמשון והרא"ש ז"ל מדלא פירשו פה מאומה הסכימו לפירוש שפירשו במלת סקורטיא דלעיל פי' ד' אלא שהאמת יורה דרכו שהוא דחוק:]

## פרק יז

### משנה א

**שיעורן ברמונים**. קאי אכלי בעלי בתים דעץ אבל דכלי חרס שיעורן מפורש למעלה בפ"ג. וכן פירשו תוס' ז"ל בכולהו דוכתי וכן פי' רש"י ז"ל ג"כ בפ' אלו קשרים ותימה שבפ"ק דשבת דף ט"ו פי' הוא ז"ל דנקיבת כלי מתכות ליטהר במוציא רמון גם בפ' במה אשה (שבת דף נ"ט ע"א) פירש דה"ל ככלי עץ שניקב בפחות מוציא רמון והביאו לשונו כך שם תוס' ז"ל ולא חלקו עליו בזה אע"ג דלעיל במכילתין בר"פ י"ד המתחיל כלי מתכות כמה הוא שיעורו יהיב תנא שיעורי אחריני ואפשר לומר דרש"י ז"ל נקט התם גבי כלי מתכות במוציא רמון אע"ג דלא מתניא גבי כלי מתכות משום דהויא מילתא דפסיקא כלומר דאז ודאי כיון שנשבר או ניקב במוציא רמון ודאי שוב אינו יכול לעשות מעין מלאכתו אפי' האלפס ששיעור נקב שלו גדול יותר מכולם דהיינו כדי לקבל קיתונות קטנים כיון שניקב במוציא רמון ודאי ג"כ אינו יכול לקבל קיתונות ונטהר מטומאתו ולקצר נקט רש"י ז"ל הכי וגם לאשמועינן דאין קיתונות גדולות יותר ממוציא רמון א"נ דשיעורין דפירקין דלעיל פי"ד מיירי לענין שעדיין הם חשובים כלי לקבל טומאה מכאן ולהבא ומה שפי' רש"י ז"ל שם הוא לענין ליטהר מטומאתו הראשונה ופליג רש"י ז"ל אהרמב"ם שפי' דהנהו שיעירי בין ליטהר מטומאה ראשונה בין מלקבל טומאה מכאן ולהבא כמו שכתבתי לעיל שם רפי"ד וראשון נראה עיקר לע"ד ועיין במ"ש לעיל רפ"ג. אחרי כן מצאתי שכתב הראב"ד ז"ל בהשגות שם ספי"ד וז"ל ההפרש שבין כלי חרס לכלי שטף לענין קבולי טומאה הוא דבכלי חרס אזלינן למה שהוא מיוחד ובכלי עץ במוציא רמון מפני שהוא ראוי לתקנו ואין אדם פורש ממנו עד שינקב במוציא רמון ולפיכך שנו במשנה כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים כלל לזה השיעור כולן שוין אבל יש שיעורין אחרים שאין כל הכלים שרן בהן שיש לכלי חרס שיעורין קטנים יותר מזה עכ"ל הצריך לענייננו בשנוי לשונו קצת:

**ר' אליעזר אומר במה שהן**. ר' אליעזר ביו"ד גרסי'. במה שהן כמו שמפ' והולך הר"ש ז"ל:

**כולן ברמונים**. בבי"ת גרסי' לה. וכתב הר"ש ז"ל דאתא לאשמועינן דמאן ת"ק ר' יהושע א"נ איכא ביריהו של גננים ושל בלנים דת"ק דוקא דבעלי בתים קאמר ומיהו משמע דר' אליעזר אתא לפלוגי את"ק בכולהו דבכלי בעלי בתים [א"ה לפנינו הגי' בר"ש דבכלי בע"ב הוא. ומפ' בס' א"נ כלו' הקופות נמי בכלל כלי בע"ב הוא ועל כולן אמר ת"ק דשיעורן ברמונים וכפי' קמא דר"י היינו ת"ק אלא דאתא לאשמעינן דמאן ת"ק ר"י עכ"ל.] הר"ש ז"ל:

## משנה ב

**בפקעיות של שתי**. נראה דמתני' ר"א בן יעקב היא שסובר שאין דרך להשתמש בה פירות אבל חכמים אומרים שיעורה ברמונים כשיעור כל כלי בעלי בתים עיין בברייתא דמייתי בס"פ ראשית הגז ועוד קאמר ר' אליעזר בן יעקב דכל פקעת בת י' סלעים רביעית המנה הגדול:

בפי' ר"ע ז"ל. כדמוכח בכתובות וכו'. אמר המלקט גם בנדה פ' המפלת:

**אע"פ שמקבלת של ערב**. זה האע"פ פירושו הואיל ויהיה סדר המשנה כן החמת שיעורה בפקעיות של ערב אע"פ שאינה מקבלת של שתי הואיל ומקבלת של ערב טמאה וכן שיעור כולהו תלתא באבי דבמתני' וכן פירשו הרמב"ם והר"ש ז"ל וכן פי' ר"ע ז"ל והוא מוכרח בכולהו אע"פ דקתני הכא במתני' באע"פ שמקבל את התמחויין ובאע"פ שמקבל את הרעי. ודכוותה אשכחן בברייתא במגלה בפ"ק דף ד' דקתני אע"פ ומפ' התם בגמ' אלא הואיל ואמרו וכו'. ומצאתי שמחק הרב בצלאל אשכנזי ז"ל השי"ן של אע"פ שמקבלת גם השי"ן של אע"פ שמקבל את התמחויין גם השי"ן שלא ע"פ שמקבל את הרעי גם מלת את וגם הה"א המשרתת אתמלת תמחויין. וגם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה כל זה:

בפי' ר"ע ז"ל. אית דגרסי מפני שהן מקיימין אותו אמר המלקט לפי גירסא זו צריך לגרוס ג"כ רבן גמליאל אומר מפני שהן וכו' ול"ג מטהר אלא ודאי רשב"ג אתא לפלוגי והמשנה מהופכת וה"פ טמא מפני שהן מקיימין ורשב"ג מטהר. וכן כתב הר' שמשון ז"ל לא יתכן ליישבו לר"ג אלא אדרבנן קאי ע"כ. ועיין במ"ש על משנה זו החכם הר' מנחם עזריה נ"ע בסימן ל"ה:

## משנה ג

**אפפיירות שעשה להן**. גרסי' שהכלי לשון רבים אע"פ שהוא אחד ואית דגרסי שעשה לה. ובערוך הביאו בערך פפייר בלתי אל"ף ופירש שהוא אפפיירות דתנן בפ' ששי דמס' כלאים ר"ל כלי שעושה מאילן ששמו פפייר והוא כמין קופה גדולה העשויה כמעשה מצודה וסבכה שאינה מקבלת תבואה אלא כגון תפוחים ואגסים ורמונים ע"כ. ובלשון

ראשון פירש שהוא מין עשב נקרא בלשון ערבי פפייר ובני חצר מות עושין ממנו לבושין כדמוכח בב"ר פרשה ל"ח:

**שעשה להן קנים מלמעלה ומלמטה**. כך הל' שם ברמב"ם פ' ששי. גם שם הלשון עשה לה גפיים כל שהן אע"פ שכולה נקובה במוציא רמון מקבלת טומאה ע"כ:

**גפיים**. לפי' שני שפי' ר"ע ז"ל אתי שפיר דלא הוי גפיים כמו גפפו מד' רוחותיו דתנן לעיל בפט"ו סי' ב'. ובתוספתא פרק כר שהפכו משמע נמי דאזני הכלי וגפיים הכל אחד ה"ר שמשון ז"ל:

## משנה ד

**שלשה אחוזין זה בזה**. נקט אחוזים דלא תימא בשלשה זה אצל זה דהיינו ארכו כשלשה רמונים ורחבו כרמון אחד אלא כשלשה אחוזין דהיינו כשלשת רגלי הקנקן ובכל דוכתא דלא מזכיר אלא רמון אחד לפי שטעם הכשרו תלוי שהרמון נופל מן הכלי ובמתני' אשמעינן דבעי' שיצאו בנקב שלשה רמונים הגדלים יחד ויצאו שלשתם כמו שהן גדלים יחד זה אחר זה ואז יהא הנקב גדול מעט ממוציא רמון דאי אפשר לשלשה רמונים הגדלים יחד שלא יהא אחד נכנס ואחד יוצא והא דבעי' שיהא הנקוב גדול ממוציא רמון משום דבכדי רמון מצומצם לא יצא ממנו רמון כשישימון בו רמונים כי דוחקים זה את זה כך העלה הר"ש ז"ל [כתב בס' ח"נ וק"ל שאין זה מסכים עם דברי הר"ש שלפנינו דלדברי הר"ש שבספרינו מבואר דהר"ש ס"ל דשיעור דמתני' הוא בג' רמונים כמין סגולתא אופן דצריך שיעור גדול בג' רמונים ואלו לפי המ"כ הוי שיעורו ברמון א' אלא שהוא מרווח כמבואר ואולי הי"ל גי' אחרת בדברי הר"ש ז"ל ע"כ:] מכח קושיית בקיאות דשבת פ' אלו קשרים וכן כתב ג"כ הרא"ש ז"ל:

**כגון הרובע וחצי הרובע הקנונים הקטנים**. כך צ"ל:

**שיעורן ברובן דברי ר"מ**. מתני' בכלי עץ דר' מאיר דאמר הכא ברובו ובמוציא רמון מודה בכלי חרס במוציא זית כדתנן לעיל בפ"ג:

**נפרצו**. נפחתו וחסרו עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט כתב ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל דהר"ש ז"ל פי' נפרצו בדפנותיהן על כן נ"ל לפי פירושו שנפרץ עד למטה ודו"ק ע"כ:

**עוד** כתב החכם הנ"ל נ"ע על מה שפירש ר"ע ז"ל שיעורן במה שהן אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא טמאים אמר אפרים כך הוא לשון הרמב"ם ז"ל בחבורו וגם רבינו שמשון ז"ל ולולי חסידי עולם הייתי אומר שכך פירושו שיעורן במה שהן מעין התשמיש שהיו משתמשין בהן תחלה כדלעיל ודו"ק היטב ע"כ. תניא בתוספתא ושאר כל הכלים שאין

יכולין לקבל זיתים כמו השפופרת והשנגון שיעורן ברובן דברי ר"מ ר"א בר"ש אומר בתבלין. נפרצו שיעורן בתבלין נגממו שיעורן במה שהן ע"כ:

## משנה ה

**לא גדול ולא קטן אלא בינוני כך צ"ל**: ולמה הוזכרו. גרסי' הוי"ו בשור"ק והלמ"ד בשב"א: **בדאן**. כך מצאתיו מנוקד בפת"ח ודגש בבי"ת ובדלי"ת:

בפי' ר"ע ז"ל. משא"כ ברמונים של שאר מקומות. אמר המלקט ואפי' למ"ד כל שדרכו לימנות שנינו ר' מאיר לא חשיב לשאר רמונים אפי' בכלל כל שדרכו ור' יהודה חשיב להו בכלל כל שדרכו הר"ש ז"ל. ומתני' מייתי לה בירושל' פ' בתרא דמס' ערלה וכתב שם הר"ש שירילי"ו ז"ל ועל כרחך תלתא תנאי נינהו ר"מ ורבנן ור' יהודה ר"מ סבר את שדרכו דוקא מקדש ועשרה נינהו ורבנן סברי שיתא נינהו ור"י סבר כל הדברים מקדשין דכל שדרכו לימנות מקדש וצריך לגרוס בירושל' מתני' פליגי על מ"ד כל הדברים מקדשין לר"מ עכ"ל ז"ל:

**לשער בהן את הכלים ושיהיו מקדשין וכו'**. כך צ"ל. גם בפי' ר"ע ז"ל צ"ל וניכרין היו רמונים וחציר של מקומוח הללו מרמונים וחציר של שאר מקומות וכותאי וכו':

**אמר ר' יוסי לא הוזכרו**. כך נראה דגריס הרמב"ם ז"ל אבל הר"ש ז"ל נראה דגריס א"ר יהודה לא הוזכרו וכו' וכמו שפי' ר"ע ז"ל וכדכתבינן וכן ג"כ בתוספתא. וכן הוא בירושלמי פ' שני דמסכת דמאי דף כ"ב וגם שם בפ' בתרא דערלה וגם בתוספתא דב"מ פ' ששי: ועיין בתוס' זבחים דף ע"ב עמוד שני:

**וחצירי גבע**. הצדי"ק בחיר"ק והרי"ש בציר"י:

## משנה ו

**וכי מי מודיעני איזוהי גדולה ואיזוהי קטנה אלא חולק הכל לפי וכו'**. צריך למחוק מלת חולק. גם הרי"א ז"ל מחקה וכתב עוד ס"א מי מודענו. גם ס"א לפי דעתו של אדם. וכתב הר"ש ז"ל דבתוספתא אומר ר' יהודה דמוציא השני ביצים מן הכוס ונותן במקומם אוכלים שאינם בולעים כעין בטנים ושקדים עד שיתמלא הכוס מן המים וחולקים אותן אוכלין וחצים הוא שיעור ביצה ע"כ ובר"פ כיצד משתתפין תניא ר' נתן ור' דוסא אמרו כביצה שאמרו כמוה וכקליפתה וחכמים אומרים כמוה בלא קליפתה ע"כ. וראיתי מי שפירש דכביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית שאמר ת"ק ר"ל ביצת התרנגולת ושהיא הבינונית שבביצים דכולהו עופות ור' יהודה בא לחלוק ולומר לא כן שביצת התרנגולת היא הבינונית אלא מביא גדולה שבגדולות כגון ביצת היענה וקטנה שבקטנות כגון ביצת צפרתא ונותן לתוך המים וחולק וכו' ור' יוסי אומר וכו' ולפי דבריו

שלש מחלוקות בדבר ועשה חזוק וראיה לדבריו מפי' הרמב"ם ז"ל וגם ממקומות אחרות מסוגית הגמרא דעירובין פ' כיצד משתתפין ומיומא פ' יום הכפורים ואני מה שנלע"ד כל ימי הוא לומר דבהסכמה והקדמה מונחת פשוטה וידועה דכביצה שאמרו היא ביצת התרנגולת כדמוכח לה מקרא בגמרא בפרק יום הכפורים אתא תנא השתא לאשמועינן דהאי ביצת תרנגולת לא בכל ביצי התרנגולת משערין רק בבינונית שבביצי התרנגולת ואתו ר' יהודה ור' יוסי לפרושי דברי ת"ק כיצד נדע להבחין איזוהי ביצה בינונית שבביצי התרנגולת מר אמר הכי ומר אמר הכי והלכה כר' יוסי בפירושו לדברי ת"ק שאינו משער אלא באומד דעתו שהיא בינונית שבביצי התרנגולת וכך נלע"ד שהוא מפ' הרמב"ם ז"ל אע"פ שלשונו ק"ק או מוטעה קל להבין דודאי הכי מפרש כדכתיבנא. והשתא הוי האי בבא דומיא דרמון וגרוגרת שכבר הם ידועים ולא הוצרך לו לתנא לאשמועינן רק שהם בינוניים ואם כדברי מי שיפרש כדרך הראשון ה"ל למיתני כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו ביצת התרנגולת וכדתנא גבי זית אלא בינוני זה אגורי וכן גבי עדשה אלא בינונית זו מצרית וכן גבי עובי המרדע הוצרך לפ' איזהו בינוני כל שהקפו טפח ולשון הרמב"ם ז"ל בפ"ח דהלכות שבת מוכח הכי שכתב שם וז"ל וביצה האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולים ע"כ. ואי ס"ד כדבריהם הל"ל היא ביצה של תרנגולין מה לו להזכיר בינונית ואם להשמיענו שהבינונית היינו של תרנגולת הל"ל היא ביצה בינונית שהיא של התרנגולין ופשוט הוא בעיני הרבה מאד מה שכתבתי ושלא היה צריך ליכתב:

## משנה ז

**ר' יהודה אומר הגדולה שבארץ ישראל היא הבינונית שבמדינות.** תימה לר' יהודה כיצד אפשר שנתקללה כל כך ארץ ישראל אפי' בימי התנאים דגדול שבה כבינונית שבח"ל ולספרים דגרסי הקטנה שבארץ ישראל ניחא אבל לא ראיתי שהגיה בה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל

## משנה ח

**כזית שאמרו וכו'**. ברכות פ' כיצד מברכין (ברכות דף מ') גרסי' א"ר אבהו לא אגורי שמו אלא אברוטי שמו ואמרי לה סמרוסי שמו ולמה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו פי' שאינו נבלע בפרי כמשקה תפוחים אלא אגור ומזומן לצאת ממנו כמשקה ענבים:

## משנה ט

**האמה שאמרו וכו'**. בפסחים דף פ"ו מפ' דאע"ג דגגין לא נתקדשו היו מניחין שם כלי קדש הצריכין לבנין אבל לא הצריכין למזבח כדאשכחן שאותן שתי אמות מקלות של

מדה היו נתונות בגובה השער של שושן הבירה שהוא בית הבנוי על גובה השער כדתנן במסכת מדות שער המזרח עליו שושן הבירה צורה והוא כגגין ועליות שלא נתקדשו גם לשאר כלי הקדש שאינם כלי שרת של מזבח היו מניחין בגגין ולא שיהיו כלי הקדש צריכין מקום מקודש רק במה שהיו מניחין אותן כלי הקדש שם הוה להו לגגים ההיא קדושה מועטת. ובפרק מומין אלו (בכורות דף מ"ד) כתב רש"י ז"ל דהא דקתני יתירה על של משה לאו באמתו של משה ממש קאמר דודאי של משה גדולה מאד דהא משה רבינו עשר אמות באמה של קדש הוה שהם שלש אמות באמה שלו דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו אלא על אותה של קדש שתיקן משה קאמר יתירה על של משה. וכמו שכתוב כאן הוא נוסח המשנה שם וכן הוא הנכון ואמנם אני מצאתי מוגה כך ושעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה על של משה אצבע ולמה וכו' וכל השאר נמחק. ולא מצאתי רמז להגהה זו. וראיתי שכתוב בפי' הר"ש ז"ל שתי אמות של שתי מקלות שבהן מודדין האמות והם אמה על אמה ע"כ. ואם אין טעות לע"ד צ"ע קצת:

**בשושן הבירה**. חדר אחד בנוי על שער מזרחי של עזרה ועליו שושן הבירה מצוייר כדי שתהא עליהם אימת מלכות וידעו מהיכן באו ולא יבאו למרוד במלך:

**ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה**. תיסגי להו בשל משה רש"י ז"ל. ומצאתי מלת וּלְמַה מנוקדת בשור"ק ושב"א. ויש מוחקין מלת אמרו גם החכם הר"ס ז"ל מחקה מספרו. ועיין בערוך וז"ל כאשר הוא כתוב שם בדפוס פי"ז בכלים ושתי חומות היו בשושן הבירה פי' יש מי שאומר מקום היה בנוי בבית המקדש צורת שושן הבירה ועשו בנין אמה אחת כמדת משה רבינו שעשה בה כל כלי הקדש ותוספת חצי אצבע בקרן מזרחית צפונית בנין אמה ואחת יתירה בקרן מזרחית דרומית ע"כ ואם אין טעות צ"ע לע"ד:

## משנה י

**ר"מ אומר וכו'**. ואית דגרסי ר"מ אומר כל האמות היו בבינונית וכו'. תניא בתוספתא ר"מ אומר כל מדות שאמרו חכמים בכרם כגון חרבן הכרם ומחול הכרם ופסקי עריס ומותר אפפיירות כולן באמה של חמשה טפחים חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד שהן באמה של ששה טפחים שנאמר ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטופח שיהא למזבח שני מדות יכול יהו כולן באמה של חמשה טפחים ת"ל באמות אמה אמה וטופח באמה שהיא יתירה על חברתה טפח פי' חרבן הכרם הוא קרחת הכרם דפ"ק דערובין וכולן שנינו בהן אמות פ"ד דכלאים קרחת הכרם בה"א שש עשרה אמה ותנן פ' ששי דכלאים פסקי עריס שמנה אמות ועוד. ובפ"ז דכלאים תנן מותר אפיפיירות ואין שיעורם

במשנה מפורש אבל בירושלמי מפ' מותר אפיפיירות ששה טפחים ושמא ר"מ היה שונה אמה ע"כ מה"ר שמשון ז"ל ואם אין טעות בתוספתא נראה דתרי תנאי אליבא דר"מ:

**ר' יהודה אומר אמות הבנין**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. ואית דגרסי הבניין: בפי' ר"ע ז"ל. והלכה כר"מ אמר המלקט ודוקא מזבח הזהב שהיה מרובע אמה על אמה באמה בת חמשה טפחים וכן גובה היסוד וכניסתו וכן ג"כ כניסת הסובב וכן ג"כ גובהן של ד' קרנות המזבח הוא דהוו באמה בת חמשה טפחים אבל גובה הסובב היה באמה בת ששה טפחים וכן ג"כ רבוע כל קרן של מזבח הנחשת היה ששה טפחים על ששה טפחים:

## משנה יא

**ויש שאמרו מדה דקה וכו'**. ה"פ דהני תלתא באבי ויש שאמרו דקתני במתני' בתחלה פירש לנו התנא דמדה דקה האמורה בכל מקום היא מדברית והדר מפ' מדה בינונית דהיינו ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם אם גדול גדולה ואם קטון קטנה ואם בינוני בינונית והדר מפ' בבא תליתאה ויש שאמרו מדה גסה וכולהו הני דאזיל ומפ' מלא חרווד רקב וכו' הוו מדה גסה. לשון ה"ר יהוסף ז"ל ויש שאמרו במדה דקה וכו' פי' יש דברים אחרים שאמרו חכמים בשיעור שלהם ואינם אלא במדה דקה ומה הם מדות הלח וכו' ויש דברים אחרים שאמרו חכמים והשיעור שלהם הוא לפי האדם כגון הקומץ של המנחה שאין לו מדה אלא לפי גודל יד הקומץ וכן המלא חפנים שלוקח כ"ג מן הקטרת ביום הכפורים הם לפי גודל ידי הכהן גדול וכן השותה מלא לוגמיו ביוה"כ ויש דברים אחרים שאמרו בהם חכמים ואינם אלא במדה גסה והם מלא תרווד וכו' עכ"ל ז"ל. עוד הגיה קומץ המנחה וחופני הקטרת וכתב ס"א גרסי' כמו בדפוס הקומץ את המנחה וחופן את הקטרת ונ"ל דשבוש הוא ע"כ. ונלע"ד לפי הגהתו דמלת קוֹמֶץ בנקוד סגו"ל גרסי' המ"ם. ומלת וְחָפְנֵי גרסי' החי"ת בקמ"ץ חטוף מפני השב"א שבפ"א והנו"ן בציר"י והוא סמוך דוק:

**ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם**. בטור א"ח סי' תקפ"ו כתב דהא דאמרי' שיעור שופר כדי שיאחזנו לאו אתוקע קאי דא"כ ה"ל למיתניה הכא בהדי כל הני דמני דשיעורן הכל לפי מה שהוא אדם אלא ודאי כדי שיאחזנו אדם סתמא קאמר דהיינו טפח. ובגמ' בפ' בכל מערבין מוקמינן לה כסומכוס דאמר אין מערבין לישראל אלא בחולין דמידי דחזי ליה בעי' והכא נמי במתני' בעי' שיעור מה שהוא אדם ואין שיעורן שוה בכל ובעי התם בגמ' לימא פליגא אדר"ש בן אלעזר דאמר מערבין לחולה ולזקן כדי מזונו ולרעבתן כסעודה בינונית של כל אדם ומשני מתני' דתלי שיעורא באדם עצמו בחולה ובזקן

ולקולא ולא ארעבתן ולחומרא דבטלה דעתו. ובפ' מי שהוציאוהו אמרי' דארבע אמות שאמרו לענין שבת באמה דידיה יהבינן ליה והא דלא תני לה הכא במתני' משום דלא פסיקא ליה דאיכא ננס באבריו שגופו בינוני ואמתו קצרה ולא סגי ליה באמה דידיה ובעי למיתב ליה באמה של קדש:

**ובמזון שתי סעודות לעירוב**. כצ"ל ובמזון בבי"ת:

**ר' יהודה אומר לשבת אבל לא לחול**. רבינו יהונתן הכהן ז"ל מפרש טעם כיצד הוי להקל לר' יהודה מלבד הטעם שפירש ר"ע ז"ל וכתבתיו בפ"ח דמסכת עירובין:

**זה וזה מתכונין להקל**. כך היה צ"ל אמנם אני רואה שבפירוש הרמב"ם ז"ל שכתוב זה וזה והרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה אלו ואלו. ועיין במ"ש שם בפ"ח דעירובין סימן ב':

## משנה יב

**כמוה וכגרעינתה**. עיין במה שכתבתי בפ' בתרא דיומא סימן ב':

**כפיקה גדולה שלהן**. פי' הרמב"ם ז"ל כפיקה הגדולה שקושרין בהן שכן דרך לקשור בשולי הנודות וכשניקבו בשיעור שתצא מהנקב אותה הפיקא טהרו וכן פי' הרא"ש ז"ל וכן משמע קצת מתוך פי' הר"ש ז"ל:

**ר' יוסי אומר ישנו כראש גדול של אדם**. בתוספתא קאמר ר' יוסי ישנו כראש פר גדול של צפורי ואחרים אומרים משמו טפח ושליש טפח וכך היו משערין עד שלא בא בן בטיח. ור' טרפון אומר פושט ראשי אצבעותיו ומראה ר' עקיבא אומר קופץ ראשי אצבעותיו ומראה ר' יהודה אומר מניח אצבעו על גודלו וכופל וחוזר ומוריד:

**וכסלע הנירונית**. מטבע של נירון קיסר היינו ההוא דערק ואיגייר ונפק מיניה ר"מ כדאיתא ס"פ הניזקין (גיטין דף נ"ו.) וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל פ' לא יחפור (בבא בתרא דף י"ט) דמוכח במסכת בכורות פ' על אלו מומין שסלע נירונית יתרה על סלע סתם שבתלמוד שסלע סתם פחות הוא ממקדח סתם וכ"ש ממקדח גדול ע"כ וע"ש עוד:

**שהוא כפונדיון**. פי' וכמה הוא המקדח הגדול הוא כגודל פונדיון או כגודל סלע או כשיעור מלא נקב שבעול ה"ר יהוסף ז"ל:

## משנה יג

**העושה כלים מן הגדול בים וחבר להם מן הגדול בארץ אפי' חוט אפי' משיחה**. ובלבד שיחברנו לו בדרך וכו' לשון ר"ע ז"ל והיינו דקתני דבר שכיוצא בזה מקבל טומאה:

## משנה יד

**ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה וכו'**. בעושה כלים מפ' לה הר"ש ז"ל כדמפרש ר"ע ז"ל והרא"ש ז"ל ג"כ הסכים לפירוש זה וכתב אבל הרמב"ם ז"ל פי' דבמינים עצמן

מיירי ולא מני תנא אלא טומאה דאורייתא אבל ארץ העמים טומאתה מדרבנן וכן נמי נבלת עוף טהור דמטמא אע"פ שנברא ביום חמשי חדוש הוא ומדרבנן וס"ל להרמב"ם ז"ל שכל מה שאינו מפורש בתורה נקרא מדברי סופרים אפי' הדברים שהן הלכה למשה מסיני ע"כ וצ"ע לע"ד. ועיין במה שכתבתי בהקדמה לסדר זה סימן כ':

**מה נשתנה כנף העוז מכל הכנפים וכל מה שנברא ביום הששי טמא**. כך צ"ל. ויש גורסי' מה שנתה כנף העוז וכן הגיה החכם הר' יהוסף ז"ל והחכם הר"ס ז"ל:

## משנה טו

**העושה כלי קבול מכל מקום טמא**. ואפי' לא עשאו ראוי לקבל אלא משהו עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט נראה שהוא פי' עצמו אבל הרמב"ם ז"ל וגם הר"ש והרא"ש ז"ל פירשו דאסיפא קאי העושה וכו' מ"מ טמא אפי' מעור המצה ומן הנייר וכו' ושמא שהוא פי' הרמב"ם ז"ל שם בחבורו ר"פ שני:

**הרמון והאלון וכו'**. תוס' פ' במה אשה (שבת דף ס"ו) כתבו דאילו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שאינם מקבלין טומאה לפי שאינם מתקיימין ע"כ. וכן פסקה הרמב"ם ז"ל שם בחבורו אלא שקשה בעיני שהוא דימה שם דלעת היבשה ללפת ואתרוג:

## משנה טז

**האסל**. פי' הרמב"ם ז"ל הסרסור מרמה ומשים בראשה בית קבול מעות להשים שם מה שיגנוב מדמי החפץ ולא יודע:

**קנה של עני**. פי' ראשון שהביא ר"ע ז"ל הוא פי' הרמב"ם ז"ל:

**אוי לי אם אומר וכו'**. בבא בתרא פ' הספינה דף פ"ט אמרה ג"כ גבי מדידות של רמאות ואמרי' התם ולמה אמרם משום דכתיב כי ישרים דרכי ה':

## משנה יז

**תחתית הצורפים**. פי' הרמב"ם ז"ל החתיכה של עץ שמרכיבים עליה הסדן היא ששמה תחתית וכשמגביה הברזל ממנה מקבץ בה שיפת הזהב או הכסף אבל של נפחים לא. ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סי' קצ"ה:

**פנקס שיש בו בית קבול שעוה**. שהוא חקוק וממלאין החקק שעוה וכותבים בו:

**טמא ושאין בו טהור** כצ"ל:

**מחצלת הקש וכו'**. וכתב הר"ש ז"ל דפירש רש"י ז"ל דפליגי בהא דמר חשיב ליה כשל עץ ומר לא חשיב ליה כשל עץ וכאן לא יתכן לפ' כן דטומאת מחצלת משום דעביד ליה לשכיבה ומשמע בספ"ק דסוכה דטמא מדרס אפי' מידי דלאו עץ ונראה דפליגי אי חשיב דבר מעמיד אי לא דאין מקבל טומאה אלא דבר המעמיד כדמוכח בתוספתא ע"כ:

**שפופרת הקש**. הוא ג"כ כלי קבול אע"פ שהוא קטון שהוא קנה התבן:
**של חלף**. בספ"ק דסוכה גרסי' חילת והוא החלף הר"ש והרא"ש ז"ל:
**שפופרת הקנה שחתכה לקבלה טהורה עד שיוציא את כל הככי**. ביו"ד אחת גרסי' לה. וברמב"ם פ' שני דהלכות כלים אלא שצ"ע שמהרי"ק ז"ל כתב שם שהיא תוספתא ונראה שנפל טעות סופר שם בדפוס ששם הביא הרמב"ם ז"ל שתי בבות המתחילות שפופרת הקנה שתתכה וכו' הראשונה היא משנתנו והשנית היא תוספתא ומה שכתב שהיא תוספתא פי"ד דכלים דהיינו פ"ז דב"מ דכלים ושפופרת דמתני' נשמטה מן המורה מקום דוק ותשכת ומכל מקום נראה דמתני' ר' יהודה היא שכך אמר בתוספתא דאילו ת"ק דידיה אמר משיחסום ויקנב:

## פרק יח

### משנה א

**ובה"א נמדדת מבחוץ**. פי' רש"י ז"ל בשבת פ' כירה (שבת דף מ"ד) דרואין אותה כאילו היא עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסברי אף עבייה נמדד עמה והמוכני אינו נמדד עמה להשלים דרואין אותה כאילו היא עומדת בתוך כלי ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסברי אף עבייה נמדד עמה והמוכני אינו נמדד עמה להשלים דרואין כאילו ניטל המוכני ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי ע"כ:
**ועובי לבזבזים**. לבזבז הוא הזֵר שעל השפה. ועיין בתוספתא שהביא הרב רבינו שמשון ז"ל:

### משנה ב

**מוכני שלה**. בשבת פרק כירה דייקינן הא אין עליה מעות שריא אף על גב דהוו עליה בין השמשות ומוקמינן לה כרבי שמעון דלית ליה מוקצה ובתר הכי בדף מ"ו דחיק לאוקמא כשלא היה עליה המעות כל בין השמשות:
**ואינה מצלת באהל המת**. אית דגרסי ניצלת פי' אם היתה שידה ומוכני שלה באהל המת השידה טהורה שהיא מחזקת מ' סאה והמוכני טמא אבל ברוב המשניות גרסי' מצלת וכן בפ' כירה פי' דאם השידה בבית הקברות וכו' כדפי' ר"ע ז"ל א"נ במוקף צמיד פתיל מיירי ומונחת באהל המת והכלי בתוך השידה והיא נקובה בצדה מקום שהמוכני תופפת וממעטת אותו הנקב הר"ש ז"ל:

**כיצד מודדין אותו ראש תור**. פי' הרא"ש ז"ל הקמרון עובר מכל צד מעבר לדופני השידה כי הוא רחב יותר מן השידה וכשבא למדוד חלל הקמרון שהוא כנגד השידה מותח חוט מראש הכותל של השידה עד אמצעיתה של ראש הכיפה וכן מצד האחר והחלל שבין החוטין הוא מודד והרמב"ם ז"ל פי' דאפי' אין הכיפה עוברת על דופני השידה מודדין כמו שציירתי קמרון זהו % לפי שעיגול הכפה אין עושין אותה בשוה יש שעושין אותה כחצי עגול ויש שעושין אותו קרוב להיות חד מלמעלה לכך נתנו מדה אחת לכולה. אם אינה יכולה לעמוד השידה בלא הקמרון טהורה אע"פ שאינה מקבלת והרמב"ם ז"ל פי' שהקמרון מכביד עליה ומטה אותה לצד אחד ואינה יכולה לעמוד השידה בפ"ע אא"כ נסמכת טהורה עכ"ל הרא"ש ז"ל:

**כיצד מודדין אותה**. פי' כיצד מודדין השידה הנז' לעיל דתנן ונמדדת עמה. ה"ר יהוסף ז"ל:

## משנה ג

**ומלבני בני לוי טהורים**. מצאתי כתוב לשון הרא"ש ז"ל ושל בני לוי טהורים שהולכים לירושלם מעיר לעיר ומפרקים מטותיהן ונושאין אותה עמהם ומניחין המלבנות בבתיהן ומשום דלא קביעי במטה טהורים ע"כ:

## משנה ד

**מלבן**. פי' הרמב"ם ז"ל הוא עץ מרובע ארוך בארך המטה מכוייר ומצוייר ומשימין אותו לפני המטה לצד חוץ ויש בו נקבים שמכניסין אותו בהן להחזיקו עם המטה ונעשה אותו מלבן מכלל המטה והוא פני המטה ומלבני בני לוי הוא עץ מרובע ארוך שעומד על שני רגלים כזה % או כזה % והיו תולין בו הלוים כלי זמר שהיו אומרים עליהם השיר בכל יום עכ"ל ז"ל והרא"ש ז"ל פי' מלבן לכרעי המטה עביד כדמשמע בפ' המוכר את הבית דבעי ר' ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו והוא חתיכת עץ חלול ונכנס בו כרע המטה כמו מלבן שעושין בו הלבנה ומגין על הכרע שלא ירקב מלחלוחית הקרקע ואיכא דמטלטלי בהדה דמטה ואיכא דלא מטלטלי כדמוכח התם והני דמטלטלי עמה טמאים דכמטה דמו וכן פי' רש"י ז"ל בפ' כירה וכן ג"כ פי' הר"ש ז"ל:

**שנתנו על לשונות** פי' הר"ש ז"ל עץ עשוי כעין לשון שהמלבן מונח עליו דהרבה דברים נקראין לשון כדאשכחן וכו':

## משנה ה

**ר' נחמיה מטמא**. ואין הלכה כר' נחמיה עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט עיין במ"ש בסוף פירקין.

**גדד שתי לשונות לוכסן גדד שתי כרעים טפח על טפח לוכסן או שמיעטה פחות וכו'.** כך צ"ל. ופי' ה"ר שמשין והרא"ש ז"ל מן התוספתא מוכח דשתי לשונות היינו חבלים וקרי להו לשונות מפני שאינם עגולים כשאר חבלים שלא יזיקו לשוכב עליהם. וכתב עוד הרא"ש ז"ל דהא דקתני גדד שתי לשונות טהורה אחבלים קאי דהוי כאילו נתפרקה כל המטה ותנן בריש פירקין דלקמן המפרק את המטה להטבילה הנוגע בחבלים טהור ע"כ והפירוש אבל מיטה טמאה וכן פי' הר"ש ז"ל ג"כ:

## משנה ו

**עד שנשברה שניה טהורה.** ואע"ג דאיכא קצרה ושתי כרעים שהרי שתי הקצרות והכרעים קיימין אפ"ה טהורה מידי דהוה אנגנב חציה או חלקוה אחין הר"ש והרא"ש ז"ל. ועיין במ"ש במתני' דלקמן פכ"ו סי' ד':

## משנה ז

**וחברה למטה כולה טמאה מדרס.** כך צ"ל. ופירשו הר' שמשון והרא"ש ז"ל כרע של מטה שהיתה טמאה מדרס ואע"ג דמכי פירשה הכרע מן המטה טמאה מדרס נטהר כיון דלחודיה קאי כדתנן לעיל דקצרה ושתי כרעים בעינן או ארוכה ושתי כרעים מ"מ חוזר לטומאתו הישנה ואפי' חברה למטה האחרת הטהורה כל זמן שכל פרקיה קיימין שהמטה ח' פרקים כדתניא בתוספתא:

**טומאת ז'.** כגון שנגעה המטה במת ואח"כ פירש הימנה כרע זה עכ"ל ז"ל. ור"ע ז"ל כתב היתה טמאה טומאת שבעה כגון שנגעה במת וכתב עליו ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל עיין במסכת אהלות פ"ק סי' ב' שפי' ר"ע ז"ל שגם כלי שטף הנוגעים במת נעשין אבי אבות וכלים בכלים אב הטומאה ודו"ק ע"כ:

## משנה ט

**או חלקוה אחין.** אית דלא גרסי מלת או:

בפי' ר"ע ז"ל. וכי מהני דוקא וכו'. אמר המלקט פי' דקתני לעיל בפירקי' כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה כולה טמאה מדרס דשמעת מינה דאפי' כרע אחת טמאה וכ"ש ארוכה ושני כרעים היינו דוקא במקום שהכל לאדם אחד שסופו להחזיר וזהו מה שכתבו הרא"ש והרא"ש ז"ל דהא דתנן לעיל דאפי' כרע אחד טמא היינו כשהחזירה למטה אבל כל זמן שלא חברה למטה טהור אפי' המטה של אדם אחד ע"כ. ופשוט הוא דרבותא איכא בטפי במילתייהו ממה שפי' ר"ע ז"ל:

**ומיטהרת אברים.** כשבא להטבילה מטביל הכרע בפני עצמה ולא חבילה עם הקצרה שהקצרה וכו' לשון ר"ע ז"ל עד וכך פירשוה רבותי. אמר המלקט התוס' דפ"ק דסוכה

והר"ש והרא"ש הם הם שפירשוה כך ע"פ התוספתא ומתני' ר"ש היא ולא רבי דלרבי אין מיטהרת לר"א אא"כ היא שלימה אבל הם ז"ל פירשו מסברא דנפשייהו מיטמאה חבילה פי' כשהיא שלימה אבל נתפרקה אברים אינה מקבלת טומאה אפי' ארוכה ושתי כרעים ומ"מ מודה ר' אליעזר דאם נתפרקה וחזר וחברה חזרה לטומאתה הישנה כדקיימא ומיטהרת חבילה דאם טמאה היא אין טבילה עולה לה אברים אברים אלא מחברה ומטבילה ומה שאמרו חכמים מיטמאת אברים פירשו בפ"ק דסוכה שר"ל שאם תהיה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים ואז מיטמאת ואע"פ שהיא מקצת מטה לפי שראויה להשימה בצד מקום גבוה ולהטות הנסרים עליה וליישן על גביהן וכן אומר שאם נטמאת בהיותה שלימה וחתכה והטבילה אברים אברים נטהרה והוא ג"כ פי' הרמב"ם ז"ל וקשה לע"ד שהוא ז"ל פסק לעיל בפירקין דאין הלכה כר' נחמיה דמטמא בניטלה ארוכה ושתי כרעים וכיצד פירש כאן אליבא דחכמים דהלכתא כותייהו מאי דמפ' רב חנן שם בפ"ק דסוכה דההיא סוגיא אליבא דר' נחמיה וחפשתי בהלכות כלים ומצאתי שכן ג"כ פסק בפכ"ו בניטלה ארוכה ושתי כרעים דטהורה דלא כר' נחמיה ואח"כ בסמוך לזה פסק כחכמים דמתני' וכפירוש הגמרא דסוכה והשיגו על זה הראב"ד ז"ל וז"ל אמר אברהם זה לדעת ר' נחמיה ודלא כרבנן עיין במשנה פי"ח ועוד קשה דידיה ולמעלה לא כתב כן ע"כ. ולקושיא קמייתא תירץ מהרי"ק ז"ל דלא הוי קושיא דאיכא למימר כיון דחכמים דר' אליעזר סברי כר' נחמיה נקטי' כותייהו אבל מה שכתב קשה דידיה אדידיה קשה ותירץ הוא ז"ל די"ל שרבינו סובר דלא שייכא הא פלוגתא בהא פלוגתא דפלוגתא דת"ק ור' נחמיה בשהיתה המטה טמאה מדרס ובהא הלכה כת"ק דמטהר בניטלה ארוכה ושתי כרעים דכיון שאין צורת המטה עומד אזלא לה טומאה ופלוגתא דר' אליעזר וחכמים במטה טהורה וקאמרי חכמים שאע"פ שניטלה ארוכה ושתי כרעים מקבלת טומאה מפני שראויין לסומכן וליישן ולישנא דרבינו דייק הכי בהדיא ולישנא דמתני' נמי דייקא הכי דגבי פלוגתא דר' נחמיה קתני מטה שהיתה טמאה מדרס וגבי פלוגתא דר' אליעזר קתני מטה מיטמאת אברים עכ"ל ז"ל:

## פרק יט

### משנה א

**והנונע בחבלים** גרסי' וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט איני יודע מנין לו זו הגרסא שהרי הרמב"ם ז"ל לא פירשה לא בפירושו למשנה ולא בחבורו בהלכות כלים ספכ"ו גם אינה לא בפירוש הר"ש ז"ל ולא בפי' הרא"ש ז"ל וא"כ דילמא מתני' מיירי במטה שיש בה

קצרה ושתי כרעים דטמאה לכ"ע ואעפ"כ הנוגע בחבלים טהור דמכי פירקה שוב אין בה טומאה אבל לעולם המפרק טמא עד שיטהר עצמו אח"כ בא לידי באור הרמב"ם ז"ל על משנתנו מוגה ומשמע משם דהנוגע גרסי' וגם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל מחק הוי"ו:
**מן הקשר ולחוץ טהור**. אע"פ שסוף החבל השני ליארג:
**ר' יהודה אומר שלש אצבעות**. לחבל שהיה עביו ידוע אצלם יהיה שיעורו שלש לפי שכל שהחבל עבה צריך להניח יותר חוץ לקשר. הרמב"ם ז"ל:

## משנה ב

**מחמשה ועד עשרה טמא**. וצריך להטביל גם החבל עד עשרה: שבו קושרין את הפסחים. זכר לפסח מצרים דכתיב והיה לכם למשמרת וכתיב אסרו חג בעבותים רש"י ז"ל שם בחולין. [הגהה ותימה שמצאתי במשניות שהעבירו הקולמוס על מלות שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המטות]. ומסיק התם בגמ' דכל היכא דקתני עד זיל ביה לחומרא ואי עד ועד בכלל קולא היא אימא עד ולא עד בכלל ודייק לה מברייתא דקתני עלה דמתני' חמשה טפחים כלמעלה עשרה כלמטה פי' חמשה טפחים כלמעלה וטמא דעד דקתני עד חמשה טהור ולא עד בכלל עשרה כלמטה דהאי עד דקתני ועד עשרה טמא ועד בכלל קאמר אלמא לעולם בתר חומרא אזלינן וכן א"ר יוחנן כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים דלהקל פי' כל שיעורי חכמים להחמיר דאי מצומצם חומרא הוא שערינהו במצומצם ואי מצומצם קולא הוא שערינהו בשוחק חוץ מכגריס של כתמים ששנינו בנדה דהרואה כתם של דם בבגדה כגריס טמא דמספקי' ליה בדם נדה אע"ג דכי משערת ליה במצומצם חומרא היא לא הויא טמאה אלא ביותר מכגריס אבל כגריס עצמו מחזקינן ליה בדם מאכולת והיינו להקל דאע"פ דכגריס שיעורו בעי' כגריס ועוד והכי תניא בהרואה כתם וטעמא משום דכתמים עצמן דרבנן דמדאורייתא עד דחזיא מיופה כדכתיב דם יהיה זובה בבשרה ורב חסדא נמי ס"ל התם בפ' הרואה כתם כר' יוחנן אבל רב הונא פליג עליה דרב חסדא וס"ל דאפי' גבי כתמים אזלינן בעד ועד בכלל או אפכא לחומרא הלכך הרואה כתם כגריס הוי כיותר מכגריס דעד ולא עד בכלל דאי אמרת עד ועד בכלל הוה ליה קולא וטהורה. וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פכ"א חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה עד סוף ד' טפחים הנוגע בו טהור שאינו מצרכי המטה לפי שאינו ראוי לכלום מתחלת חמשה ועד סוף עשרה טמא מפני שתולין בו את המטות מעשרה ולחוץ טהור מפני שהוא יתר על צורך המטה ע"כ:

## משנה ג

**כל שהוא דברי ר' מאיר**. כך צ"ל:

**עד עשרה טפחים**. מחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת עד:
**כדי לעשותו חבק לחמור**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

## משנה ד

**ר' יוסי אומר נישא הזב על המטה והמזרן עשרה טפחים**. כך מצאתי מוגה:
בסוף פי' ר"ע ז"ל. פכ"א ונראה לי ששם חזר בו וכו'. אמר המלקט שכן כתב דרס הזב על המזרן היוצא מעשרה ולפנים הרי המטה כולה מדרס מעשרה ולחוץ טהורה. וז"ל הרא"ש ז"ל ואם נישא הזב על המזרן תוך עשרה טפחים חשיב כמטה לקבל טומאת מדרס אבל מחוץ לעשרה טהור לגמרי ואף מגע מדרס אין בו דודאי כשנטמאת המטה המזרן טפל למטה ואף חוץ לעשרה טמא מגע מדרס אבל כשדרס הזב על המזרן לא הוי בר קבולי טומאת מדרס אלא שהוא יד למטה ודוקא בתוך עשרה אבל חוץ לעשרה אפי' מגע מדרס אין בו [אבל הר"ש כ' דחוץ לעשרה טהור מתורת משכב אבל דינו כנוגע במשכב (לפי הגהת הנופ"ש) ובס' ת"נ כ' על דברי הרא"ש אלו וז"ל אבל מדברי הר"ב ז"ל משמע דמזרן עצמו בר קבולי טומאת מדרס הוא שכ' אבל מעשרה ולחוץ כו' ולא נטמאת בטומאת המזרן ע"כ וצ"ל דמר חשיב ליה עביד למשכב ומושב ומר לא חשיב ליה ע"כ:] ובתוספתא קתני דגם המטה טהורה לגמרי [והר"ש פי' דר"ל טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס:] עכ"ל ז"ל וכתב הרמב"ם ז"ל שם בחבורו בד"א למדרס אבל לשאר טומאות אפי' מאה אמה כולו חבור כיצד וכו'. וכתבו ר"ע ז"ל במתני' דבסמוך:

## משנה ה

**כולה טמאה מדרס**. ואע"פ שכשדרס הזב על המיזרן המטה טהורה היינו לפי שהמטה עיקר ואינה בטלה לגבי המיזרן אבל מיזרן בטל הוא אגב המטה הר"ש והרא"ש ז"ל:

## משנה ו

**ונגע בהן המת**. באחד מהם כשהם כרוכים או במטה או במיזרן:
**ולא שינה את הנקבים טמאה נשתברו חדשות טמאה**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וכך נראה מפי' הרמב"ם ז"ל המוגה:
**נשתברו חדשות טמאה**. דהא אפי' לא עשה לה חדשות טמאה היא בקצרה ושתי כרעים והאי דנקט ועשה לה חדשות לאשמועי' דאם נשתברו הישנות אע"פ שכבר עשה לה חדשות טהורה:

## משנה ז

**תיבה שפתחה מלמעלה טמאה**. גרסי' ובסמוך בסי' ט' ברישא שונה דין תיבה שפתחה מצדה וכדלקמן בפכ"ד דמחלק בין פתחה מצדה לפתחה מלמעלה וי"ס דל"ג האי בבא

אמנם אדרבא מצאתי בהפך שבדפוס אחד שהיה חסר והגיהוהו וגם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיהו והוסיפו במשנתו בספרו שהיתה זו הבבא חסרה שם:

**טמאה טומאת מת.** דוקא טומאת מת אבל לא טומאת מדרס אפי' פתחה מצדה הרא"ש ז"ל. ועיין ברמב"ם פכ"ה סי' ט"ו אם אותה היא משנתנו שאע"פ ששם כתוב תיבה שפחתה מלמעלה וכו' פחתה מצידה וכו' נראה שהוא טעות וצריך להיות פתחה אבל דין נפחתה כתבו בפכ"ו סי' ו' [ובס' ח"נ כ' כן משמיה דנפשי'. וע"ש בס' ח"נ שסיים נ"ל אבל קשה לפי מה שציין הכ"מ שם בספי"ט והו"ל לציין פכ"ד וגם אי גרסי' פתחה ק"ק שדין זה כתבו ברפכ"ז ע"ש וצריך יישוב. ע"כ:]:

## משנה ח

**התורמיל שנפחת הכיס שבתוכו טמא.** כך צ"ל וקאי נפחת אכיס שבתוכו וכן הוא ברמב"ם פ"ז דהלכות כלים סי' ז' ח':

**טהורות.** קאי אחמת אע"פ שהלשון דחוק וכן משמע מתוך פי' הרמב"ם ז"ל:

## משנה ט

**תיבה שפתחה מצדה.** גרסי' הכא וכן הוא ג"כ בהר' שמשון ז"ל:

**נפחתה מלמטה ר"מ מטמא.** טומאת מדרס דחזיא לישיבה וטמא נמי טמא מת אע"ג דלא חזיא לתשמיש דכל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת הרא"ש ז"ל:

## משנה י

**משפלת שנפחתה.** כצ"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. צ"ל שמוליכין בה הזבל לאשפה. ופי' הרא"ש ז"ל משפלת שנושאין בה הזבל ומשמש ישיבה עם מלאכתה כמו שנפחתה מצדה. וז"ל הר"ש ז"ל משפלת כעין סל או קופה שפתחו מן הצד וכשנפחתו שוליה הופך צד העליון למטה ומשתמש בו ומטהרי רבנן משום דעיקר תשמיש שלה בטל ע"כ:

**וחכמים מטהרין.** משום דקיימא לן דכל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת והוא פי' הרמב"ם ז"ל במשנתנו ובמשנה דלעיל. ובשם הרא"ש ז"ל כתבתי במתני' דלעיל דלר"מ אה"נ דמטמא טמא מת ג"כ:

# פרק כ

## משנה א

**הכרים והכסתות.** לעיל פט"ז כתבתי בשם תוס' ז"ל דכר גדול מכסת:

**והמרצפים.** כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל בלתי וי"ו בין הצד"י לפ"א:

**שנפחתו הרי אלו טמאים מדרם**. ורבנן דפליגי אר"מ בסוף פירקי' דלעיל מודו באלו לפי שהישיבה מתחלה אינה מזקת לתשמישם כלום והוי כמו שנעשו מתחלה לישיבה ולתשמיש הרא"ש ז"ל:

**קלסטר**. גרסי' והוא כמו טרסקל. ופירש בערוך ואית דגרסי קרסטל והוא כלי של עור ומחזיק ד' קבין שהן שני שלישי סאה שהסאה ששה קבין ע"כ. ומצאתי שניקד ה"ר בצלאל אשכנזי ז"ל הטי"ת של קרסטֶל בציר"י:

**תורמיל**. תרגום ילקוט תורמילא:

**כריתות**. פי' הרמב"ם ז"ל בל' ערבי רכווא אלמא וי"ס הכריסית אבל בערוך כרתית. ועיין בספר קרבן אהרן פרק ראשון דפרשת זבים:

**והמזוודה**. משמע בדלי"ת גרסי' לה מלשון תרגום צידה זוודין אבל בערוך הביאו בערוך מזר ברי"ש אע"פ שפירש שהוא כיס שנותנין בו צידה לדרך וי"א נוד צבוע ופתוח לשום בו לחם וצידה לדרך וכן תרגום צידה זוודין והכין הוא זה והמזורה ובלשון ישמעאל שם הכלי מזור עכ"ל ז"ל. וכתב הרב בצלאל אשכנזי ז"ל נ"א והמיזדא ע"כ:

## משנה ב

**חמת חלילין**. פי' בערוך נוד קטן שעושין הרועין לזמר בו ולקבץ הבהמות וכן עושין אותו לוקחין עור הגדי וקושרין כל נקביו לבד משתי ידיו ובנקב אחד קושרין שפופרת של קנה ובאותו קנה מניח פיו ונופחו ויוצא הקול מן הקרנות כמשתי שופרות ויש נקבים קטנים בצדי הקרנות ומחליף אצבעותיו על הנקבים ומזמר בהן ע"כ. ונראה דגרסי' חֲמַת החי"ת בציר"י והמ"ם בפת"ח שהוא סמוך כמו וחמת מים:

**טהורה מן המדרס**. דלא חדא לשכיבה שהרוח יוצא והיא מתקפלת:

**עריבת פיסונות**. של עץ ובלשון שני פי' בערוך עריבה שעושין בה הבנאים הטיט:

**עריבה משני לוג וכו'**. בפ' בתרא דמסכת ידים קרי לה עריבת הרגלים ומתני' דקתני דמטמא מדרס דלא כר' עקיבא דפליג התם וקאמר דאין שם מדרס עליה ואפשר לומר דשיערו חכמים דיותר מט' קבין אינה טמאה מדרס משום דעד ט' קבין הוא שיעור כלי הראוי לבעל קרי החולה או שמא כך הלכה למשה מסיני:

**בקדים ונצרקה**. כמו ונצמקה וכיון שנצרקה נסדקה כן מצאתי בקצת פירושים להר' שמשון ז"ל:

**וחומר בשירי כלי נצרים**. מצאתי שמחק הרב בצלאל אשכנזי ז"ל מלת בשירי והכן משמע למי שיעמיק:

**עד שיתחסמו**. כדתנן לעיל פט"ז הסלין של עץ משיחסים ויקנב:

## משנה ג

**מקל שעשאו יד לקורדום**. גרסי' וכן הוא ברמב"ם פ' עשרים דהלכות כלים וכן הגיהו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. ובשבת פ"ד רמי עלה מהא דתניא שלל של כובסין ושלשלת של מפתחות והבגד שהוא תפור בכלאים חבור לטומאה עד שיתחיל להתיר אלמא שלא בשעת מלאכה נמי חבור ומשני הכא שלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזורקה התם שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה דאי מיטנפי הדר מחוור להו ביחד ע"י השלל הזה. וכתבו שם תוס' ז"ל בדף מ"ט חבור לטומאה משמע אבל לא להזאה משום דאפי' בשעת מלאכה לא הוי חבור דבר תורה דלא חשיב כלל בית יד בשום פנים כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה ע"כ. ועיין על זה ברמב"ם פי"ב דהלכות פרה אדומה סי' ד':

בפי' ר"ע ז"ל. צ"ל דיו שנים סטר צד כדכתיב ולסטר חד הקימת וכדמתרגמי' ולצלע המשכן ולסטר משכנא:

**עוד** בסוף דבור זה לר"ע ז"ל צריך להגיה ופעמים שעושים אותם ידות מברזל ופשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה. ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ' עשרים וכן הדיוסטר שהן כשני כלים והמסמר מחברן להיות מסך עליהן הרי הן חבור בשעת מלאכה ע"כ. ותרגום בכשיל וכילפות בקופיץ ומיפסלת דיוסטר:

**ואין חבור לו**. שאם נגעה טומאה בכלונס לא נטמא הדיוסטר שהרי הכלונס עצמו לא נטמא שאינו כלי כלל כ"ש שלא יביא טומאה הרמב"ם ז"ל:

**עשה לו דיוסטר**. לשון הרמב"ם ז"ל בפ' עשרים דכלים סי' י"ג עשה קצת הקורה דיוסטר כל שהוא מן הקורה לצורך הדיוסטר חבור לדיוסטר והנוגע בשאר הקורה טהור שאין כל הקורה חבור ע"כ:

**אין טמא אלא צרכו**. לא אמר אין טמא אלא מקומו כדלקמן שכאן הוא יותר ממקומו:

**כסא שקבעו בכלונס**. רישא דמתני' אשמעי' דין חבור דטומאת מת והשתא בכסא אשמעי' דין חבור דטומאת משכב הזב וחבריו. ומצאתי שנקד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הנו"ן של בכלונֵס בציר"י:

## משנה ד

**אע"פ שקבעה בכותל טמאה**. ולא בטלה מתורת כלי כמו דף של נחתומין שקבעו בכותל דמטמאו ליה רבנן לעיל בפט"ו:

## משנה ה

**ופת שקבעו בנדבך**. פי' הרמב"ם ז"ל שהוא חתיכת עץ עבה נועצין אותה בכותל ובונין עליה וכן פי' הר"ש ז"ל ג"כ לקמן בפכ"ב וגם ר"ע ז"ל כדמוכח מן התוספתא. ומצאתי

שניקד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כופֶת הפ"א בסגו"ל. ומה שהרמב"ם ז"ל מפ' מהו נדבך כתבתיו בפ' שני דמסכת ברכות:

**מפץ** כך מצאתיו מנוקד בשני קמצי"ן:

בפי' ר"ע ז"ל. נראה שצ"ל וכל כמה שלא קבע המפץ בקורות וגם נתן עליו המעזיבה לא בטל מתורת כלי דאם נתן עליו את המעזיבה ולא קבעו וישב הזב על המעזיבה וכו'. וז"ל הר"מ בחבורו פ"ה סי' ט' קערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל אם היא כדרך קבלתה מקבלת טומאה ואם קבעה בדופן שהרי אינה מקבלת עד שמטים שידה על צדה ה"ז מכלל השידה וטהורה ע"כ:

## משנה ו

**ועשאיו וילון**. בערוך גריס בילן והפי' וילון:

בפי' ר"ע ז"ל. כדקתני בהקומץ רבה אמר המלקט והיא משנה לקמן בפרק כ"ז. וכ' התי"ט ולא ידעתי למה לא הראה על מקומה של המשנה במקום שהיא קבועה במכילתין פכ"ז משנה ט' דאילו בהקומץ רבה אינו מקומה אלא מייתי לה בגמ'. [הגהה נראה שהטעם שאותה שמביא שם בהקומץ רבה היא ברייתא עיין שם]:

עוד בפירושו ז"ל. ודוקא שעשה בו שינוי אמר המלקט כדקתני סיפא מאימתי וכו':

**בש"א משיתבר**. מצאתי מוגה משישבר וגם בפי' הרמב"ם ז"ל כן הוגה וגם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כן הגיה. אכן ה"ר יהוסף ז"ל כתב גרסת הספרים אמתית היא דגרסי' משיתבר וכן לק' רפכ"ה גרסי' תוברות וכן הוא בערוך ע"כ בקיצור:

**עוד בפירושו ז"ל**. בתוספתא מוכח דב"ש בעי שיקרענו אמר המלקט דקתני בש"א משיחבל:

**ר' עקיבא אומר משיקבע**. וקרובין דבריו לדברי ב"ה:

## משנה ז

**לארכה טהורה**. דלא חזיא כי אם לסכוך ותנן בפ"ק דסוכה לסיכוך אינה מקבלת טומאה:

**עד שיעשֶׂם כמין כי**. כך הגיהו ה"ר בצלאל אשכנזי ז"ל:

**כמין כי**. פי' הרא"ש ז"ל כזה %ך דהיינו משני צדדין לארך ולרוחב:

**מעדנין**. בתוספתא קתני מדנין בחסרון' העיי"ן:

**של ששה טפחים**. שני טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן הרי ששה. תניא בתוספתא נחלקה לארכה טהורה לרחבה ונשתיירו בה שלשה מדנין שהן ששה טפחים טפחיים בין מדן למדן וטפח מכאן וטפח מכאן טמאה פחות מכאן טהורה ואם

מתחלה עשאה לכך אפי' פחות מכאן טמאה ר' נתן אומר שיירי מחצלת שבעה טפחים ושיירי המפץ ששה פי' לארכה דברייתא היינו לרחבה דמתני' ולרחבה דברייתא היינו לארכה דמתני' ולא פליגא ברייתא אמתני' ור' נתן דאמר שיירי מחצלת שבעה טפחים פליג את"ק ומתני' דלא כותיה הר"ש ז"ל. וכן פי' ג"כ הרא"ש ז"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל ואם נחלקו לארכן ונעשו חלקים חלקים אם נשאר מהן מה שיש ברחבו ששה טפחים ויש עליו שלש שורות של חבלים בראשיהן קשורין כזה % הן מטמאין מדרס הזב ואם פחות אין מטמאין ע"כ:

**משתתקנב**. גרסי' וכן הגיהו החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל והחכם הר"ר סולימאן ז"ל:

## פרק כא

### משנה א

**נירין**. הן חוטין שגודלין אותם ע"ג קנים ובמשיכתן נגבהין חוטי השתי ונעשה דרך לזרוק ביניהם חוט הערב:

**ובחוט שהעבירו ע"ג ארגמן**. הוא חוט שהרוקם צריך לו בעת רקימת הארגמן ואחר גמר מלאכתו זורקו. הרא"ש ז"ל והוא קיצור פי' הרמב"ם ז"ל:

**בנפש המסכת**. חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת קודם שהדקו בקירוס לבגד:

**ובשתי העומד**. פי' שעומד ליארג ובתוספתא קתני גמר מלארוג אינו טמא אלא עד מקום שהוא יכול להפצע. [הגהה צ"ע אם היה צריך להיות שהוא רוצה לפצוע]:

**ובכפול שהעבידו**. הוא חוט שחור המחובר לאריג שרוקמין עם הארגמן. הרמב"ם והרא"ש ז"ל:

**ובעירא**. כשזורק האורג חוט הערב בין חוטי השתי פעמים נשאר מן החוט תלוי חוץ למסכת כשהוא קצר אינו מחזירו לחוך השתי וכשהוא ארוך מחזירו וזורקו מיד ליד ועירה לשון מעורה שהוא תלוי ומעורה בו. הרא"ש ז"ל והוא פי' הרמב"ם ז"ל:

**עימה** הוא מקל ארוך ובימיהם היו עושין אותו של מתכת או של עץ והיה בו בית קבול לתת בו צרכי הטוייה ומקבל טומאה והצמר שעליו אינו חבור להכניס טומאה ולהוציא וכן באשוייא ותניא בתוספתא הנוגע בצמר שע"ג האשוייא ובטויי שע"ג הפלך טהור בכוש ובאימה טמא. הרא"ש ז"ל. ועיין בפי' הר"ש ז"ל:

**באשוייא**. מצאתי שמחק הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וי"ו אחת:

**הנוגע בפיקה**. הוא כמו חצי כדור ויש בו נקב ומכניסים אותו בפלך שהנשים טוות עליו וכשמגלגל את הטווי על הפלך מגלגל לפעמים אף על הפיקה והפלך הוא של מתכת:

**עד שלא פירעה**. בעוד שלא גילה הפיקה כמו כי פרעה אהרן כשיש מן הטווי עליו והוא יד לפלך משפירעה שהסיר כל הטווי מעליו אינו חבור הרא"ש ז"ל. ושם ברמב"ם פ' עשרים הגירסא עד שלא פרעה טמא משפרעה טהור בלתי יודי"ן:

## משנה ב

**הנוגע בעול ובקטרב וכו'**. הכונה בזאת ההלכה כמו כוונה אשר לפניה והוא שיאמר שאם נטמאת העגלה או המיחרישה איזה דבר מהדברים המחוברים בה יחשב כמו הדבר שנטמא ואיזה לא יחשב כמוהו הרמב"ם ז"ל. ר"ל בקיצור שבבא זו מפרש כל כלי המחרישה איזה מהן חבור להכניס ולהוציא טומאה וה"פ עגלה שנטמאת הנוגע באלו טהור והנוגע באלו טמא:

**בעין**. חתיכת בגד או צמר עושין אותו כמין סליל ודומה לעין ונותנין אותו על צואר הבהמה תחת העול:

**ובבורך**. עץ עקום דומה לארכובה של האדם והוא הנטוש וכו' כך נלע"ד שצ"ל בפי' ר"ע ז"ל. ומלת ובבורך גרסי' בבי"ת שהוא מלשון ברכים וכמו ויברך הגמלים וכן ג"כ הביא הר"ש ז"ל ברפי"ז דאהלות האי בורך דהכא חבר לבורך דהתם וגם הערוך הביא שניהם בערך ברך בבי"ת אלא שפירש עוד וז"ל אית דאמרי ובברך [הגהה שם כתוב בכא"ף] והוא עץ של מחרישה שכשחורשין הצמד בארץ אח"כ מביאין מחרישה אחרת שיש לה אֵת קטן ובראש החרב מרזב ובו תבואה יורדת מעט מעט ונזרעת בארץ ע"כ. והביאו הר"ש ז"ל:

**לחיים**. שני עצים בקצה העול הרמב"ם ז"ל:

**ובעריין**. שם ברמב"ם פ' עשרים ובעיראין באל"ף. ותימה בעיני שראיתי מי שהגיה ובעידאין בדלי"ת במקום רי"ש ואיני רואה לו על מי לסמוך שגם הערוך פירשו בערך ער מלשון ערו ערו. ולשון הרמב"ם ז"ל בפירושו ועיראין התלויות בערבי אלעלאקת ע"כ:

**לרבות את העפר**. מרבה את העפר ומפזרו כדי שיהא ראוי וטוב לזריעה. הרא"ש ז"ל:

## משנה ג

**ובסניפין**. פי' בערוך אלו הסניפין ראשי המגרה הנעשין מן העץ:

**מכבש של חרש**. לשון הרמב"ם ז"ל שם בחבורו מכבש של חרש שנטמא הרומח שבו הנוגע במכבש טהור. ונלע"ד דמכבֵּש כך שמו במוכרת ולזה הוצרך בסמיכות להוסיף מלת של וכמו ששנינו גם כן בסוף פרק רבי אליעזר דחולין מכבש של בעלי בתים ואפשר דגם מלבן של מסר הגדול נאמר בו כן ועיין במה שכתבתי פרק קמא דשבת סימן ב' גבי מרחץ:

**ובקשטנית**. פי' בערוך כמין קשת העשוי על המשור הקטן שמו קשטנית פירוש אחר קשת שע"ג כלי הנכבד וחד שבו נוקבין המלחים נסרים ונקרא קשטנית ע"כ:
**טהור**. שאין טמא אלא מקום אחיזת בית יד בלבד אבל מכאן ומכאן כלפי הברזל טהור:
**אף על פי שהיא מתוחה טהור**. דלא חשיב ככלי אחד אפילו מתוח:
**מצודת האישות**. צדין אותן בקשת מתוחה ויש בו חץ ור' יהודה חשיב לה חבור לפי שתמיד החץ מתוחה על המצודה הרא"ש ז"ל:

## פרק כב

### משנה א

**השולחן והדולפקי וכו'**. ואע"ג דשלחן ודולפקי פשוטי כלי עץ מקבלין טומאה מדרבנן דמרבינן ליה מכל כלי עץ:
**מקום הנחת חתיכות**. פי' אף מקום הנחת חתיכות: ועיין בפי' הר"ש ז"ל אי הוה גריס ר' עקיבא אומר מקום הנחת חתיכות:

### משנה ג

**אם יש בו גובה טפח טמא**. ואם הוא כסא של קטן אע"פ שאין לו גובה טפח טמא כדתנן לקמן פכ"ז. וברמב"ם שם משמע שהרמב"ם ז"ל גורס ספסל שניטל אחד מראשיו טמא ניטל השני טהור וכו' וז"ל ספסל שניטל אחד מראשיו עדיין הוא ראוי למדרס ניטל השני טהור וכו' וראיתי שכבר מהרי"ק ז"ל כתב שם דצ"ע וגם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה במשנתו טמא. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ספסל שניטל אחד מראשיו בכאן לא אמר רגליו כמו שאמר לעיל גבי שלחן כי הספסל אין עושין לו רגלים אלא משימין לו דפים רחבים כדף של הספסל ולקמן בסוף פירקין תנן ספסלין שבמרחץ ששתי רגליו של עץ טמא ולא תנן ראשיו ואפשר לשנויי דספסלים שבמרחץ אינו כשאר ספסלין אלא קצתם בנויים ובחלק האחר שתי רגלים ע"כ. עוד כתב שרפרף שניטל אחד מראשיו טמא פי' מפני שעדיין הוא ראוי למלאכתו כי יכול הוא לסומכו אצל הכסא שהוא יושב עליו ואז יוכל לעמוד על ראשו השני ע"כ.

### משנה ד

בפי' ר"ע ז"ל. מלבן צורת לבינה מרובעת וכו'. כתב ה"ר יהוסף ז"ל איני יודע ציור של כסא זה מנין בא או מאיזה טעם הוא טמא ויותר היה נראה נכון לפרשו כסא דתנן סוף פירקי' דלעיל מלבן של משר הגדול עכ"ל ז"ל:

**כסא שקבעו בעריבה ב"ש מטמאין**. בתוספתא א"ר יוסי רואה אני דברי ב"ש שאני אומר מלבן אפי' מבית האומן טמא. וסתם מתני' דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה בכסא שקבעו בעריבה כר' יהודה אבל ר"מ פליג עליה בתוספתא ומוקי פלוגתא דב"ש וב"ה בעשוי בעריבה מתחלתו:

## משנה ה

בפי' ר"ע ז"ל. ואם נשברו הלוחות העשויות וכו'. אמר המלקט הוא פי' ה"ר שמשון ז"ל אלא שכתב ואם ניטלו שלמטה וכו'. והרא"ש ז"ל פי' וז"ל מחברין ד' נסרים יחד כמין תיבה בלא כסוי ושוליים ומניחין עליו שלשה נסרים זה בצד זה ונקראים חפויים ויושבין עליהם וכשאינם בולטי' חוץ לכסא מכל צד דרכו מתחלתו להיות מטהו על צדו ויושב עליו. והרמב"ם ז"ל פי' כשאין חפוייו בולטי' ויוצאין על שטח הכסא אלא בה שוין עמו טמאים מדרס וכו' וכן ג"כ נראה שיש לו דרך אחרת במשנה האחרת שאחר זו כמו שאעתיק בס"ד:

## משנה ו

**כסא שניטל חפויו האמצעי וכו'**. זאת התמונה מהחפוי מפורסם אצלם והיה לו זַר בערבי זיג והוא שוקע בתוך החפוי ותפויים רבים בולטים יותר מזה הזיר והן חפוייו החיצונים ומתמונתו הוא מבואר שאם נשאר אחד מן החפויין שהוא נשאר בתמונתו ולזה יטמא במדרס ור"ש יתנה שישאר מן החפוי האמצעי השוקע והוא הזיר רחב טפח ואין הלכה כר"ש. הרמב"ם ז"ל:

## משנה ז

**אף כסא של כלה**. רגילין לעשות בכסא של כלה בית קבלה להניח בו חפצים:

## משנה ח

**שניטל העליון שלה וכו'**. שהשידה יש לה בית קבול למעלה וגם בית קבול למטה הרמב"ם ז"ל ולזה הסכים הרא"ש ז"ל. ונראה דלא גרסי' מלת שלה לפי הפי' שהעתיק ר"ע ז"ל:

**וחכמים מטהרין**. לפי שבטל העיקר:

בפי' ר"ע ז"ל. שהסתת מתקן לו מקום לשבת בקצה האחד מהאבן ע"כ אמר המלקט נראה שבמקום מהאבן היה צ"ל מהעץ עיין בפי' הרמב"ם ז"ל או שמא ר"ל אבן שתחת הקורה:

### משנה ט

**ועשאו פנים**. והר"י ז"ל הגיה ועשאו פגום וכתב כן מצאתי אך בערוך בערך כופת נראה שהגירסא שלו היתה כגרסת הדפוס אך הפירוש שלו דחוק. אח"כ מצאתי ס"א דגרסי' כמו בדפוס ולפי גירסת הספרים נ"ל דה"פ כופת דהיינו עץ עב שסרקו כלומר שעשה בו סדק לקבל נרות של שעוה או של שומן ועשאו פגים ר' עקיבא מטמא כי הסדק עושה אותו כלי וחכמים אומרים אינו כלי עד שיחוק בו וצ"ע ע"כ:

**התקינם לישיבה טהורים**. ממדרס לפי שאין עשויין לישיבה דכל זמן שפיהם פתוח המוכין יוצאין ובטלה דעתו:

**סרגן בגמי או במשיחה** פי' על פיהם:

### משנה י

**אסלא**. היינו עסלא דבגמרא פ"ק דעירובין. ובר"פ תולין גרסי' אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחלה ופירש רש"י ז"ל כסא טרסקל כך שמו ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה לישב עליו נוטהו ויושב על ארבע רגלים. ואסלא עשוי כעין כסא טרסקל אבל עור הפרוש עליו נקוב ומותר לנטותו לכתחלה דהאי עביד וקאי ע"כ. וְנִקֵּד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הַאַסַלָא בשלשה פתחי"ן:

**פירשה העור טמא מדרס**. ראיתי מי שמחק מלת העור וגריס הכי פירשה היא טמאה מדרס וכן הגיה ג"כ הרב בצלאל אשכנזי ז"ל והרי"א ז"ל:

**והטרסקל**. מחק הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הוי"ו והה"א שבמלת טרסקל. טרסקל בלא עור אינו ראוי לכלום:

**פירש העור טמא מדרס**. גרסי' וכן הגיהו ג"כ הרבנים הנז' ז"ל שמחקו הה"א של פירשה:

**ששתי רגליו של עץ**. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

**ר' עקיבא מטמא**. ס"א ר' מאיר מטמא וכן הגיה רב"א ז"ל. וגם ה"ר יהוסף ז"ל:

**קנקילן שיש בה בית קבלת כוסות**. יש גורסין כסות דהיינו הבגדים וכן בערוך בערך קנקל. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב כן מצאתי ע"כ. ואי גרסי' כוסות היינו כוסות שמשימין בה המוגמר לגמר בהן הבגדים:

## פרק כג

### משנה א

**שָׁנְקְרָעוּ**. הרי"ש בשבא גרסי' לה וכן נקד ה"ר יהוסף ז"ל:

**ובמה שבתוכם טהור**. מתני' דלא כר' אליעזר דא"ר יהושע בן קרחא משמו בתוספתא דאם נקרעו והטבילן כמות שהן אין מה שבתוכן חוצץ דהכל חבור. ועיין שם סוף פרק ארבע מיתות:

**מפני שהתפר מחברו**. כך צ"ל:

## משנה ב

**אלו טמאים משום מרכב**. שאינם עשויין לישיבה אלא לישען עליהן. הרא"ש ז"ל:

**זֶרֶז האשקלוני**. בנקודת סגו"ל גרסי' הרי"ש וכן בערוך וכן נקד הרב רבינו בצלאל אשכנזי ז"ל לאפוקי מי ששונה זריז ביו"ד:

**מדוכה המדית**. הרמב"ם ז"ל גריס מדיכה המדית ביו"ד ופירש שהוא אוכף הנעשה במדי סרג בערבי ולזה הסכים הרא"ש ז"ל. וכן הגיה גם כן הרב רבי יהוסף ז"ל אך בערוך נראה דגריס מדוכה בערך מדי. ועיין בספר קרבן אהרן:

**רבי יוסי אומר אף טפיטן של סוס טמא מושב**. ל"ג מלת אף:

## משנה ג

**מה בין מרכב למושב**. לפי שנחלקו ר' יוסי וחכמים בטפיטן של סוס אם הוא מרכב או מושב לפיכך שאל ואמר מה בין מרכב למושב:

**חלק מגעו ממשאו**. שהנושא את המרכב מטמא בגדים שהוא נוגע בשעה שנושאו אבל הנוגע בו אינו מטמא בגדים והנוגע במושב מטמא. הרא"ש ז"ל. והוא פי' הרמב"ם ז"ל:

**ומושב לא חלק מגעו ממשאו**. פי' אלא אפי' מגעו מטמא בגדים והכי תניא בספרא והנושא אותם מה ת"ל שיכול אין לי שמטמא במשא אלא מרכב בלבד משכב ומושב מנין ודין הוא ומה אם מרכב שאין מגעו מטמא בגדים משאו מטמא בגדים משכב ומושב שמגען מטמא בגדים אינו דין שיהא משאן מטמא בגדים גולל ודופק יוכיחו שמגעם מטמא בגדים ואין משאן מטמא בגדים אף אתה אל תתמה על המשכב ועל המושב שאע"פ שמגען מטמא בגדים לא יהיה משאם מטמא בגדים תלמוד לומר והנושא אותם לרבות המשכב והמושב ע"כ:

**תפית של חמור**. נראה דמתני' דלא כר' שמעון דאיהו קאמר בתוספתא טפית טמאה משום מרכב ושמא יש לחלק בין תפית של חמור לתפית דהכי נמי ת"ק דידיה אמר האוכף טמא משום מושב והטפית שלו טמא מרכב. ופשט התוספתא מוכיח כפירוש הרמב"ם ז"ל שהביאו ר"ע ז"ל במתני' דלעיל ולפירושו של הר"ש ז"ל הוצרך לדחוק דאוכף דקתני בתוספתא לא של נאקה אלא סתם אוכף:

**או שפרצן**. בלי יו"ד גרסי' לה:

### משנה ד

**הרי אלו טמאין מדרס**. מפני שהנשים יושבות עליהן ומקוננות את מתיהן ומתני' כחכמים ודלא כרבי מאיר דפליג עלייהו בתוספתא ואמר דכר וכסת של מת אין טמאין מדרס והכל שוין שהן טמאין טמא מת:

**כסא של כלה**. אינו עשוי אלא לכבוד ומושיבין הכלה עליו לפי רגע וכן של משבר אינו אלא לשעת לידה. הרא"ש ז"ל:

**וכסא של כובס שהוא כורם**. גרסי' במ"ם ואיתא בשבת פרק ט' דף פ"ח והתם קחני שכורמין עליו את הכלים וכן הערוך הביאו בערך כרם במ"ם: וברמב"ם שם פכ"ה סי' ב' כתוב כסא של כובס שכובס. אכן אני מצאתיו מוגה מספר מדוייק מכתיבת יד הרמב"ם ז"ל בעצמו בחתימת שמו בסופו שכורם במ"ם [ועי' בפי' המשניות המוגה וצ"ע אם אין שם ט"ס]. אכן בכסף משנה לא משמע כן:

### משנה ה

**הַחֲרֻם**. בחמש נקודות דכן הוא בספר מיכה: זוטו. כמו זוטו של ים דהיינו ארעיתו ותחתיחו אבל רש"י ז"ל בר"פ אלו מציאות פי' זוטו לשון גודל ושירוע כמו ואל אצילי ואל זטוטי:

**פלצור**. מין מצודה של עץ ארוך כמו אמה:

**הסכרים**. ואית דגרסי השכרין בסי"ן כמו כל עושי שכר אגמי נפש:

## פרק כד

### משנה א

**טמא מדרס**. וכ"ש שטמא טמא מת וכן צריך לפרש בכוליה פירקי' ולא הוזכר מת אלא משום דע"י מת נעשה אב הטומאה כמו ע"י מדרס אבל לענין שאר טומאות הויין ראשון לטומאה ככל הכלים:

### משנה ב

**טמאה מדרס**. דמיוחדת לישיבה שבה הולכין בני אדם:

### משנה ג

**והבאה במדה**. פי' בערוך בערך קבל העשויה למדוד בה:

## משנה ד

**שלש תיבות וכו'**. ובפי' הר"ש ז"ל כתיבת יד ישן נושן של יותר משלש מאות ושלשים שנה מצאתי בבת שלש תיבות קודמת לבבת שלש עריבות וא"כ הוא האמת לא קשה כלל מה שהקשו תוס' ז"ל שם בשבת פ"ט וכן מצאתי ג"כ בפי' רבינו אשר כתיבת יד:

**והבאה במדה טהורה מכלום**. וכתב רש"י ז"ל שם בשבת דף פ"ד ולא אתפרש לי מה לשון באה במדה ולי נראה ע"ש אנשי מדות כלומר שצריכה למוד ארכה ורחבה ע"כ:

## משנה ה

**תרבוסים**. ראיתי שונים גורסים תרכוסים בכ"ף אכן הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ראיתי שהיה בספרו כתוב תרבוסים בבי"ת ולא הגיהו בין במשנה בין בפירושה. ובערוך לא מצאתיה רק הביא תרנס בנו"ן הנזכר בב"ר ופירש שהוא כסא:

**סַפַּרִים** מקיזי דם ולקמן בפירקין בסימן י"ד גרסינן של ספרים שר"ל של ספרי תורה כמו שאכתוב שם בס"ד:

**טמא מדרס**. דחזי לישיבה או למיזגא עליה פי' לשכיבה וראיתי מי שכתב למיזגא פי' ארימא"ר בלעז:

**ושל זיתים**. ששוטחין בו הזיתים:

## משנה ו

**ושל מגדל טהורה מכלום**. לפי שהוא כמקצת המגדל וצורתו מוכחת עליו:

## משנה ז

**שיש בית קבול שעוה**. פי' הרמב"ם ז"ל לעיל בפי"ז דהיינו שיש לו חקק שמשימין בו השעוה וכתבתיו שם בסוף הפ':

## משנה ח

**שלש מטות**. גרסי' דמטה ל' נקבה:

## משנה ט

**והפוחלץ של גמלים**. כיון שעיני הסבכה רחבין הרבה אין עליו תורת כלי אלא חבלים בלבד. ומצאתי שנֶקֶד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל והפוֹחֵלֵץ החי"ת ג"כ בנקודת פתח:

## משנה י

**שלשה מפצים**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**טמא טמא מת**. שאינם מיוחדין לישיבה אבל תורת כלים יש להם והא דאמרי' בפ' א"ר עקיבא דאין טומאה למפץ אלא משום דמטמא מדרס ואתיא בקל וחומר מפכים קטנים

היינו במפץ של שיפא ושל גמי דאין זה כלי עץ והכא איירי במפץ של עץ דטמא משום כלי עץ ויש לו בית קבול:

**של גתות**. לכסות בו הענבים ואין לו בית קבול או עשוי משיפא או גמי הר"ש והרא"ש ז"ל. והרמב"ם ז"ל האריך בפירוש משנתנו ע"ש:

## משנה יא

**שלש חמתות ושלשה תורמלין**. גרסי' דחמת לשון נקבה ותורמיל לשון זכר וכן הוא שם ברמב"ם פכ"ז שלש חמתות ושלשה תורמילין וכו':

## משנה יב

בסוף פי' ר"ע ז"ל. כדמוכח במסכת נגעים פי"א. אמר המלקט דקתני כל הראוי לטמא טמא מת אע"פ שאינו ראוי לטמא מדרס מטמא בנגעים כגון וכו' וקתני התם ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רוחב כגריס. הר"ש ז"ל:

## משנה יג

**לוילון טמא טמא מת**. מפרש בספ"ק דביצה לפי שהשמש מתעטף בשוליו לפעמים ומתחמם בו:

**ושל צורות**. נ"ל שרוצה לומר המצויירין לנוי לא לשכיבה ולא לוילון אלא לנוי כדרך שרגילין לעשות שתולין סדינין מצויירין סביבות הבתים לנוי ה"ר יהוסף ז"ל:

## משנה יד

**של סְפַרִים טמאה טמא מת**. ומיתוקמא מתני' במטפחות שאינם מצויירות וכב"ה דהלכתא כותייהו דב"ש ס"ל בין מצויירות בין שאינם מצויירות טמאות ור"ג אית ליה דאלו ואלו טהורות ולית הלכתא כותיה ופלוגתייהו לקמן בפכ"ח. והר"ש ז"ל גריס לה בסוף הפרק קודם בבא דשלש קופות:

## משנה טו

**פרקלינין**. עיין במה שכתבתי לקמן פכ"ו סי' ג'. ושם ברמב"ם פכ"ז מצאתי מוגה עור העשוי כמו יד שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה וכיוצא בהן הוא הנקרא פרקמלין ושלשה פרקמלין הן וכו'. והרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה שלשה פרקלימין:

**ושל קוצים**. ללקט קוצים עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט ולהאי פירושא היינו דתנן לקמן פכ"ו כף לוקטי קוצים טהורה:

## משנה טז

**של זקנה טמאה טמא מת**. בתוספתא תניא של זקנה טמאה מדרס וכן נראה דהא לקמן בפכ"ח תנן שבכה של זקנה טמאה מושב והכי מסתבר דזקנה אינה מקפדת לישב עליה

הר"ש והרא"ש ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל פי' בלישנא דמתני' ודלא כתוספתא ומתני' דלקמן תרצה כמו שכתב שם רעז"ל והתוספתא ג"כ נוכל לתרץ דשני מיני סבכות יש לילדה אחת מקפדת עליה ואחת אינה מקפדת עליה ועוד י"ל דילדה דמתני' היינו בחורה ומקפדת וילדה דתוספתא היינו ילדה ממש וכן ג"כ פסק הרמב"ם ז"ל בחבורו בהלכות כלים פכ"ז כלשון משנתנו:

**ושל יוצאת לחוץ**. י"מ סבכה שנקרעה ורוב שיער האשה יוצא לחוץ והיא משנה לקמן ספכ"ח. עוד פי' הרמב"ם ז"ל של יוצאת לחוץ מלשון זונה אלא שהכוונה שהיא עשויה לצאת בה במחול משחקים וסבכה זו עשויה לשחק בה הלייצנים לפני שותי שכר אמנם בפי' המשנה להרמב"ם ז"ל המוגה על ידי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל מצאתי כתוב ושל יוצאת החוץ שהיא מוכנת כאשר תצא מבית לבית במבוי עצמו ישאו אותה על ראשן ויש שפירשו יוצאת החוץ מענין הפרסום תרגום הכזונה הכנפקת ברא הכונה בזה שזאת הסבכה עשויה לשחוק הנקרא כייאל ע"כ. והרמב"ן ז"ל בפרשת וישב בפסוק כי כסתה פניה כתב ושל יוצאת לחוץ טהורה מכלום יוצאת חוץ היא הזונה נפקת ברא ונותנת שבכה על קצת הראש לא שתשכב עליה ותהיה טמאה מדרס ולא לכסות בה ראשה ותטמא טמא מת אבל לכסות קווצותיה ולהיותה מתחת השבכה נראין ואינם נראין ולכך טהורה מכלום עכ"ל ז"ל וי"ס שהנוסח בלשונו לקשוט קווצותיה וכו':

### משנה יז

**טלייה על צדו**. כך מצאתי מוגה והטעם מפני שהמיחם לשון זכר:

## פרק כה

### משנה א

**כל הכלים יש להם וכו'**. וכתב הרא"ש ז"ל ואע"ג דתנן לקמן בפירקין כל הכלים יש להם אחוריים ותוך איצטריך למיתני הני דלא תימא דוקא שאר כלים שאין גבן ראוי לתשמיש הוא דאמור רבנן נטמא גבו לא נטמא תוכו אבל הני שראוי להפכן ולהשתמש באחוריהן אימא אין חילוק בין גבו לתוכו קמ"ל דאפי' הני יש להם דין אחוריים ותוך אי נמי משום ר"מ נקטינהו דפליג בין יש להם תוברות לאין להם ע"כ. וכן תרצו תוס' ז"ל שם בפ"ק דפסחים:

**תוברות**. אית ספרים תופרות אבל הרמב"ם ז"ל פירש קורא השפה הכפופה תובר מחמת כפיפתה ושבירתה תרגום שובר תובר:

בפי' ר"ע ז"ל. דכיון דיש לו תוברות לא חזי להפכו. אמר המלקט כן פי' הר"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' שהדבר ששפתו כפולה בזה התבר ניכרים האחוריים ואז נאמר נטמאו אחוריו לא נטמא תוכו וקרובין דבריהם:

**השלחן והדולפקי**. קסבר ר' יהודה וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט והכי תניא בתוספתא ר' יהודה אומר כל שיש לו פנים פניו הם תוכו:

**ר"מ אומר אין להם אחוריים**. פי' אין להן דין אחוריים חלוקים מתוכן אלא אם נטמאו אחוריו נטמא תוכו. וי"ס דגרסי ר"מ אומר אין להם וכן וכו' ול"ג מלת אחוריים:

## משנה ב

**המרדע יש לו אחוריים ותוך**. ומצאתי כתוב פי' ה"ר מנחם ז"ל חלוק תוך וגב דמרדע לא הוי כשאר כלים דאם נטמא תוכו נטמא אחוריו אלא ה"ק חלוק תוכו מאחוריו דאם נטמא זה לא נטמא זה ע"כ:

**לא הוזכרו שבעה וארבעה אלא לשיריים**. כך מצאתי מוגה גם ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל. אלא לשיריים כשנתנו חכמים שיעור וכו'. אמר המלקט כדתנן לקמן פכ"ט שירי הדרבן וכו' שירי חרחור וכו'. תניא בתוספתא המרדע שנפלו משקים על מקצתו כולו טמא דברי ר"מ וחכמים אומרים נפלו על חרחור אינו טמא אלא ז' ועל הדרבן אינו טמא אלא ד' פי' חכמים היינו ר' יהודה דמתני'. ה"ר שמשון ז"ל:

## משנה ג

**זומא ליסטרא**. אית דגרסי זומא ניסטרא והיא היא. נ"א וזומייסטרא: והרב בצלאל אשכנזי ז"ל הגיה זומי ליסטרא. והיינו זומא ליסטרא דאסבריה רב סחורה לרבא כדכתבינן לעיל בפי"ג סי' ב':

**ר' יהודה אומר אין להם**. פי' הרא"ש ז"ל דטעמא דר' יהודה משום דתשמיש אלו הכלים בלח ועיקר תשמישן במשקים ונדבקין באחורי הכלים ומשום הכי לא פליג להו בין אחוריים לתוך:

**ר' שמעון אומר יש להם נטמאו מאחוריהן וכו'**. פי' שאם נטמאו מאחוריהם מה שבתוכן וכו' וכדפי' ר"ע ז"ל:

## משנה ד

**הרובע וחצי הרובע** כזה %

**של כת**. בקצת ספרים לפי' הרמב"ם ז"ל מצאתי שלוות קודמין היא כדפי' ר"ע ז"ל וברוב הספרים כתוב של בת בבי"ת וז"ל בספר ישן נושן של יותר משלש מאות ושלשים שנה

וזהו שאמר של בת קודמין היא כלומר אתה יכול להקדים איזה שתרצה ולאחר האחר ואותו שתרצה להקדים אפשר לומר שהוא המאוחר ודברי ר' עקיבא אמתיים ע"כ ובערוך הביאה בערך שלחת וכתב ספר אחר של בת קודמין פי' הבת מדת המשקי' היא ומחזקת כמו האיפה שנאמר האיפה והבת תוכן אחד להם וקמתמה ר' עקיבא בית הרובע קודמת כדי שיהא חצי הרובע אחוריים לה ע"כ גם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הניחו בספרו בבי"ת כמו שהיה כתוב. ואני הדיוט מצאתי דוגמתה בירוש' ס"פ בתרא דתרומות בבי"ת. אח"כ הגיעו לידי משניות ה"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וראיתי שגם הוא כתב בלשון הזה בירוש' דסוף תרומות. יש לשון כזה ע"כ:

## משנה ה

בפי' ר"ע ז"ל. צ"ל ואחוריו היינו שלש דפנות המקיפות וכו':

עוד בסוף פי' ר"ע ז"ל ודין דופן האמצעי מפורש לעיל בס"פ שני דר' יוחנן בן נורי אומר חולקי' את עביו וכו'. וקשה לע"ד שהוא ז"ל פסק דאין הלכה כריב"נ וניחא לי קצת במה שכתבתי לעיל פ' ששי סי' ג':

## משנה ו

**וידות הכלים המקבלים**. פי' הרא"ש ז"ל ידות הכלים אפי' יש ליד בית קבול מנגבן והן טהורים דכל כלי שחלוק תוכו מאחוריו לא גזרו לו טומאת משקים אלא כשנפלו משקים על אחוריו אבל לא על הבסיס והאוגן והאוזן והיד אפי' יש לו בית קבול לעולם טהור כי לא נעשה לקבלה אבל שאר כלים שאין אחוריהם חלוק מתוכן בכל מקום שנפלו עליו משקים כולו טמא ע"כ והוא פירוש הרמב"ם ז"ל: מלות שאינם יכולים לקבל רמונים לא גרסי' להו:

**ואוגנו**. פי' רש"י ז"ל שם בחגיגה שפתו הכפולה לצד חוץ:

## משנה ז

**בית הצביטה**. גרסי' דכי האי גירסא מוכח בפ' חומר בקדש אבל בפ' בתרא דהלכות כלים כתב הרמב"ם ז"ל מקום אצבע השוקע בשפת הכלי:

בפי' ר"ע ז"ל. ואין חושש שמא יגע במשקים וכו'. אמר המלקט מפני שטומאת משקים הבאים מחמת ידים קלה עד מאד:

**ר' עקיבא אומר לכוסות**. הרמב"ם והרא"ש ז"ל פירשו דר' עקיבא סבר לכוסות דוקא וכן משמע מן התוספתא שאכתוב בסמוך בס"ד:

**אלא לידים הטהורות בלבד**. אבל לידים טמאות חיישינן שמא יגע במשקי' ולאו אדעתיה אבל כשיהיו ידיו טהורות נזהר מליגע במשקים שלא יטמאו ידיו. הרא"ש ז"ל: ובירוש'

דברכות פ"ח דף י"א א"ר יוחנן אתיא דב"ש דאמרי נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס כר' יוסי דאמר הכא לא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד וב"ה דהתם כר"מ דהכא:

### משנה ח

**אינו חושש שמא נטמא וכו'**. בתוספתא משמע דר' עקיבא פליג אמתני' וקסבר דחיישי' וז"ל התוספתא אמר ר' עקיבא לא הזכירו בית הצביעה אלא לכוסות שלא יהא שותה וראשון ראשון מיטמא ע"כ:

### משנה ט

**כלי הקדש אין להם אחוריים ותוך ואין להם בית הצביעה**. עיין בפי' הר"ש ז"ל שפירש על התוספתא דקתני כי האי לישנא דלא שייך למיתני האי לישנא לר' יוסי דמתני' דלעיל אלא דוקא לר"מ:

**יורדין לידי טומאתם במחשבה**. פי' הר"ש והרא"ש ז"ל כגון עור שחשב עליו לעשותו שטיח טמא ואם אח"כ חשב לחותכו לרצועות ולסנדלים לא נטהר עד שיתחיל לחתוך כדתנן בס"פ שאחר זה:

**שהמעשה**. מחק ה"ר יהוסף ז"ל השי"ן:

**מבטל מיד מעשה**. כדתנן לקמן פכ"ח חמת שעשאה שטיח ושטיח שעשאו חמת טהור:

## פרק כו

### משנה א

**סנדל עמקי**. הנעשה בכפר עמקי כדכתיב שארית עמקם הר"ש ז"ל בשם גאון וערוך אבל הרמב"ם ז"ל פי' סנדל עמקי הוא שהולכין בו בעמקים שהיא ארץ המישור והיתה צורתו ידועה בזמניהם:

**כפיפה מצרית**. בערוך קפיפה בקו"ף וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**כיס של שנצות**. הוא בלא תפירות אלא עור עגול וכופלין אותו וסוגרין אותו ברצועות וכשסתרו הרצועות חזר לעור פשוט ונשחת מתורת כלי וכן כולם עשויין בסגנון זה:

**מיטמאין ומיטהרין שלא באומן**. שאם הכניס הרצועות בלולאות אדם שאינו אומן בענין ונתקבץ הכיס ונעשה כלי קבול מקבל טומאה וכן אם עשאו אומן ובא הדיוט והתיר רצועותיו ופשטו נטהר וקאמר ר' יוסי דכל הכלים אין צריכין אומן אלא אפי' הדיוט שעשה כלי קבול מקבל טומאה וכן אם פיחת צורתו והשחיתו מהיות כלי טהור ולא הוזכרו אלו הכלים אלא לענין זה דאע"פ שהותרו רצועותיהן ונפשטו ואין להם צורת כלי קבול אפ"ה טמאים הואיל והדיוט יכול להחזירם לא בטל מהם שם כלי. הרא"ש ז"ל:

**שאף האומן אינו יכול להחזירה**. אם לא שהוא בקי ביותר:

## משנה ב

**כיס בתוך כיס**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**לא נטמא חברו**. בתוספתא בד"א כשהיו שניהם שוין אבל אם היה הפנימי עודף על החיצון נטמא פנימי נטמא חיצון נטמא חיצון לא נטמא פנימי. ונראה שיש טעות בתוספתא. אח"כ מצאתי כדברי בפי' הר"ש ז"ל וגם ברמב"ם בפכ"ח דהלכות כלים סי' ה' וז"ל הרמב"ם ז"ל שם בד"א כשהיו שפתותיהן שוין אבל אם היה החיצון עודף ונטמא הפנימי נטמא החיצון נטמא החיצון לא נטמא הפנימי ובשרץ בין כך ובין כך אם נטמא אחד מהם נטמא חברו ע"כ פי' מפני שטומאת השרץ מדאורייתא הלכך אפי' נטמא החיצון נטמא פנימי:

**ר' אליעזר מטמא**. מתני' דלא כר' נתן דא"ר נתן בתוספתא לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על צרור המעות שהוא טהור על מה נחלקו על צרור המרגליות שר' אליעזר מטמא וחכמים מטהרין. ופי' בערוך צרור המרגליות צרור המעות פי' בגד או עור עשוי לצור בו מרגליות או מעות ע"כ. וברמב"ם ס"פ שני דהלכות כלים ופי' הוא ז"ל צרור המעות אין ניכר בית קבולו ואין עליו תמונת כיס מפני פירוד המעות ע"כ:

## משנה ג

**כף לוקטי קוצים**. כמין כף יד של עור תופשין מלקטי קוצים בידיהן שלא ינקבו ידיהן בקוצים וראיה לדבר ובליעל כקוץ מונד כולהם כי לא ביד יקחו. וכתב הר"ש ז"ל כפלוקטי קוצים כף לוקטי קוצים ובמשנה דווקנית גרסי' בהדיא כף לוקטי וכן בערוך וכן גאון ע"כ:

**בורכייר**. דפוס של עור נתון על הברכים כדי שיוכלו לעמוד על ברכיהם עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט הר"ש ז"ל פי' כשעושים מלאכתן וז"ל בשם הערוך עושי המלאכה שצריכין לעמוד כרועים על ברכיהם אבל הרמב"ם ז"ל פי' שהן למי שהוא נכה רגלים ע"כ ותימה שמצאתי מוגה והבוכרייר גם ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**שרוולים**. י"מ שהוא שמשים על לבו בעת הקציר מפני השרב. וגם פה תמהתי שהגיה הרב בצלאל הנזכר ז"ל השדווליס בדלי"ת וסמ"ך ומ"מ פשוט הוא שניקוד הוי"ו בקמץ לכל הגרסאות. ומ"מ השרבנים טמאים בבי"ת ונו"ן:

**הפרקלימין טהורה**. ס"א טהורים:

בפי' ר"ע ז"ל. נר' שצ"ל פרקנימין גרסי' וכן היא גירסת הר"ש ז"ל וז"ל פרקנימין בערוך גריס פרקלימין והוא דבר שמחתל בו פדחתו ויש שגורסין פרלימנין ופרקלינין דתנן

לעיל בפכ"ד שלשה פרקלינין הן אין זה לא פרקלימין דהכא ולא בית אצבעות דהכא. אבל הרמב"ם ז"ל משמע שסובר שהן אותם השנויות בפכ"ד וכן הרא"ש ז"ל וכן בערוך פרלימנין ופרקלנין נראה שענין אחד יש להם ע"כ אלא שבפירוש הר"ש ז"ל כתיבת יד ישן נושן אין זה הפירוש שכתבתי בשמו שם:

**וכל בית הצביעות**. כך הגיה הרב בצלאל הנז' ז"ל במשנה ובפירוש והן בית אצבעות:

## משנה ד

**סנדל שנפסקה וכו'**. **ותקנה טמא מדרס**. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב ס"א טמאה אך נ"ל דטעות הוא דהא סנדל הוי לשון זכר כדתנן נפסקה אחת מאזניו נפסק עקבו וכו'. ותנן במסכת יבמות פ' י"ב סנדל שיש לו עקב וכו' ע"כ:

**ותקנה טמאה מדרס**. ואפי' לא חזר ותקנה והאי דקאמר וחזר ותקנה משום סיפא דאם לא חזר ותקנה היה טהור אף ממגע מדרס כשנפסקה השניה דבלא אזנים לא חזי למידי ואין שם כלי עליו הרא"ש ז"ל ויש לרש"י ז"ל בזה שני פירושים ועיין עליהם בתוס' ז"ל שם בפ' אלו קשרים שהם ז"ל כתבו שם דנקט ברישא דוקא ותקנה דאי לא תקנה כי נפסקה שניה אינו טמא אפילו מגע מדרס כדקתני סיפא בהדיא לא הספיק וכו' ואגב דנקט ברישא ותקנה נקטה נמי בסיפא עכ"ל ז"ל גם שם בפ' עושי' פסין האריכו למישקל ולמיטרא בשני הפירושים שפירש רש"י ז"ל שבתחלה פירש אבל טמא מגע מדרס משום דעדיין כלי הוא לאישתמושי ביה תשמישא אחרינא וחזר בו והגיה אבל טמא מגע מדרס משום דעדיין כלי הוא וחזי למילתיה קמייתא דהא איתקנא ראשונה ע"כ בקיצור ועיין עוד שם. ומצאתי שהגיה הרב בצלאל הנז' ז"ל לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה טהור נפסק עקבו ניטל חוטמו וכו':

**חוטמו**. הרמב"ם ז"ל פי' חוטמו הוא המקום שנכנס בו בהן הרגל וכן ג"כ פי' הרא"ש ז"ל:

**טהור**. אע"פ שחזר ותקנו אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא. הר"ש ז"ל:

**סולייס**. גרסי' בשני סמכי"ן וכן בערוך וכן הגיה הרב בצלאל הנז' ז"ל:

**מנעל שעל האימום**. י"מ שהוא לבוש האימום מעור שלא יפגם האימום ומטמאים רבנן לפי שנועלין אותו לקוצים ומחזירין אותו לאימום ולא יתכן פי' זה כלל דשם פ' תולין מוכח בהדיא דבסתם מנעל חדש מיירי שעשוי לנעילה וכדפי' כבר ר"ע ז"ל. ובתוספתא תניא מנעל האימום ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין אר"ש שזורי לא נחלקו ר' אליעזר וחכמים על מנעל האימום שהוא טהור ועל מה נחלקו על שניטל מעל האימום שר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאים מפני שהאשה נועלתו ומחזירתו לאימום:

**חוץ משל ערביין**. מפני שכך הוא דרכן תמיד לצוררן. הרמב"ם ז"ל שם בחבורו. ובירושלמי פ"ו דכלאים משמע דאיכא מאן דתני אפכא ר"מ אומר צרור שעה טמאות צרור עולם טהורות דקאמר התם אית תנאי תני מחליף בדברי ר"מ אבל ר' יעקב בר אחא בשם ר' איסא היה שונה כמתני' א"ר יודן סימן דכלים כלאים פי' משנה של כלאים היא סימן למשנה של כלים היכי תנינן דכי היכי דגבי כלאים אילן סרק אדם מבטלו ע"ג גפנו ואסור ואילן מאכל אין אדם מבטלו ע"ג גפנו ומותר כך צרור עולם דאדם מבטל החבל טמא דאין עשוי להתיר וצרור שעה דאין אדם מבטלו ועשוי להתיר טהור ה"ר שמשון ז"ל ופי' בערוך בלשון ראשון בערך צר צרור שעה פי' לפני המלכים עושין חכמי האומות צורות ונותנים בידיהן כ"ד אבנים ותחתיו ספל גדול של נחשת ובסוף כל שעה ושעה משליך הצלם מידו אבן אתת לתוך אותו הספל ונשמע קול הספל בכל העיר וידעין השעות ע"כ פי' ומש"ה טהור:

## משנה ה

**עור החמר**. גרידא היא גירסת הערוך הר"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל גריס עור החמור ועור החמר ופי' עור החמור עור שנותנין ע"ג החמור ופעמים שוכבין עליו וגם שם בחבורו גורס שניהם ולזו הגירסא הסכים הרא"ש ז"ל וכן נראה ג"כ מה"ר שמשון ז"ל. ואני הדיוט בינותי בערוך וראיתי שגם הוא גורס שתיהן עור החמור ועור החמר בערך ער האחרון וגם הרב בצלאל אשכנזי ז"ל כן הגיה וגם ה"ר יהוסף ז"ל:

**עור העריסה**. שמשימין על עריסה של קטן להציל על הבגדים שלא יפסדו מפני השתן והרעי:

**עוד הלב של קטן**. פי' הרמב"ם ז"ל שתולין עורות על לבו של קטן שלא יתלכלכו בגדיו בריר:

**עור הסרוק**. פי' הרמב"ם ז"ל שמוכרין בו הצמר הסרוק:

**עור הסורק**. אומנים הסורקים צמר או פשתן:

**ר' אליעזר אומר מדרס וכו'**. בעור הסרוק ועור הסורק פליגי ר' אליעזר ורבנן:

## משנה ו

בפי' ר"ע ז"ל. ואני שמעתי וכו' אמר המלקט הוא קרוב לפירוש הרמב"ם ז"ל וז"ל הרמב"ם המוגה. עב כסות כמין כיס מעור יעשה שנשמרין בו הבגדים ושמו מפורסם עיבה ע"כ ולפי פי' זה הגיה הרב בצלאל ז"ל עב בצירי ובלתי יו"ד וכן עב ארגמן. גם ה"ר יהוסף ז"ל נקד בצירי: תניא בתוספתא א"ר אלעזר ב"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על עב ארגמן ועל

תכריך ארגמן שהן טמאים על מה נתלקו על עב כסות ועל תכריך כסות שבית שמאי מטמאין ובית הלל מטהרון:

### משנה ז

**עוצבה**. הוא עור המכסה את המרכב שהוא בלשון משנה טפיטן של סוס ובתוספתא ר"ש בן מנסיא אומר עוצבא שהוא עתיד לקצעה וליטול זנבה טהורה. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א העצבה בלא וי"ו:

### משנה ח

**רש"א כו'**. בפ' הגוזל בתרא מסיק דרבי ס"ל גנב כגזלן דר"ש דקני ביאוש ולא כגזלן דרבנן דלא קני. ועיין בספר קרבן אהרן פרשה ב' דפרשת זבין:

### משנה ט

**כיון שנתן בו את האזמל טהר**. כך הגיה הרב בצלאל ז"ל טהר בלתי וי"ו:

**עד שימעטנו פחות מחמשה טפחים**. ופי' רש"י ז"ל בפ' העור והרוטב עד שימעטנו וכו' דל"ד לטלית שהתחיל לקורעה דתנן לקמן בפכ"ח דכיון שנקרע רובה טהורה דהתם קודם קריעה היה שמה טלית ועומדת להתכסות ובקריעתה בטל שמה הלכך אע"ג דשירים בני קבולי טומאה טהרו מטומאה ראשונה אבל הכא כל שעה שם עור עליו הלכך עד שיבטלנו מכשיעור ע"כ וברמב"ם שם לשונו עד שימעטנו פחות פחות מה' טפחים:

**ר' אלעזר ב"ר צדוק אומר אף העושה מטפחת וכו' ומן הכסתות טהורה**. והיינו כר' יהודה דאמר כיון שנתן בו את האזמל טהורה:

## פרק כז

### משנה א

בפי' ר"ע ז"ל. או בית קבול שעוה שיעורו בכל שהוא משום מושב דאם נטמא במדרס הזב וכו' והכל לשון אחד. עוד צ"ל שם ואם נעשה אהל למת כדכתיב והזה על האהל אין טמא בפחות מטפח על טפח דהא אין אהל חשוב בפחות מטפח ואם הוא אבנט וכו'. עוד צ"ל שם וכל שאר טומאות כגון טומאת מת ושרץ ונגעים אין בגד וכו':

**משום ד' שמות**. דשיעור ג' אצבעות על ג' אצבעות אין בו לפי שאין השק חשוב בשיעור קטן כזה:

**העור משום שלשה**. דלית ביה גמי משום אריג דאפי' עשה מן העור רצועות דקות וארגן אין בו טומאה כמו שפי' בסמוך ר"ע ז"ל:

**וכן טבלא שאין לה לזבז בכלי עץ טמא**. מדרבנן כמו שכתבתי לעיל רפכ"ב:

## משנה ב

**ומשום שלש על שלש לטמא מת**. גרסי' דאצבעות לשון נקבה וטפחים לשון זכר. ומצאתי שהגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל השק משום ד' על ד' העור משום חמשה על חמשה מפץ משום ששה על ששה שוין וכו':

**ותחלתו משיגמור**. אית דגרסי משיגמר. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ומשום שלש על שלש לטמא מת על כרחך בעשירים מיירי דאי בעניים הא תנן לקמן פכ"ח בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלש על שלש ותימה לפר"ש דהתם ותירץ ר"ת דהתם מיירי במדרס ויש לחלק בין עניים לעשירים ויש גירסא לקמן פכ"ח אע"פ שאין בהם שלש על שלש ומיירי בטלית שבלה דגרסי' בתוספתא דכלים פכ"ד טלית של עני שבלה אם היו רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש טמאות וההיא דכירה ועירובין מיירי בטלית שבלה ודוק עד כאן:

## משנה ד

**המקצע מכולם וכו'**. וכתבו תוס' ז"ל שם בשבת דדוקא אם ייחדן לכך ועשה מהן טלאי הוא דטמא בטפח על טפח דמלת הואיל וראוי לטלות ע"ג חמור דקאמר בגמ' דסוכה לאו דוקא:

בפי' ר"ע ז"ל. והמתקן מאחד מכילן טפח על טפח כדי לישב עליו טמא מושב ע"כ. אמר המלקט אבל אינו מטמא משום משכב אא"כ קיצץ שלשה ולאחיזה כל שהוא [וע' בכ"מ שכ' לדעת הר"מ דהאי כ"ש אינו אלא בערך שאר השיעורים אבל צריך שלא יהא פחות מג' אצבעות ע"כ]:

**וחכמים אומרים המקצע טפח על טפח מכל מקום טמא**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

## משנה ה

**אע"פ שאין בו גובה טפח טמא**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

**עד שיהיה בו כשיעור**. פי' בערוך עד שיהא באורך החלוק שראוי ללבוש נער ונמדד כפול ע"כ ולשון הרמב"ם ז"ל שם פכ"ג חלוק של קטן אינו מיתטמא במדרס עד שיהיה בו כשיעור שלשה טפחים על שלשה טפחים ונמדד כפול כברייתו ע"כ:

## משנה ו

**כפולין**. פי' שני שפי' בו ר"ע ז"ל. הוא מלל דתנן לקמן פכ"ח סי' ז' כפירוש השני שפי' שם גבי פלוגתא דמלל:

**ופימליניא**. כך הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:
**וכיס של פונדא**. גם זה הגיהו בלתי יו"ד:
**ומטלית שטלייה על השפה**. חתיכת בגד שתפרה על שפת החלוק וקודם שתפרה כפלה נמדדת דאי אחר שתפרה בשפת החלוק אין לה טומאה בפני עצמה אלא עם החלוק. הרא"ש ז"ל:

## משנה ז

**ונטמא מדרס והשלים עליו את בל הבגד כל הבגד טמא מדרס ניטל חוט אחד וכו'**. כך צ"ל:
**טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס**. מידי דהוה אמטה דלעיל פי"ח ואסנדל דלעיל פכ"ו. ומצאתי שהגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל טהר מן המדרס ומחק הוי"ו וכן בכוליה פירקין גם כששונה טהור מטמא מת הגיה טהר בלי וי"ו. גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה כן. גם ברישא דמתני' ונטמא מדרס והשלים עליו את כל הבגד ניטל חוט אחד מתחלתו טהר וכו' וכ' כן מצאתי וגם במתני' דבסמוך כן הגיה שלא הוסיף מלות רק מחק מלות ואחר כך ומלת השלים הגיה והשלים בוי"ו:
בפי' ר"ע ז"ל. דהאי תנא ס"ל בגד שלשה על שלשה שנחלק וכו'. ודלא כר' יוסי:

## משנה ח

**ונטמא טמא מת והשלים עליו את כל הבגד כל הבגד טמא טמא מת ניטל חוט אחד וכו'**. כך צ"ל:
**מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה וכו'**. כך צ"ל:
**אע"פ שטהר מן המדרס טמא בכל הטומאות** כך מ"מ:

## משנה ט

**סדין שהוא טמא מדרס וכו'**. בגמ' במנחות פ' הקומץ רבא ד' כ"ד אלא דמשמע דההיא דהתם במנחות ברייתא היא דבעי לאוכוחי מינה דלא אמרי' שבע לה טומאה דהאמר ר' יוסי אלא שאם נגע בו הזב טמא במגע הזב ומשמע דאפי' נגע בו הזב אחר שנטמא מדרס חלה עליו טומאת מגע להאי עניינא שכשיעשנו וילון ויטהר מן המדרס תחול עליו טומאת מגע ולא אמרי' הא שבע ליה טומאת מדרס ודחי ממאי דהאי שאם נגע בו הזב לבתר מדרס דלמא מקמי מדרס נגע בו ואח"כ דרס עליו דלא שייך למימר הא שבע ליה משום דטומאה אחרונה חמורה מן הראשונה וחלה עליה אלא מסיפא דייקי' דלא אמרי' שבע ליה טומאה דקתני סיפא מודה ר' יוסי בשני סדינין המקופלים ומונחין זה על גב זה וישב זב עליהם שהעליון טמא מדרס והתחתון טמא מדרס ומגע מדרס משום

דנגע בעליון ונפקא מינה שכשיעשנו לתחתון וילון ויטהר מן המדרס עדיין יהא טמא מגע מדרס ולא אמרינן הא שבע ליה טומאת מדרס החמורה כדקיימא לן שאפי' עשר מצעות תחת הזב כולן טמאות מדרס ולא תחול עליו טומאת מגע לכשיעשנו וילון ע"כ [עי' בס' ח"נ שכ' וז"ל תימה לפ"ז אמאי לא מייתי ברישא מתני' דידן איברא שמדברי התוס' בשבת דנ"ח משמע קצת דס"ל ג"כ שהיא ברייתא אבל בפ' בהמה המקשה כתבו שהיא מתני' וצריך לדחוק ולומר דה"ק אלא מסיפא דתני עלה בברייתא ועי' ברדב"ז ח"א סי' ל"ג.]:

**ועשאו וילון**. ועשאו בלן כתוב בספרים וטעות סופר הוא ושמא דרך בלן לעשות ממנו וילון. הר"ש ז"ל:

## משנה י

**שלשה על שלשה שנחלק כו'**. בחולין פ' בהמה המקשה (חולין ד' עב) כתבו תוס' ז"ל טהור מן המדרס מתחלה כשנטמא מדרס צריך לומר דהיה שם פשוטי כלי עץ מפסיק בין רגלו לבגד דאי אין שם פשוטי כלי עץ לא הוה פליג ר' יוסי דהא בא לו מדרס ומגע זב ביחד אם היה יחף או מדרס ומגע מדרס אם היה נעול וכשבא בבת אחת מודה ר' יוסי כדמשמע בהקומץ רבא. אלא שאם נגע בו הזב וכו'. שנגע בו מקמי מדרס איירי או שיחף דרס דהו"ל מדרס ומגע זב בבת אחת דאי לבסוף לא אתי מגע דקיל וחייל אמדרס דחמור כדמשמע בהקומץ רבא ע"כ בקיצור:

בפי' ר"ע ז"ל בהא פליגי ת"ק ור' יוסי וכו'. אמר המלקט הר"ש והרא"ש ז"ל נראה דגרסי במתני' דברי ר"מ א"ר יוסי וכו' שכתבו קסבר ר"מ טומאת בית הסתרים מיטמא וכן היא הגירסא שם בפ' בהמה המקשה וכמו שכתבתי שם:

**אלא שאם נגע בו הזב**. פי' רש"י ז"ל שם בפ' בהמה המקשה אלא אם יש לומר שיש כלום טומאה משויירת עליו לאו משום מגע מדרס אלא שאם נגע בו הזב ברגלו ערום כשדרס עליו או לאחר שדרס עליו והוי עליו שתי טומאות טומאת מדרס שהיא אב הטומאה וטומאת מגע שהיא ראשונה ואינה אלא לטמא אוכלין ומשקין ונחלק טהור מטומאת מדרס ואינו אב הטומאה עוד אבל טמא מגע הזב כל זמן שלא טבל ונפחת משלש אצבעות עכ"ל ז"ל. ועי' עוד במה שכתבתי שם פרק בהמה המקשה סי' ד':

## משנה יא

**כמה מלח וכו' ר' יהודה אומר דקה וחכמים אומרים גסה**. כך מצאתי מוגה על ידי הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וה"ר יהוסף ז"ל:

בפי' ר"ע ז"ל בריא וצורר מלח גרסי' איני יודע מה גירסא אחרת הוה גרסי' ולא מהיכן העתיק רעז"ל מלת גרסי' דבפי' ר"ש ז"ל אין שם רק בריא כמו בריא וחזק:
**אלו ואלו מתכוונין להקל**. עי' במ"ש בפ"ח דעירובין סי' ב':

### משנה יב

**אם נתנו**. ס"א אם נותנו. תניא בתוספתא העור והשק והמפץ שנקרעו אם נותנו לבית הכסא ובשרו נוגע בכסא טהור ואם לאו טמא:
**שלש על שלש שנמהה ממנה חוט א' או שנמצא בה קשר**. כך צ"ל: לעולם השלכתה מטהרתה והחזרתה מטמאתה. כך מצאתי מוגה וכן הוא הלשון שם ברמב"ם ספכ"ב וכן הגיה ג"כ הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:
**מפני השב אבידה**. כך הגי' ה"ר יהוסף ז"ל:

## פרק כח

### משנה א

בסוף פי' ר"ע ז"ל כדין כל שלשה על שלשה שנתמעט דתנן לה לעיל פכ"ז סי' ח'. ומיהו טהור משמע לגמרי מכל הטומאות ול"ד לשלשה על שלשה שנתמעט דכאן התפירה והכריכה ממעטתו ומבטלתו מתורת בגד. הר"ש ז"ל:

### משנה ב

**לפוק**. לסתום נקבים שבמרחץ שלא יצא החום א"נ שהמים באים דרך שם למרחץ. ובערוך כתוב לפקוק ופירש המרחץ חלול כדי ליכנס בו האש בכולו כדי שיחם ויש בו נקבים לצאת העשן מהם ויש להם מטליות של בגד מוכנים לסתום ולפקוק בהן את הנקבים ע"כ:
**בין שאינו מוכן טמא דברי ר' אליעזר**. סתם מתני' כר' יהודה אבל ר"מ ס"ל בתוספתא מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור דברי ר' אליעזר ומילתיה דר' עקיבא ליתא שם אליבא דר"מ ופי' ר"י בעל התוספות דמוכן דכולהו היינו תלאו במגוד ושאינו מוכן היינו הניחו אחורי הדלת כמו ר' עקי' ובעי התם בגמ' אמאי קרי ר' אליעזר להניחו אחורי הדלת שלא מן המוכן הואיל והוא טמא ומשני משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולא בעי למימר משום דלגבי מגוד לאו מוכן הוא דלא חשיב כולי האי תלאו במגוד מאחורי הדלת דהוה קרי ליה לגביה שלא מן המוכן וכן לר' יהושע בעי בגמ' אמאי חשיב לתלאו במגוד מן המוכן הואיל והוא טהור ומשני משום דלגבי אשפה מוכן הוא והא דלא קאמר דלגבי

אחורי הדלת מוכן הוא משום דלא גריע אחורי הדלת כולי האי טפי ממגוד דלהוי אינו מיכן לגביה וזהו ג"כ פי' שני שפירש הר' שמשון ז"ל:
בסוף פי' ר"ע ז"ל והתם מסיק דהדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע אמר המלקט ודייק לה התם מדקתני התם במשנה פתילת הבגד דמשמע עדיין בגד הוא וחשוב בעיניו ולא קתני פתילה של בגד ואפ"ה קאמר ר' עקיבא התם במשנת במה מדליקין טהורה ור' אליעזר פליג עליה התם נמי כמו הכא וקאמר טמאה היא וכו' ועי' ברב האלפסי ז"ל שם פ' במה מדליקין שהאריך בפירוש סוגיא דעל משנה זו:

## משנה ג

**העושה אספלנית וכו'**. וראיתי מי שמחק מילתיה דר' יוסי מן המשנה ומילתא דמסתברא היא דמ"ט דר' יוסי אדרבה העור לא מאיס כ"כ כמו הבגד והראיה דבמלוגמא מחמיר ת"ק בעור טפי מבבגד וכן מחקו ג"כ הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. וגם הרי"א ז"ל. וכן כתוב ג"כ בתוס' י"ט ע"ש:

## משנה ד

**מטפחות ספרים**. ספרי תורה:
**מצויירות טהורות**. דצורתן וציורן מוכיח עליהן שהן מיוחדין לספרים בלבד דעבידי לנוי ואפי' מטומאת מת טהור דאין תכשיט לכלי וליכא לפ' דלטומאת מדרס מיירי מתני' דאי הכי מ"ט דמאן דמטמא מדרס הא אסור למיתב עלייהו ואפי' לא נשתמשו בהן הספרים איכא מ"ד דהזמנה מילתא היא ועוד דנצטרך לאוקומי סתם מתני' דבפכ"ד דקתני מטפחות של ספרים טמא טמא מת ולא מדרס כר"ג דמטהר הכא מטומאת מדרס ודלא כב"ה דהלכתא כוותייהו. מה"ר שמשון ז"ל בשנוי לשון קצת:
בפי' ר''ע ז"ל וב"ש דמטמאי בין מצויירות ובין שאין מצויירות משום דמחשבי מטפחות ספרים משמשי אדם וכו'. אמר המלקט כיון שפורסים אותם על הספרים כשקורא בהן. הרא"ש ז"ל:

## משנה ה

**בפה שהוא טמא מדרס**. בסנהדרין פ' נגמר הדין מוכח דגרסי' ונתנו לספר ול"ג על הספר דהא בעי למימר התם בהזמנה בעלמא בלא כריכה על הספר ומסיק נתנתו וכרכתו:
**ומטפחת שעשאה כסת**. בתוס' ב"מ פ' האומנין ד' ע"ט ודפ' בתרא דע"ז ד' ס"ה הוכיחו ממתני' דכר גדול מכסת ועוד הוכחתי אני הדיוט ראיה מן התוספתא לעיל פי"ו ועוד יש קצת ראיה ממתני' דבסמוך דקתני כסת הסבלין דודאי דאין הסבל משים תחת משאו

דבר גדול וכבד וכן משמע מן הערוך בערך כסת ויותר מבואר בערך כר. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל כסת שעשאו מטפחות ומטפחות שעשאן כסת:

## משנה ו

בפי' ר"ע ז"ל ד"ה הפרישה מן הבגד צריך להיות שם דלעולם לא נתבטלה אצל הבגד מפני שהוא מינה ולפיכך מטמאה שנים ופוסלת אחד:

## משנה ז

**חוץ מן המלל**. היינו כרכשתא דבריש גמ' דבבא מציעא והוא פי' הערוך:

**וחכמים אומרים שלש על שלש מכוונות**. גרסי'. ובפ' במה מדליקין איכא ברייתא דקתני בה שלש על שלש מצומצמות ואיכא מאן דמפ' התם דלענין טומא' מתנייא וסתמא כחכמי' דמתני' ופי' רש"י ז"לשם דרך תופרי בגדים למלול מן הבגדי' לכופלן מעט סביב התפיר' ושלש על שלש סופו לתפירה לטלאי בבגד עני לכן אחשבוה להיות כלי הלכך צריך לר"ש להיות בו יותר משיעור המלל כדי שיהא הטלאי שלש על שלש: וחכמים אומרים שלש על שלש מכוונת נ"א מכוונות פי' מצומצמות ובהכי אחשבוה ואע"ג דכשיתפור לא הוי שלש ע"כ. וברמב"ם שם רפכ"ב כתב בד"א דשלש אצבעות מכוונות מקבלות טומאת המת או שאר טומאות בבגדי צמר או פשתים אבל בגדים של שאר מינים אין מקבלין טומאה מכל הטומאות אא"כ היה בהן ג' טפחים על ג' טפחים או יותר שנאמר או בגד מפי השמועה למדו שבא הכתוב לרבות ג' טפחים על ג' טפחים בשאר בגדים לטומאה בד"א בקרעים מן הבגדים אבל האורג בגד בפני עצמו כלשהוא ה"ז מקבל שאר הטומאות חוץ מטומאת מדרס שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס ע"כ:

**מרוח אחת אינו חבור**. פי' לא לטומאה ולא לטהרה:

בסוף פי' ר"ע ז"ל. לעולם הוי חבור. אמר המלקט נלע"ד שצריך להיות למעלה הוי חבור אפי' לא חברו ותפרו אלא מצד אחד ובלבד שתהיה תפורה הצד העליון דהיינו לצד הצואר וז"ל הרא"ש ז"ל בד"א דבעי' משתי רוחות בטלית מפני שהיא מתהפכת אבל חלוק אם חברו מרוח אחת לצד הראש הוי חבור כי אז היא נתלית לפני הנקב וסותמתו אבל חברו מלמטה לצד הרגלים אין המטלית סותמת הנקב ולא הוי חבור. וזהו פי' הרמב"ם ז"ל אבל הר"ש ז"ל לא פירש בזה מאומה רק בפי' כתיבת יד וגם בדפוס מצאתי שפירש מלמעלה בכתף מלמטה בשוליים ע"כ:

## משנה ח

**בגדי עניים**. בשבת פ"ג ובפ' בכל מערבין כתבו תוס' ז"ל הרי אלו טמאים מדרס דוקא בטומאת מדרס יש חלוק בין עניים לעשירים והיינו טעמא דמדרס דביחוד תליא מילתא

ואין דרך עשיר לייחד פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים ואם יחד בטלה דעתו אבל בטומאת מת או שרץ אין חילוק בין עניים לעשירים ודלא כפי' הקונטרס דסוף כירה. שלש על שלש. לא מטמא ביד עשיר כלל והוכיחו לדבריהם מברייתא דתניא בפ' במה מדליקין שלש על שלש מנין ת"ל והבגד ולא מפליג בין עניים לעשירים ועוד הביאו ראיה דעל כרחך הא דתנן לעיל הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ושלש על שלש לטמא מת בעשירים מיירי דבעניים תנן הכא אע"פ שאין בהן שלש על שלש טמאים מדרס. כך פי' ר"ת ז"ל ע"כ. גם בזבחים פ' דם חטאת כתבו תוס' ז"ל עוד וז"ל ויש משניות שכתוב בהן אע"פ שאין בהן שלש על שלש ודומה כי הוא טעות סופר אלא שלשה על שלשה היא עיקר הגירסא אבל הר"ש והרא"ש ז"ל העלו דמיהו אין להגיה דבכל המשניות כתוב שלש על שלש ומיתפרשא מתני' על פי התוספת' דתניא טלית של עני שבלתה אם היו רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש טמא ומיירי שנקרעו בה קרעים הרבה ואין בכל אחת שלש ומחוברות עם השלם וקמ"ל דהוי חבור וטמאה מדרס אבל בחתיכה העומדת בפני עצמה פחותה משלש על שלש לא מטמאה כלל ופחותה משלשה על שלשה לא מטמאה מדרס אפי' ביד עני וההיא ברייתא דבסוף כירה ודפ' בכל מערבין דקתני בגדי עניים לעניים וכו' מיירי בטלית שבלתה כי מתני' וניחא השתא דמתני' דלעיל פכ"ז קפסיק ותני סתם הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ומשום שלש על שלש לטמא מת איירי בין בעני בין בעשיר וכן ההיא דתנן לעיל הבגד שארג בו שלשה על שלשה ונטמא מדרס שלש על שלש ונטמא טמא מת וכן בכמה דוכתי ע"כ. ורבינו עובדיה ז"ל תפס פי' הרמב"ם ז"ל:

**טלית שהתחיל בה לקרעה.** בפ' העור והרוטב כתבו תוס' ז"ל פי' ר"ח כיון שנקרע רובה הויא טהורה למפרע מתחלת קריעה ולשון שהתחיל לקרעה משמע כפירושו ע"כ. ואם אותה שהובאה שם היא משנתנו נראה דצריך לגרוס שוב אינה חבור וטהורה כמו שכתובה שם כיון שתוס' ז"ל דקדקו מלת וטהורה בפ' דם חטאת (זבחים ד' צ"ד) גם הר"ש ז"ל דקדק בזה והעלה ונראה לפ' דאה"נ דטהורה מן המדרס דוקא קאמר והא דלא קתני אבל טמאה מגע מדרס כדקתני לעיל משום דלא נחת הכא לאשמועי' חדוש של טומאה אלא קמ"ל דאע"ג דעדיין הטלית גדולה הרבה יותר משלשה על שלשה אפ"ה טהורה מן המדרס הואיל ולא חזיא למלאכתה ראשונה להתעטף והאריך יותר ע"ש. ואית מאן דמפ' התם בגמ' פ' העור והרוטב דדוקא בטלית טבולת יום שנטמאת והטבילה וצריך להשתמש בה קודם שיעריב שמשה סגי בקריעת רובה ולא גזרי' דילמא חייס עלה ולא קרע דכיון דלא חס עלה ואטבלה אע"ג דהמים קשים לה לא חייס עלה נמי וקרע

רובה אבל אם טמאה היא ולא הטבילה ובא לטהרה בקריעה זו לא סגי ליה ברובא עד שיקרענה כולה דחיישי' דילמא לא קרע רובא אלא פלגא ואמר רובא הוא. ועי' במ"ש בפ' העור והרוטב סי' ג'. עוד מפ' התם בפ' העור והרוטב דדוקא כששייר [צ"ל כשלא שייר] בההוא מיעוט שלא נקרע כדי מעפורת אז לא הוי חבור אבל אם שייר בה כדי מעפורת טמא פי' מדרבנן. ואיתא לישנא אחרינא דאפי' שייר כדי מעפורת טהור:

### משנה ט

**חלוק כו**'. ברמב"ם שם פי' חלוק של יוצאת החוץ שותי שכר המשחקים ילבשו זה המלבוש וגם שם פי' שהזוטו מקבל טומאה מפני שעיני אותה השבכה דקים ביותר והרי היא כבגד ע"כ:

### משנה י

**פיה**. פי השבכה הוא המתהדק על המצח וסביב הראש. הרמב"ם והרא"ש ז"ל:

**סבכה שנקרעה אם אינה מקבלת את רוב השער**. כך נקד הרי"א ז"ל:

## פרק כט

### משנה א

**והטרטין**. פי' בערוך בלשון שני הוא הבגד שמשליכות על ראשיהן בעת יציאתם לחוץ:

**והפליון**. בערוך נראה דגריס פליוס בסמ"ך:

בפי' ר"ע ז"ל צ"ל פקרסין כמו אפקרסותו אינה מעכבת דבפ' מי שמתו ובפ' ואלו מגלחין והוא לבוש התחתון ופתוח בכתיפיו כשלובשו קושרו כההיא דתנן בפ' בתרא דמסכת מקואות הקשר שבפקרסין שבכתף וכו'. וז"ל הרמב"ם ז"ל שם רפכ"א ושל חלוק שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו ואחר שלובשין אותו מקבצים אותו בלולאות שיעור חוטיו עשרה אצבעות ע"כ:

**סגוס**. שם ברמב"ם כתוב בכל הדפוסין סגיס ביו"ד:

**והקולקין**. פי' בערוך חלוק של צמר ויש לו נימין והוא שק שלובשין אותו מבית מי שמצער עצמו בלע"ז צליצו ע"כ. ושם ברמב"ם כתוב והקלקלין בשני למדי"ן וז"ל והקלקלין השזורין מן השער ע"כ:

**והפונדא**. כתב הרב בצלאל אשכנזי ז"ל נ"א והפיודא:

**והמעפורת**. ושם ברמב"ם כתוב והשמלה והוא פי' למעפורת. ובהשגות והשמלה שנותן על ברכיו בשעה שמגלח זו מעפורת שבמשנה ע"כ:

**והפרגוד** כצ"ל:

## משנה ב

**סובריקין**. בערוך גריס סווריקין בשני ווי"ן מקום הבי"ת והביאו ג"כ בערך ספרק ושני סופריקין וכתב דיש שונים סובריקין:

**קלובקרין אַחַת**. פי' שמיכה ס"א גלופקרין כן כתוב בערוך.

בפי' ר"ע ז"ל ויותר על מנין זה לא הוו חבור לא לטומאה ולא להזאה ע"כ. אמר המלקט נראה דצ"ל ויותר על מנין זה לא הוו חבור אלא לטומאה ולא להזאה דאלת"ה א"כ פסק כר' יוסי והלא הוא עצמו ז"ל פסק ואין הלכה כר' יוסי דוק:

## משנה ג

**של חרשין שמנה עשר**. כך הגיהו הרב בצלאל אשכנזי ז"ל וה"ר יהוסף ז"ל:

**יותר מכאן אם רצה לקיים טהור**. פי' אע"פ שרצה לקיים טהור:

## משנה ד

**חוט מאזנים של זהבים וכו'**. הר"ש ז"ל נראה דגריס חוט מאזנים של חנונים קודם חוט מאזנים של זהבים שכן מצאתי ג"כ בפירושו ז"ל בכתיבת יד וכמו שאכתוב בס"ד בסמוך. וגם ה"ר יהוסף ז"ל כתב בס"א גרסי' בבא דחנונים קודם:

בסוף פי' ר"ע ז"ל כך פי' מורי הוא פי' הר"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' יד הקורדום מאחריו הוא היוצא מן הנצב של הקורדום חוץ מן העין וא"ר יוסי שטפח הסמוך לברזל טמא והעודף על הטפח טהור ות"ק אומר שלש אצבעות ממנו טמאין בלבד ולשון הרא"ש ז"ל שתי ידים יש לקורדום אחד מלפניו ואחד מלאחריו עכ"ל ז"ל נראה שהוא מסכים לפירוש הרמב"ם ז"ל:

## משנה ה

**מלפניו טפח**. פי' הטפח טהור ומעט פחות טמא. הרא"ש ז"ל [והוא תימא אצלי דפשיטא דמתני' כל הנו שיעורי הן לטמא ויתר מכאן טהור וכ"כ הר"מ פ"כ. ואולי טעמו של הרא"ש מדלא תנן הכא יתר מכאן טהור. (ח"נ).]:

בפי' ר"ע ז"ל והיוצא לאחר ידו קורא מאחריו באידך בבא וכו'. אמר המלקט הוא לשון הר"ש ז"ל דגריס בבא דחנוונים קודם בבא דזהבים כדכתבינן לעיל בסמוך:

**הפרגול**. שם ברמב"ם הגירסא הפרגל בלי וי"ו וכן הגיה הרב בצלאל ז"ל במשנתנו:

## משנה ו

בפי' ר"ע ז"ל לפי שדרכו לאחוז בהן בידו אחת וכן אותם ששיעורם שלש אצבעות לפי שדרכו לאחוז בשלש אצבעות:

**עוד** בפירושו ז"ל יד המעצד של לגיונות גרסי' מצאתי בפי' הרמב"ם ז"ל בכתיבת יד אליגיונות באל"ף:
**יד הקורנס של זהבים וכו'**. הוא ראש משנה שלאחר זו בפי' הרמב"ם ז"ל וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:

### משנה ז

**יד הבדיד ד**'. הר"ן ז"ל כתב בראש משקין שהראב"ד ז"ל גריס יד הבריר ד' בשני רישי"ן ופי' שהן בורות קטנים שבעיקרי הגפנים ע"כ וכן משמע לי קצת שגורס ג"כ הר"ש ז"ל וכן משמע ג"כ שגורס הרמב"ם ז"ל שז"ל שם פ"כ יד קורדום שחופרין בו ביררין של מים ד' טפחים ע"כ:
**של נכוש**. שם ברמב"ם הגירסא של נכש בלתי וי"ו:

### משנה ח

**מגריפה**. פי' הרמב"ם ז"ל שמגיסים בה התבשיל:
**ויד משמשי האור כל שהן**. גרסי' ופירשו הרמב"ם והרא"ש ז"ל כל שהן מפני שצריכין יד ארוך להתרחק מן האור:

## פרק ל

### משנה א

**מכאן ולהבא** כצ"ל:
**קרטסן**. נ"א קרטן:
בסוף פי' רעז"ל צ"ל תרגום פצירה פים וכו':

### משנה ב

**ספקלריא**. גרסי' וכן הגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל:
**תמחוי שעשאו אספקלריא טמא**. בתוספתא אע"פ שמשתמש בו טהור היה טמא ועשאו אספקלריא טמא עד שיקבענו במסמר. תרווד של מתכת בין שיש לו יד ובין שאין לו יד בין מקבל כל שהוא ובין שאינו מקבל כל שהוא טמא ושל עץ ושל עצם ושל זכוכית מקבל כל שהוא טמא שאין מקבל כל שהוא טהור ואם אינו אלא ממגמג ושופך ר' עקיבא מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר וכתב הר"ש ז"ל דנראה לו דכשיטת הברייתא יש לפ' מתני' בין בתמחוי בין בתרווד:

## משנה ג

**נפגם בו שלש ברובו**. הרמב"ם ז"ל גריס שליש ברובו וה"פ שליש הקפו ברוב גובהו והראב"ד ז"ל השיגו בפי"ב מהלכות כלים. וכתב עוד שיש גורסים כרובו בכ"ף וענין אחד הוא. והרא"ש ז"ל פי' כוס של זכוכית שנפגם פגימה אחת שהיא מחזקת רוב היקפו ול"מ פגימה אחת אלא אפי' שלש פגימות שעימדות ברוב היקפו ואפי' אינו מפזר את רוב המים טהור ע"כ:

**בין בזפת**. כך צ"ל:

**ר' יוסי אומר בבעץ טמא**. ה"נ אמר בתוספתא משום ריב"נ בין בכוס של אבן בין בכוס של זכוכית:

## משנה ד

**צלוחית קטנה שניטל פיה טמאה**. פי' הרמב"ם ז"ל פי"ב מה"כ מפני שאין מכניסין היד לתוכה אלא יוצק ממנה אבל גדולה הנטלת בשתי ידים שניטל פיה טהורה מפני שהיא חובלת ידו בשעה שמוציא הבושם מתוכה:

**מפני שתוא מתקנם לכבשים**. ומניחין אותם שם להתקיים ואין משתמש בהן בכל שעה כדי שנאמר ידו נסרכת בעת תשמיש. והגיה הרב בצלאל אשכנזי ז"ל מפני שהוא מתקינם לכבשים:

**ארפכס**. בערוך ס"א ארפקס שהוא מדק דגרסי' ליה בגמ' דסוף עירובין ומפורש גבי מעלין דיופי. ואית דגרסי אפרכס והכל אחד:

**אשריך כלים שנכנסת בטומאה**. פי' בטומאה דאורייתא דהיינו כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שטומאתם מן התורה

**ויצאת** בטהרה. פי' בכלי זכוכית שאפי' הטמאים שבהן אינם אלא מדרבנן דיוסי בן יועזר איש צרידא ויוסי בן יוחנן איש ירושלים הם שגזרו טומאה על כלי זכוכית בפ"ק דשבת ד' י"ד: #סליק פירקא וסליקא לה מסכת כלים בעזה"י משמח חתנים וכלות נתחיל מסכת אהלות